

პრსენალი

სპ
კრიტიკული
ანალიზი

№ 3 (32). გერბი. 2007. „ქვირის პალიზრა“, სემბოლური-ანალიტიკური ჟურნალი. ფასი 1,5 ლარი

**ჩვენ ტანკებს ვჭრით,
საპარატივებები კი
ვით რაოდენობას
ზრდინან...**

**როგორ
ამზადებენ
რეინჯერებს**

1425
2007

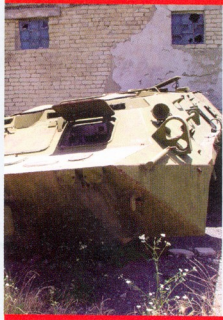
**გამგორის
ბრძოლა**

**კამუფლაჟის
ისტორია**

**ვის უკბანს
„კრაზანა“
შერთულ ცაში?!**

**ზვეულად
აფრენილი
რაკეტები**

ჩვენ განვიგ
ვჭრით,
სეპარატისტული კი
გათ რაოდენობას
ზრდინ...

6

კოლონის
ოპერაცია და
სოსუნის
გეგმები

8

ვის უკენს
„კრაზანა“
ქართულ ტაუი

23

რინჯერების
სასწავლო
ბრიგადა

34

ახედრებული
ქართველი
გეორგები
ქნებავრებს
უბავდნენ

20

დავოკლებული
„კალაშნიკოვი“

53

სარჩები

- კატეგორიები
- 4 უცხოური ამბები
- მოსაზრება
- 6 ჩვენ ტანებს ვჭრით, სუპერატისტები კი მათ რაოდენობას ზრდიან...
- კონფლიქტის ზონა
- 9 კოდორის ოპერაცია და სოხუმის გეგმები
- კატეგორიები
- 10 შვეულად აფრენილი რაკეტები
- სანარმოო შვიონაჟი
- 11 სუპერქვემეხები
- სამხედრო დაზვერვა
- 13 ისრაელის სამხედრო დაზვერვა
- საქართველოს ისტორია
- 18 შაქორის ბრძოლა
- ქართველები
- 20 ცხენზე ამხედრებული ქართველები ენტავრებს ჰგავდნენ
- იარაღი
- 23 ვის უბენს „კრაზანა“ ქართულ ცაში
- ომგამოვლიტები
- 30 „მესერშიტი“ „იაკის“ წინააღმდეგ
- საბრძოლო მზადება
- 34 რეინჯერების სასწავლო ბრიგადა
- ტექნოლოგიები
- 38 ჯამუფთაჟის ისტორია
- სუპეროპერაცია
- 42 მაზარი-შარიფის გათავისუფლება
- ფლოტი
- 46 ქარზე უსწრაფესნი
- კროსკორდი
- 50 არსენალტკორდი
- ისტორიული ექსკურსი
- 51 „არსენალის“ მარტის კატენდარი
- „არსენალის“ იარაღის მალაზია
- 53 დამოკლებული „კალაშნიკოვი“

რედაქციის სვეტი

გასული თებერვალი ძალზე მნიშვნელოვანი გახდა საქართველოს ჩრდილოატლანტიკურ ალიანსთან დაახლოების პროცესში. თავად NATO-ს გენერალურმა მდივანმა იაკ დე ჰოიომ სხეფერმა მართლაც ჯერ ცოტა ბუნდოვნად, მაგრამ ბოლოს მაინც პირდაპირ განაცხადა: ევკედებით 2009 წელს დავაკმაყოფილოთ საქართველოსა და უკრაინის ამბიციები. ეს ჩვეულებრივ ადამიანურ ენაზე კი იმას ნიშნავს, რომ ძალზე დიდი შანსია საქართველო მართლაც გახდეს ჩრდილოატლანტიკური ალიანსის ნამდვილი წევრი სულ რაღაც ორიოდ წელში, როდესაც თავად ალიანსი დაარსებიდან 60 წელს აღნიშნავს.

შესაბამისად გაძლიერდება კრემლის წინააღმდეგობაც, რადგან რუსეთის ხელისუფლება აცხადებს, რომ ჩრდილოატლანტიკური ალიანსი რუსეთის გარშემო რაკლს კრავს და მოსკოვი ევკლანაირად შეებრძოლება მას ვაფართოებას. განსაკუთრებით კი სამხრეთ კავკასიაში.

საქართველოს ისეა დარჩენია, მოუწადლოს გადაწყვეტი ბრძოლებისთვის...

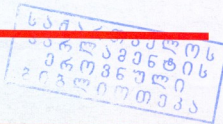
ირაკლი ალვადაშვილი
მომორბი შორაშვილიანი

ჟურნალბუა!
ბშირია შემთხვევა,
როდესაც ჩვენი მკითხველი სხვადასხვა მიზნების გამო ვერ ასწრებს ჟურნალის ყიდვას პრესის ჯიხურებში. ამიგომ გირჩევთ, გამოიწეროთ „არსენალი“ და მიიღოთ შინ, ყოველი თვის დასაწყისში.
ტელ: 42-43-40

რედაქციის დაუკითხავად მასალების გადაბეჭდვა აკრძალულია

ჟურნალი „არსენალის“ ძველი ნომრების შეძენა შეგიძლიათ რედაქციაში

გაზეთ „კვირის პალიტრის“ დამატება ©
რედაქციის მისამართია: თბილისი, იოსებძის ქ. №49.
ტელ: 38-37-47
email: arsenal@kvispalitra.com
ჟურნალი გამოდის თვეში ერთხელ

აშშ-ის არმია ახალ შვეულმფრენს გამოვლინ

პირველი სერიული შვეულმფრენი CH-47F საგამოცდო ცენტრს გადაეცა ფორტ კემპბელში გამოცდას აწყობენ 101-ე საჰაერო-საფრინო დივიზიის მე-7 ბატალიონის სამხედრო მოსამხარეთები. ტესტირების მსვლელობისას შემოწმდება „ჩინუკის“ ყველა სისტემის მუშაობისუნარი ანობა, საიმედოობა და რემონტისთვის გამოსადგობა ვარში ექსპლუატაციის პირობებში.

შვეულმფრენები CH-47F აღჭურვილია კაბინის მოდერნიზებული მოწყობილობით, აქვს გაძლიერებული სიმტკიცის ფოუნდრაჟი და უფრო ეკონომიური ძრავები. შვეულმფრენი აღჭურვილია ასევე სარაკეტო შეტყვის შესახებ გამაფრთხილებელი სისტემითა და რადიოელექტრონული ბრძოლის აპარატურით.

ჰენტაგონს განზრახული აქვს 452 მოდერნიზებული „ჩინუკი“ იყოს. ამ ტიპის შვეულმფრენების გამოყენება შეიძლება დესანტის გადასასხმელად, ტვირთების გადასასროლად და სამხედრო-სამაშველო ოპერაციებში. CH-47F-ის სიჩქარე სათბი 240 კილომეტრია, ტვირთაშეწობა – 10 ტონაზე მეტია.

ფინეთის არმიას ღიატაზე გაღიყვანენ

ფინელ ვარისკაცებს სწორად კვება უნდა ასწავლინ. ჯანმრთელობის დაცვის დეპარტამენტისა და შეიარაღებული ძალების ერთობლივი პროექტი სამხედრო მოსამხარეთთა წონის გასაკონტროლებლად შეიქმნა.

პროექტის თანახმად, კარისკაცთა სამედიცინო სამოქმედო მსვლელობისას მძიღებენ არა მარტო წონას, არამედ მათ კულინარიულ მიდრეკილებებსაც (განსაკუთრებით ტბილეულის სიყვარულს). ასევე, დაგეგმილია ვარის მერნოს შეცვლა და მასში ჯანსაღი და მსუბუქი საკვების ჩართვა.

გარდა ამისა, სამხედრო სამსახურის გავლის შემდეგ ვარისკაცებს მიეცემა ანკეტა, რომლის მიხედვითაც ისინი შემდგომაც გააკონტროლებენ თავიანთ კვებას და წონას.

პროექტის შემუშავების მიზეზი გახდა კვლევები, რომლებმაც დაადასტურა ფინელი ვარისკაცების წონაში სწრაფი მატება.

ამას გარკვეულწილად არაჯანსაღი მაღალკალორიული საკვებიც, ფუნქსიური და ფისტ-ფუდის სხვა სახეობებიც უწყობს ხელს. როგორც გამოკითხვამ ცხადყო, 1300-ზე მეტი ვარისკაციდან მესამედი საჯერ უფრო მეტ ფუნქსიუმს მიირთმევს, ვიდრე საბოჭალაჟი პირობებში. 1997-2004 წლებთან შედარებით ფინელმა ვარისკაცებმა წონაში საშუალოდ სამი კილოგრამი მიიმატეს, უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში კი 3,7 კილოგრამით.

აშშ-ში ახალი თაობის რაკეტები გამოცდას

ჩრდილოამერიკულმა აეროკოსმოსურმა კონცერნმა Lockheed Martin cor.-მა აშშ-ის არმიასთან ერთად წარმატებით გამოცდა დატესტა მოქმედების კომპაქტური რაკეტა CKEM-ი.

გამოცდასას ტანკი T-72, რომელიც აღჭურვილია გაძლიერებული დინამიკური დაცვით, 3,4 კმ-ის მანძილის სიშორიდან განადგურებს. ეს იყო CKEM-ის ბოლო გვერდითი გაშვება ახალი ტექნოლოგიების დემონსტრირების ფარგლებში.

რაკეტას ორი უმთავრესი ღირსება აქვს – გადასროლისათვის მზაფორენა და განადგურების მოქმედების გაცილებით დიდი უზიარტესობა. CKEM-ს შეუძლია ყველაზე უროთულეში სამიზნის განადგურება შორი მანძილიდან. რაკეტის სიგრძე 150 სმ-ს, ხოლო სიგრძე 50 კგ-ზე ნაკლებს შეადგენს.

სერბეთი ტაინიას ყიდის

სერბეთის თავდაცვის სამინისტრო მორალურად მოქველებული მიმე შეიარაღების ნამეტს გაყიდის. პოტენციურ მფიდველებს შესთავაზებენ 347 ერთულ T-55 და T-62 საბჭოთა ტანკებს, ასევე რამდენიმე ათულ ვაეშანტრანსპორტიორსა და სადენანტო მანქანას. შესაბამისი დოკუმენტები ტექნიკურ დოკუმენტაციასთან ერთად უკვე გადაეგზავნა 50 სერულ კომპანია, რომელთაც აქვთ ასეთი საგარეო ვაჭრობის წარმოების ლიცენზიები. ნახმარი ტანკებისა და ვაეშანტრანსპორტიორების ღირებულებას არ ახმაურებენ, მას მხოლოდ კლიენტი გაავებს, რომელიც ვაეშანტრენიკის ყიდვის სურვილს გამოთქვამს.

რუსული ჯავშნოსანი საუკეთესოდ აღიარეს

საბჭოთა ჯავშნოსანი BMP-97 „ვისტრელი“ თავის კლასში საუკეთესოდ აღიარეს საერთაშორისო სამხედრო საღონ აბუ-დაბიში.

1997 წლის ნიშუმის ჯავშნოსანი სასაზღვრო მანქანა ქარხანა „კამაზში“ დაამუშავეს. BMP-97-ის კორპუსი მალაღლი გამაძლიერების სერიულ სატვირთო „კამაზ 4326“-ის შასიზეა დაყენებული. კორპუსის ზედა ნაწილისა და საშუალებ პროექციის ჯავშნოსანი დაცვა მსხვილკალიბრიანი ტყვიამფრეკვევის სროლას უძლებს, კორპუსის ქვედა ნაწილი კი ავტომატებისა და შაშხანების „ვისტრელის“ კორპუსს აქვს V-ებრი ფსკერი, რაც გაცილებით ამაღლებს მანქანის ნაღმსაწინააღმდეგო გამძლეობას.

ჯავშნოსანს შუღლია წაიღოს შეიარაღების სხვადასხვა სახეობა. მასზე შეიძლება დაყენდეს BMP-ის სტანდარტული კომპონა 14.5-მილიმეტრიანი KPNB ტყვიამფრეკვეთია და 7,62-მილიმეტრიანი PKT ტყვიამფრეკვეთი. საბოლოო მანქანის კორპუსზე კომპურის ნაცვალად შეიძლება დაყენდეს სხვადასხვა მოდული ტანკსაწინააღმდეგო და საზენიტო რაკეტებით, ავტომატური ზარბაზნებითა და სადაზვერვო მოწყობილობით.

საღონი IDEX-2007 აბუ-დაბიში BMP-97-სთვის საერთაშორისო დებიუტი შეეწია. ამ კლასის მანქანები დიდი პოპულარობით სარგებლობენ ახლო აღმოსავლეთსა და აზიის სხვა რეგიონებში.

ერაყელ ზოავიკაებს ახალი საზენიტო იარაღი აქვთ

„ამერიკული შეეულმფრენი CH-46 „ზღვის რაინდი“, რომელიც ახლახან ბაღდადის მიდამოებში ჩამოვარდა, უახლესი თანამედროვე იარაღით ჩამოაღვეს“, – თუწყება რიოიტერი აშშ-ის სამხედრო მეთაურების წარმომადგენლის, გენერალ-მაიორ უილიამ კოლდელის ინფორმაციაზე დაყრდნობით.

ასე რომ, ამერიკელმა სამხედროებმა პირველად აღიარეს, რომ ერაყში ამერიკული შეეულმფრენების გასმირებული ჩამოვლება იმით არის გამოწვეული, რომ ერაყელ ამბოხებულებს ახალი თანამედროვე სისტემის საზენიტო იარაღი აქვთ. ადრე აშშ-ის მეთაურობა ირწმუნებოდა, რომ ერაყელებს ხელი მხოლოდ ძველი ჰაერსაწინააღმდეგო საშუალებები აქვთ.

როგორც ამერიკული მედიასაშუალებები თუწყებთან, 2003 წლიდან ერაყელი ბოვიკები იყენებენ ინფრათიული დამინების „სტრელებს“.

PLAYBOY-ის მსხვერპლი

აშშ-ის სამხედრო-საპერო ძალების სერჟანტი მიშელ მენარტი, რომელიც შურნალმა Playboy-ში მიშველი გადაიღო, სამხედრო სამსახურთან დათხოვს. ეს ინფორმაცია თავად სერჟანტმა გაავრცელა, თუმცა არც მეთაურობას დაუმაღვს. „ჩვენმა სისტემამ იმდენი გამიცრა, ძალზე ბევრს იღებენ თავზე“, – ამბობს Playboy-ის მსხვერპლი.

უკრაინა და ბელორუსია უარს იტყვიან „პარტიანკაზე“

უკრაინისა და ბელორუსიის ჯარებში, როგორც ჩანს, ძალიან ძალე იტყვიან უარს ძველ ტრადიციებზე. ორივე ქვეყნის თავდაცვის მინისტრები ჩამოწერენ ქირზის ჩექმებსა და ფეხსახვევებს. ორივე ხომ რუსეთის იმპერიის ჯარისკაცების ფორმის ტანსაცმელი იყო. ის შემკვიდრებული ვადაეცა საბჭოთა კავშირს. მისი დაშლის შემდეგ კი, 1991 წელს, ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკების არმიათა უმრავლესობამ შეინარჩუნა ეს ტრადიცია. წითელი არმიის წესდებაში დაწერილობით იყო აღწერილი, როგორ უნდა შემოეხვია ჯარისკაცს ფეხსახვევი. მიუხედავად ამისა, ამ ხელისუფლების დაუფლება არც ისე იოლი იყო. ბევრ ჯარისკაცს რადინებო კვირის განმავლობაში ჰქონდა დასისხლიანებული ფეხები.

ფეხსახვევი სქელი ქსოვილის სწორკუთხა ნაკურთხა, ზომით 35X90სმ-ზე, რუსი გლეხები, სანამ ლავნის ძეკამანს ჩაიცვამდნენ, ფეხსახვევებს იხვევდნენ. სწორედ მათგან გადაიღო რუსულმა არმიამ ეს ტრადიცია.

მიუხედავად ტანჯვა-წამებისა, რომელიც ფეხსახვევების ტარებას ახლავს თან, ყოფილი ჯარისკაცების თქმით, მათი ხმარება ქირზის ჩექმებზეა სასურველი. „საბჭოთა ჯარისკაცი რუსები ფეხს მჭიდროდ არ ეკვრის და ზომაც მეტად პირობითი აქვს. ასე რომ, რაც უფრო სქელია ქსოვილი, რომელიც ფეხს ჩექმისაგან აცალკევებს, მით უკეთესია“...

როგორც ამბობენ, იაფე და გამძლე ქირზის ჩექმები და ფეხსახვევები უფრო გამოსადეგია რუსეთის ცივი კლიმატის პირობებში, ვიდრე დასავლური ჩექმები. ქირზის ჩექმები ჭაობშიც კი არ სველდება. ალბათ, ამიტომ არის, რომ რუსი გენერლები არ ჩქარობენ ძველის ახალი ტრადიციით შეცვლას. ეს რუსეთში, მაგრამ მუშობელ ქვეყნებში ხომ ასე მკაცრო კლიმატზე არ არის. ამიტომ უკრაინელი გენერლების აზრით, ჯარისკაცს მაქსიმალურად კომფორტული ფეხსაცმელი უნდა ეცვა, რომ გაუაფიფილდეს ჰაერის დაცვა. უკრაინის არმია თავის ჯარისკაცებს ახალ ჩექმებში რამდენიმე თვეში გამოაწვობს. ბელორუსიამ კი ეს პროცესი ორნავ გაცვიანურდება – ქირზის ჩექმები და ფეხსახვევები 2010 წელს შეიცვლება.

კორიის მოქიჯია რა სოხუმის გეგმები

კორიის ხეობაში კანონიერებისა და მაროლქსირების აღდგენა აფხაზეთის სეპარატისტული რეჟიმის შემოღობა გამოიქვია. ამბობდნენ, რომ ქართულმა სამხედროებმა რეგიონში მოვლენათა განვითარებას დასწრეს და ხელსაყრელი აჯლომდებარეობა დაიკავეს. კეთდება დასკვნა, რომ ეს პლაცდარბი აუცილებლად გამაგრდება და საქორიების შემოხვევაში ქართული არმია კოდორიდან ზღვის სანაპირომდე 80 კილომეტრის 5-6 საათში გაივლის. შემოთიება პირველ დღეებში იმდენად იყო, რომ 2006 წლის 28 ივლისის შეთარაღებული ძალები და რეზერვისტთა ნაწილები სრულ საბრძოლო მზადყოფნაში მოვიდნენ. 31 ივლისს ბაღდაშმა სასწრაფოდ მოაწერა ხელი კანონს „აფხაზეთის შეარაღებული ძალების რეზერვის შესახებ“.

სოხუმის კონტროლირებად ხეობის ქვედა ნაწილში პოზიციები გამაგრდა, გაუმჯობესდა პირადი შემადგენლობის აღჭურვილობა, დამუშავდა საბრძოლო მზადყოფნის ელემენტები, ქვედანაყოფების ნაწილი სამსახურის გაძლიერებულ რეჟიმზე გადავიდა.

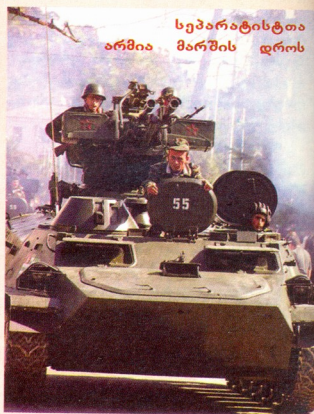
სეპარატისტთა თავდაცვის აწ უკვე ყოფილი მინისტრი, გენერალ-ლეიტენანტი სულთან სოსნალიევი მამინ სამომავლო გეგმებს არ მალავდა და დასკვნებსაც აკეთებდა: „კოდორის ხეობა ერთ-ერთი ძირითადი პლაცდარბია, რომელიც ამ თუ იმ სიტუაციაში საქართველომ შეიძლება გამოიყენოს. ჩვენ მზად უნდა ვყოფი აგრეთის მოსაგერიებლად. ჩვენ თავდაცვითი დოქტრინა გვაქვს, მაგრამ სამხედროები და ხელმძღვანელობა სულ უფრო ხშირ-

ად ამბობენ, რომ საქმარისია მოწინააღმდეგის თავსებობების მოთქმა“ შეიძლება ისე მოხდეს, რომ საბრძოლო მოქმედებები მარტივ აფხაზეთის ტერიტორიაზე არ განვითარდეს. 1993 წელმა ცხადყო, რომ ჩვენ შეგვიძლია შორს, კიდევ უფრო შორს წაივლო. მამინ შევარდნაძეს რუსული დავის-მარა“.

კორესსონდენტის კომენტარზე, რომ შესაძლოა, კოდორის ოპერაციაში აფხაზთა არმის 600-700-კაციანი დანაკარგი მოუტანოს, მინისტრი თავდაჯერებულად პასუხობდა, რომ აფხაზებს დანაკარგი არ ექნებათ. „1994 წელს ჩვენ 3 კაცი მოვიკლეს და რამდენიმე დავიკვიტეს, მამინ ჩვენი წინსვლა მსოფლიო თანამგებობისა და გაეროს თხრებით შეჭარყნო, რათა სამოქალაქო მოსახლეობაში მეტი მსხვერპლი არ ყოფილიყო. ხეობის დაკავება ჩვენ შეგვიძლო 2001 წელსაც და ახლაც შეგვიძლია, მაგრამ გონიერებას უნდა მოვუხმით და არა იარაღის ძალას“, – დაძინა სოსნალიევიმ.

სინამდვილეში, არც 1993 წელს და არც სხვა წლებში მოსკოვს სულაც არ აძლევდა ხელს, რომ სოხუმის ხეობა მთლიანად დაეკავებინა. ჩრდილო კავკასიის მოსახლურე რაიონი სეპარატისტთა ხელში რუსეთისათვის ბევრად სამშინ იქნებოდა, ვიდრე სტატუს კეის შინარჩუნება.

სოსნალიევი მომავალში კოდორის ხეობაში აქტიუკული ბაზების შექმნას არ გამოირიცხებს. მისი აზრით, ასეთ შემთხვევაში რუსეთის საზღვრებთან დაძაბულობის კერა შეიქმნება. „ჩვენ აფხაზეთისა და რუსეთის მოქალაქეები ვართ. რუსეთმა ჩვენ უნდა დავიცვას, ჩვენ კი – რუსე-

სეპარატისტთა არმია მარშის დროს

თის ინტერესები“, – დაასკვნა უკვე ყოფილმა თავდაცვის მინისტრმა.

სეპარატისტთა ხელისუფლებაში სოსნალიევის აზრს სხვებიც იზიარებენ და სინამდვილეში გამოხატავენ, რომ კოდორის ხეობაში ჩატარებული წინა ოპერაციები ბოლომდე არ იქნა მიყვანილი.

კოდორის მიმართულებით აფხაზთა რაზმები პირველად 1993 წლის ნოემბერში დაიდნენ და წებედლის ზვეთი ორი გვირაბი დაიკავეს. მომდევნო ოპერაცია 1994 წლის მარტში ჩატარდა, რასაც ხეობის სიდრემში კიდევ 16 კილომეტრით წინ წაწევა მოჰყვა. აფხაზებს იქ ქართული ფორმირების მტოვებული ტექნიკა და ბვერი საბრძოლო მასალა დახვდათ.

მესამედ, 2001 წლის ოქტომბერში, გულაგის ჩქნურ-ქართულ რაზმს დაუპირისპირდნენ. ოპერაცია 20 დღის გაგრძელდა და მას 19 სამხედროს, მათ შორის 7 ოფიცრის დაკარგვა მოჰყვა. მამინ სამხედროები ოპერაციის გაგრძელებასა და ხეობის მთლიანად დაკავებას თხოულობდნენ.

რიტორიკიდან სოხუმი აქტიურ სამხედრო მზადებაზე გადავიდა. შეთარაღებული ძალებისა და რეზერვისტთა წვრთნებმა რეგულარული ხასიათი მიიღო.

2006 წლის 16-18 სექტემბერს სამხედრო-საპაირო ძალების წვრთნები ჩატარდა. დამუშავდა პირობითი მოწინააღმდეგის ობიექტების დაბომბვისა და საპაირო დახვერვის ამოცანები, მგრინავებმა

შინაგან სამინისტროს ქვედანაყოფთა შეხველა ოდორის ხეობაში

პოლიტიკების როული ელემენტები სრულდება.

24-27 სექტემბერს მსხვილმასშტაბიანი სწავლება მიმდინარეობდა შეიარაღებული ძალების ყველა სახეობის, ვარების აღმოსავლეთი დასავლეთის და სარეზერვო ბრიგადების მონაწილეობით. დამუშავდა რეზერვისტთა გაფორმების სისტემა, რეზერვისტებისა და ტექნიკის თავმოყრის პუნქტების ვაშლა. 25 სექტემბერს გუბისის პოლიგონზე საბრძოლო შეთანწევლის ამოცანები, ხოლო მეორე დღეს წებულის პოლიგონზე საბრძოლო სროლები შესრულდა.

6-30 ნოემბერს საპატიო თავდაცვისა და სამხედრო-საპატიო ძალების ერთობლივი სწავლებები მიუწყო. სწავლების პროცესში შუგვა საბრძოლო სროლები, პრაქტიკების გაშვება, ხოლო საფორმის ავიაციამ სასწავლო ავიაციის საპატიო დარტყმები მიუწერა. დამუშავდა მოწინააღმდეგეზე საპატიო შეტყვევების, საპატიო თავდაცვისა და სამხედრო-საპატიო ძალების ურთიერთქმედების, ზურგისა და ტექნიკური სამსახურების საბრძოლო უზრუნველყოფის ამოცანები. სწავლებებში 600 კაცი მონაწილეობდა.

23-26 ოქტომბერს სოხუმის უმაღლესი საჯარო სამეთაურო სკოლის პირადად შემადგენლობამ ავუბერის პოლიგონზე საბრძოლო სროლები ყველა სახის იარაღით, მათ შორის ქვეუბებიდან შესრულდა.

ალბათ, ეს არასრული ჩამონათვლია იმ სამხედრო ღონისძიებებისა, რომლებიც სოხუმში კოდორის მიწიდან დროს გაატარა. ვარდა ამისა, საგარეოდ, სეპარატისტებმა შეაყეს და გახარდეს მსებუქი შეიარაღების და საბრძოლო მასალების მარაგი, გაააქტიურეს რუსეთთან სადაზვერვო ინფორმაციის გაცვლა და ა.შ.

შესაძლო საბრძოლო მოქმედებებში სოხუმს მართო არმიის იმედი მანქანამინც არა აქვს. ამის მიზეზი წვეკამდღოთა გაწვევით არსებული სიმწიფეობაა. არის კომისარატების თანამშრომლობა მოქრთამის, წვეკამდღოთა საზღვარგარეთ გაგზავნისა და დეზერტისების შემთხვევები. ახლანდელ მიღებული კანონით წვეკამდღოთა აღრიცხვა ვერ კიდევ სკოლაში სწავლისას, 14 წლის ასაკიდან დაიწყება.

მათგარ მალად რეზერვისტთა ქვედა-აფეთები და რეზერვისტები განიხილება, ანუ ისინი, რომლებიც 1992-1993 წლებში კონფლიქტში მონაწილეობდნენ და საბრძოლო გამოცდილებას აქვთ.

რეზერვისტთა ძალების მზადყოფნის ამაღლებაზე ყურადღების გამახვილება

შემთხვევითი არ არის. 2001 წლის სექტემბერ-ოქტომბერში აფხაზეთის სიღრმეში გულაეის რაზმის რეიდისას რეზერვისტების მობილიზაციის საქმეში ბევრმა პრიბლემამ იჩინა თავი. მაშინ მობილიზაცია დაახლოებით 1200-1500 კაცს შეეხო. სეიბისაკენ რეზერვისტები ვაკუუმ-ვაკუუმულად, ბრძოდ დაიძინნენ. არაორგანიზებულად გამოქაჩილნი შექმნა, ვინ ვის ეძიებოდნენ, ვერ ვცხვდილნი იყო, მეთაურები ხალხის გადანაწილებას ვერ ახერხებდნენ, არ ჰყოფიდათ ვანხები, ადვურევილობა, რადიოკავშირის საშუალებები და სხვა. აშკარა შეიქმნა საბოლოო მომზადების საკრიობება. წესრიგის დამყარება და მართვის ორგანიზება მოვიკანებით მიხერხება.

შეცდომები ვაკევიითლად გადაიტყვა. სისხლანაკემად ითხი თავდაცვის მინისტრი შეიცვალა, ხოლო გენერალურ შტაბის სათავეში ენერგიული გენერალი ანატოლი ზაიცევი გადადგა.

პირველი, რაც გაკეთდა, რეზერვისტთა საბოილიზაციო სისტემის სრულიყოფა იყო. აფხაზეთის თითოეულ რაიონს თავისი რეზერვო ბრიგადა ჰყავს და საგანგებო შემთხვევებში მას მობილიზაცია უტყუდება. რეზერვისტები იარაღს შინ ინახავენ, ხოლო საბრძოლო მასალებს გამომახების შემდეგ მიიღებენ.

გამოიერებული ყურადღება ექცევა საქართველოს ადმინისტრაციულ საზღვრებს. აღმოსავლეთის დასავლეთგა რეზერვისტთა ტყვეაჩრქობის, იჩამარბისა და სოხუმის ბრიგადებს აერთიანებს. აფხაზ სამხედროთა განცხადებით, საბრძოლო შესაბამისად თითოეულის შექვსის მცირე დრო ესაჭიროება. საბოილიზაციოდ I ბრიგადისათვის 2-დან 6 საათი, ხოლო II და III ბრიგადებისათვის კი 3 დღემდეა გამოყოფილი.

გენერალური შტაბის უფროსის, გენერალ-ლეიტენანტ ანატოლი ზაიცევის ინფორმაციით, რეზერვში მყოფის თითოეულს რეიტომ თუ ოფიცერმა ზუსტად იცის თავისი სანგარი და პირდაპირ პოზიციებზე ცხადდება. სისტემა პრაქტიკულად არის დამუშავებული, გამოიყენილი შეცდომები სწორდება და ვეგამში შესაბამის ცვლილებები შედის.

არის სურვილი და მცდელობა, რომ რეზერვისტთა მომზადებამ მასშტაბური ხასიათი მიიღოს. 2006 წლის 21-24 მარტის სამეთაურო-სამშტაბო საბოილიზაციო სწავლებაზე 4000 რეზერვისტი იყო გამოიხერხებული. რეზერვისტების გარდა მასში 2 ცალკეული მოტიმსროლიური ბრიგადის, არტერიის, საპატიო ძალებისა და სვეცქედანაყოფების 1000 სამხედრო მოსამ-

სახურე მონაწილეობდა. დამუშავდა თავდაცვითი ოპერაციების ვეგების შესაბამისი ამოცანები, შემოსდა ქალაქებისა და რაიონების ადმინისტრაციათა საბოილიზაციო მექანიზმის გამართულობა. მსგავსი ტიპის სწავლებების ჩატარება სარეზერვო ბრიგადების გამომახებით წელიწადში 4-ჯერ არის დამუშავილი.

ცალკე მომზადების რეზერვის ოფიცრები ვადაინ. ისინი გამოცდების ჩაბარების შემდეგ თადარიგის უძირკის ლეიტენანტის წილებს იღებენ და საცეცხლე ოცუელების მეთაურებად ინიშნებიან.

2006 წლის 25 ივლისამდე, სანამ კოდორში საქართველოს ხელისუფლებას კანონიერებას ადევნდა, სოხუმს ვაღიერებულად აკონტრილებდა სანაპირო ზოლის აფხაზეთის სანაპირო ხაზის სიგრძე 200 კილომეტრია და მცირე დაფინანსების პირობებში მიიღ სიგრძეზე მისი სრულიყოფისათვის დაცვა შეუძლებელია. ეს იცან სოხუმში და კოდორის მივლენებად აფხაზეთის არმიის მომზადებაში დიდ მნიშვნელობას ანიჭებდნენ სანაპირო ხაზის დაცვისა და საზღვაო დენსანტის მობიროების ამოცანათა დამუშავების.

მსგავსი სახის ერთ-ერთი მასშტაბური სწავლება სოხუმის მახლობლად 2005 წლის 18-21 აპრილს ჩატარდა მოტიმსროლიური ქვედანაყოფების, რეზერვისტთა მე-4 ბრიგადის, სასაზღვრო ძალების, ავიაციის და ფლოტის 3 ათასამდე მოსამსხურის მონაწილეობით. სანაპირო ზოლის არტილერიით გასამოიერებულად სწავლებაზე რკინიგზის პლატფორმებზე დაყენებული საარტილერიო სისტემების გამოჩნდა. რკინიგზა ზოგიერთ ადგილას ზღვის სანაპიროსთან ვადაის და სარკინიგზო მოტივი პატარები სანაპირო დაცვის მარტივი გამოსავალია.

სოხუმის პროვაგანდისტულ მანქანაში სამხედრო მოსამსხურებში აფხაზეთის კონფლიქტის თვანიანი ხეჯით გამოქებას დიდი ადგილი უჭირავს. აფხაზურ ნაციონალისტურ იდეოლოგიას განსაკუთრებულად ძლიერი წინხის ქვეშ ქართველი წვეკამდღოები ჰყავს. სოხუმს საქართველოს მუდმივ მოწინააღმდეგედ და მტრად განიხილავს, ამიტომ აფხაზურ არმაში ვაწვეულ ქართველ წვეკამდღოებს მეგრელებს უწოდებენ. სეპარატისტულ ხელისუფლებას სურს მეგრელები ქართველებსაგან განსხვავებულ იმ იმნიერე ვაკუვად წარმოადგინოს, რომელსაც აფხაზურ საზოგადოებაში ინტეგრირება და საქართველოს წინააღმდეგ ბრძოლა სურს.

შვეულად აფრინილი რაკეტები...

კონსტრუქტორმა გიორგი ბერიაშვილმა 50 წლის წინ ერთ-ერთმა პირველმა შეიმუშავა ხომალდიდან ფროთოსანი რაკეტის შვეულად სტარტის სისტემა...

„არსენალის“ ამ ნომრის გარეგანზე ამერიკული კრეისერი USS San Jacinto CG-56-ია გამოსახული, ფროთოსანი რაკეტა Tomahawk-ის გემბანიდან სტარტის მომენტში.

1986 წლიდან ეს კრეისერი Ticonderoga-ს კლასს ეკუთვნის. სულ აშშ-ის სამხედრო-საზღვაო ძალებში 27 ასეთი კრეისერი მიიღეს შეიარაღებაში. ხუთი მთვანი უკვე ჩამოწერეს, ხოლო დანარჩენი 22-ის მასშტაბური მოდერნიზაცია გასულ წელს დაიწყო.

ამ ამერიკული კრეისერის მთავარი განმასხვავებელი ნიშანი „თანამომხებესთან“ იმაში მდგომარეობდა, რომ მასზე ფროთოსანი და საზენიტო რაკეტები შვეულად იფრენ ანთავსებულნი გემბანის ქვეშ და არა გემბანზე დახრლად გასაშვებ დანადგარებზე.

ამ რევოლუციურმა გადაწყვეტილებამ ამერიკელ კონსტრუქტორებს შესაძლებლობა მისცა სხვადასხვა კლასისა და ტიპის 128 ერთულადმდე რაკეტა განთავსებინათ კრეისერზე, რომ არა რაკეტების გასაშვები შვეული შახტები, გემბანზე ამ რაკეტების ნახევარიც კი არ დაეტეოდა.

შახტიდან შვეულად სტარტადებული რაკეტა რამდენიმე ათეულ მეტრზე აფრენის შემდეგ თვითონ ირჩევს ფრენის მიმ-

ართულებას.

სხვათა შორის, შვეულად სტარტის მაგვარი სისტემა მოსკოვმა იმავე პერიოდში (1988 წელს) ორ ატომურ კრეისერზე Киров-ზე დააყენა. დღეს რუსეთის სამხედრო-საზღვაო ძალებს ჩრდილოეთის ფლოტში ერთადერთი ატომური კრეისერი Петр Великий ჰყავთ, რომელზეც ფროთოსანი რაკეტების Гранит-ის 20 შვეულად გასაშვები შახტია (ამ რუსული კრეისერიდან საზენიტო რაკეტები С-300Ф და Клинок-იც შვეულად დამონტაჟებული შახტებიდან იღებენ სტარტს).

„არსენალმა“ მცირე ჟურნალისტური გამოკვლევა ჩაატარა და ძალზე სანატერესო ინფორმაცია მოიპოვა: თურმე ზუსტად ნახევარი საუკუნის წინ, 1957 წელს, ჩვენს თანამემამულე ცნობილ სა-

ჭვითა ავიაკონსტრუქტორ ვიორგი ბერიცხ (ბერიაშვილს) ერთ-ერთ პირველს მსოფლიოში შეუქმნია ფროთოსანი რაკეტების წყალქვეშა ნავიდან შვეულად სტარტის სისტემა.

საერთოდ, ვიორგი ბერიცი ცნობილი იყო, როგორც საბჭოთა პირობითი ფროთოსანების (МБР-2, Бе-6, Бе-12) შექმნილი ავიაკონსტრუქტორი, მაგრამ კრემლში ნიკიტა ხრუშჩოვის მოსვლის შემდეგ მას, ისევე როგორც ბევრ მის კოლეგას, თვითმფრინავების სანაცვლოდ რაკეტების შექმნა დააუკლეს.

ბერიცხის პირველი ფროთოსანი რაკეტა П-10 წყალქვეშა ნავიდან გასაშვებად იყო განკუთვნილი. ამ ცხრაათიანი ფროთოსან რაკეტას პირობული მუხტი ათასი კმ-ის დაშორებაზე უნდა გადაეტანა. ქართველი ავიაკონსტრუქტორის მიერ შექმნილი მეორე ფროთოსანი რაკეტა П-100 უკვე ზებერეთი სიჩქარეს (4000 კმ/სთ-მდე) აეთიარებდა და 2 ათას კმ-ზე მიფრინავდა. სწორედ П-100-სთვის შეიმუშავა შვეულად გაშვების სისტემა ვიორგი ბერიცხმა. სამი შვეულად განთავსებული შახტი წყალქვეშა ნავის საბრძოლო კომუკარაზე მონტაჟდებოდა.

მიზეზთა გამო ვიორგი ბერიცხის ეს იდეა თავის დროზე ვერ განხორციელდა. თუცა როგორც აღმოჩნდა, ჩვენმა თანამემამულე დროს დაახლოებით 30 წლით გაუსწრო, — ამერიკელმა და საბჭოთა კონსტრუქტორებმა საზღვაო ხომალდებზე 80-იან წლებში დააყენეს რაკეტების შვეულად გაშვების დანადგარები.

ირაკლი ალბადაშვილი

„სუპერქვემბსი“

ბავშვობაში, ალბათ, ყველას წავიციოთხან კიულ ვერნის ფანტასტიკური რომანი „დედამინიდან მოვარემდე“, რომელშიც საარტილერიო ჭურვით კოსმოსში მოგზაურობა საკმაოდ დამაჯერებლადაა მოთხრობილი. ამის შემდეგ ბევრი მეცნიერი, გამომგონებლისა თუ დიქტატორისთვის გახდა ვიგანტური ქვემების შექმნა ოცნებისა და უძილო ტამების მიხეზი.

„სუპერქვემბსი“ „ბჰიია“ – „ლილი ბარტა“

პირველი მსოფლიო ომის ბოლის გერმანიის არმიის გერერლებმა წაგების პრას მისული საომარი დომონარიობის შემოპრუნება პარიზის შრეული დაბომბებით სცადეს. სპეცალურად ამისთვის კი 1918 წელს მსოფლიოში პირველი „სუპერქვემბსი“ დამზადეს, რომელსაც ოფიცალურად ძალზე ამბიციური სახელი – „კოლოსალი“ უწოდეს, მოვერებით კი „დედ ბერტას“ ეახსენენ (იხ. სურათზე). ამ ვიგანტური ქვემების სიგრძე 34 მ, ლულის რადიუსი კი 1 მეტრი იყო. ლულის კვლევის სისქე 40 სმ-ს შეადგენდა. ქვემები 750 ტონის ოფინიდა, ხოლო 1 მ სიგრძის ჭურვი 120 კგ-ს. ქვემები მიძრავ ლაფეტზე იყო დამონტაჟებული. სრილა წარმოდგა 52-გრადუსიანი კუთხით, ჭურვი უმაღლეს წერტილს 40 კმ-ის სიმაღლეზე სტრატოსფეროში აღწევდა და შემდეგ ვარდებოდა. პარიზამდე მანძილს, ანუ 115 კმ-ს, ჭურვი 3,5 წუთში ფარავდა.

1918 წლის ზაფხულში 115 კმ-ის მანძილიდან გერმანელებმა პარიზის მიმართული 300-ზე მეტი ჭურვი ისროლეს. თუკია ომი მაინც სამარცხვინოდ წააგეს.

ამის შემდეგ მეცნიერები და ავანტიურისტები დიდხანს ცდილობდნენ ვიგანტური ქვემების აგებას და ამ გზით მოვარეზე მოგზაურობის რეალურობის „მეცნიერულად“ დასაბუთებას.

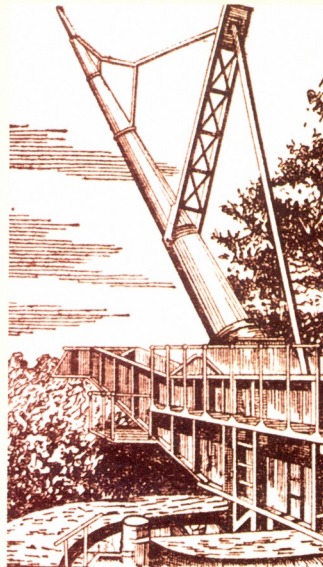
ოქსახუთი ელის ვიძობა პიტლური რჰვანოზი ფიქრობს

ისტორია ხშირად მეორდება. ისიც კარგადაა ცნობილი, რომ ყოველივე ახალი, კარგად დაფიქრებული ძეგლი, 1942 წლის ბოლის გერმანიის ჯარებს ძალზე გაუკვირდაო, მარცხი მარცხს მოსდევდა. გაცოცხებულმა პიტლერმა მეცნიერებს სასწრაფოდ ახალი იარაღის შექმნა მოსთხოვა, რის საშუალებიაც მოსკოვის კრემლის თუ ვერა, არანაკლებ საძულველ ლინდონს

მანც აქცევა ნანერგებად. არ არის გამორიცხული, რომ ადოლეუ პიტლერს, რომელიც პირველ მსოფლიო ომში კაპრალის წოდებით გერმანიის არმიამი იბრძოდა, ახსოვდა „დედ ბერტას“ „კულულტურბანი“. ამიტომ, როდესაც გერმანელები ინჰინერმა ვალტერ კენდერსმა ვიგანტური ქვემების პროექტი და ტექნიკური გათულები წარმოადგინა, ფურერი უყოყმანოდ დათანხმდა.

ინჰინერ კენდერსის პროექტით, ომში „გამარჯვების იარაღი“ უნდა ყოფილიყო სპეციალური, 50-გრადუსიანი კუთხით გაიხრილ 250 მ სიგრძის შახტაში მოთავსებული სუპერქვემები, რომელიც უნდა მზანს (ამ შემთხვევაში, ლინდონის) 150-160 კმ მანძილიდან განუწყვეტილო დაბომბვა. ამ განსაკუთრებით საიდუმლო გამოკვლევის „პროექტ 51“-ის კოდური სახელწოდება მაინცვის. მოვერებით კი, ალბათ, ვიგანტური ზომების გამო, „ათასეფხას“ ეახსენენ.

პიტლური აფერიოვანებული იყო. 1943 წლის მაისის ბოლის იმპერიის შეიარაღებისა და სამხედრო მრეწველობის მინისტრმა ალბერტ შვერმა, რომელიც პროექტის საერთო ხელმძღვანელი იყო, ფურერს მოასხენა, რომ მსოფლიო 50 ამგვარი მრავალჯერადი გამოყენების ქვემებით შეძლებდნენ სათიში 600 ჭურვის გაშებას ლინდონის მიმართულებით. შახტებში მოთავსებულ „ათასეფხებს“ კი ინგლისის ავიაცია ვერავერს დააკლებდა. პიტლერმა ბრძანება გასცა, სასწრაფოდ დაეწყოთ ამგვარი შახტების მშენებლობა ოკუპირებული საფრანგეთის ტერიტორიაზე. კალესთან ახლოს, სადაცაც ლინდონის ცენტრამდე სულ რაღაც 150 კმ იყო. პარაულურად დაიწვეს „ათასეფხას“ ექსპერიმენტული გამოცდები. მისმა ონდაც მცირე ზომის მოდელია შეძლო 125 კმ-ანი ჭურვის 93 კმ-ზე გასროლა. რჩებოდა მთავარი – დედი „ათასეფხას“ დამზადება და გამოცდა, მაგრამ გერმანელებს აღარ დასცადიათ. 1944 წლის ივნისში

მოკავშირეების მიერ საფრანგეთის სანაპიროზე დესანტის გადმობნამ „პროექტი 51“ მსოფლიო ისტორიის კუთვნილება გახადა და ლინდონიც დაბომბვის გადაურჩა.

ჰეარალდ ბულის საბაღისნარო სუპერქვემბსი

ჯერალდ ბული დაიბადა 1928 წელს, კანადის პროვინცია ონტარიოში. 22 წლისამ მეცნიერებათა დოქტორის ხარისში მოიპოვა ტორონტოს უნივერსიტეტში; 1961 წლიდან იყო მონრეალის უნივერსიტეტის პროფესორი, ხოლო 1964 წლიდან კანადის კოსმოსური კვლევების ინსტიტუტის დირექტორი. ამ წლებში ბული აშშ-კანადის ერთობლივ სამაფრობო პროექტზე მუშაობდა, რომლის მზანა იყო მცირე თანამგზავრების კოსმოსში გაშება ვიგანტური ქვემების საშუალებით. ბულსა მიმე ვიგანტური ქვემები დამზადდა, ერთობის 50 მ-ზე მეტი სიგრძე ჰქონდა, ხოლო ლულის დიამეტრი 40,6 მ იყო. ამ ქვემებით მან შეძლო ორბიტარანი ტერორების 180 კმ სიმაღლეზე გასროლა. კოსმოსური გამოკვლევებისთვის ბულს 1968 წელს კანადის უმაღლესი სამეცნიერო ჯილილო – მაკარტის პრემია მიენიჭა. ამ

დროიდან ბული მსოფლიოს რამდენიმე ქვეყნის საცესამსახურების მუდმივი ოპერატიული მეთვალყურეობის ობიექტი გახდა. 1972 წელს მიიღო აშშ-ის მოქალაქეობა. მოვიანებით სამხრეთ აფრიკის, ისრაელის, ესპანეთისა და ჩინეთის უკიდურეს მსოფლიო მსოფლიო საარტილერიო დანადგარების გაუმჯობესებასა და სრულყოფაზეც მუშაობდა.

1982 წლიდან ბული ბელგიაში ცხოვრობდა, სადაც კერძო „კოსმოსური კვლევების კორპორაცია“ ტექნა. კვლევის ძირითადი მიმართულება ტრადიციული საარტილერიო ტექნიკის გაუმჯობესება იყო. სულ მალე კორპორაციის სამხრეთ ამერიკის ფილიალმა დაიწყო 20,3 სმ კალიბრის პაუპიტების მსოფლიოს მრავალ ქვეყანაში ექსპორტირება.

ლიტვატორის სამსახური

ბულის საქმიანობას, როგორც შექვამი გაიარევა, ბევრი ადივინება შორიდან თვალყურს. 1985 წელს ბული ერაყელი დიქტატორის სადამ ჰუსეინის გარემოცვაში წინება და ახალ სუპერქვემბზე იწყებს მუშაობას. ერაყს ამ ახალი იარაღით სურდა არა მარტო მეზობელი ირანის დაბოძება (რომელთანაც უკვე ომი ჰქონდა), არამედ ისრაელის ქალაქების განადგურებაც. ბულს უკვე ჰქონდა ქვემბი, რომელიც ჭურვებს 400 კმ-ზე ისროდა. ჰუსეინს სურდა ათასი კმ-სივთის მიღწევა. ამ კვლევებს „პროექტი ბაბილონი“ უწოდეს. ქვეო რომ არ აეღო, ქვემბისთვის საჭირო მოწყობილობების დამზადება ბულმა ევროპის რამდენიმე ქვეყნის ფირმას შეუკვეთა. საბერძნეთის, იტალიის, შვეიცარიის, გერმანიისა და ბელგიის კომპანიები ვიგანტური ქვემბის სხვადასხვა კომპონენტს ამაზღებდნენ. 50 მეტრი სიგრძისა და 1 მ დიამეტრის მილებს დამზადება ინგლისის ერთ-ერთ კომპანიას შეუკვეთეს. კონ-

ტრაქტებში მილის დანიშნულებად მიითხუილი იყო ნაეთოსადენის მწებობა. ამ ქვემბის ნაეთოს პოტენციური რადიუსი 1800 კმ, ჭურვის წონა 10 ტონა, ხოლო ღელის სიგრძე 160-180 მეტრი უნდა ყოფილიყო (იხ. ფოტო).

ჟურნალისტების მიძი ხხილრი

1989 წელს გერ-ში ჯერალდ ბულმა წარმოშობით ირანელი ჟურნალისტი ფარზად ბაზოფი გაეცინო. რამდენიმე თვეში ბაზოფი ბადღადთან ახლოს ერაყის კონტრდაზვერვამ დააკავა და დიდი ბრიტანეთისა და ისრაელის დაზვერვების აგენტობის ბრალდება წაუყენა. ერაყის სასამართლომ ბაზოფის სიკვდილი მიუსჯავა. მიუხედავად მრავალრიცხოვანი, მათ შორის, გაეროს გენდირების ჰერეს ღე კუე-

ლიერისა და დიდი ბრიტანეთის პრემიერ-მინისტრ მარგარეტ ტეჩერის ოხზოვნის, სადამ ჰუსეინმა სასიკვდილო განაჩენი მაინც დაამტკიცა და ბაზოფი 1990 წლის 15 მარტს ჩამოასრქვეს. ძნელია სათქმელია, ბაზოფი, სწორედ ჟურნალისტი იყო თუ საცესამსახურებაც „ესმარბოდა“, თუცა ამ ორ სახეივლიობას იმდენი რამ აქვს საერთო, რომ ეს „წერილობანი“ უკვე მნიშვნელოვანი აღარ არის.

3106 „ნალიორბლან“ „ბარბა“

ჟურნალისტი ბაზოფის სიკვდილის შემდეგ სადამმა ბულს ორი მცველი მიუქონდა, რომლებიც მუდმივად თან დაყვებოდნენ კონსტრუქტორს. სავარაუდოდ, ერაყელები თან მეთვალყურეობასაც უწევდნენ ბულს, რათა თავიდან აეცილებინათ მისი კონტაქტი სხვა ქვეყნების საცესამსახურებთან. 1990 წლის დასაწყისში ბული ბრუსელში ჩავიდა და სასტუმრო „მინერვაში“ დაბინავდა. 22 მარტს სადამოს ერაყელი მცველები რატომღაც არ ჩანდნენ, მაგრამ ბულმა ამ ფაქტს ყურადღება არ მიაქცია, ამკარტკმა“ ფურსოშეში ყიდა და სასტუმროს ექსპედიტორში შევიდა. მეექვსე საათულზე ლიფტთან გაბოვიდა და ნომისკენ გაემურა. სწორედ ამ დროს უქნიდან საჭურ ესროლეს, ხოლო ორი საკონტროლო ტყევა თავში დაახოცა. მკურნაი იარაღის გასროლის ხმა ვერავინ გაიგო და ბულის გვაში მხოლოდ ნახევარი საათის შემდეგ აღმოჩინა მისმა მდივანმა, როცა ბელგიის პოლიცია მოვიდა, აღმოჩნდა, რომ ბულს თანხაც (რამდენიმე ათასი დოლარი) ვიბეში ჰქონდა და მთერფასი საათიც ხელზე ეკეთა. თავდაშენებლები უბალიო მმარცველები ნამქვილოდ არ იყვნენ. ბულის შვილი მიშელი და მსმეიდა დარწმუნებით აცხადებდნენ, რომ ეს ისრაელის დაზვერვის მოსადის ჩადენილი იყო. ებრაელები ღელმს აზღობინებდნენ, რაცამაც ეს ფაქტი ყველაზე მეტად მათ აძლევდა ხელს.

1990 წლის 11 აპრილს ბრიტანეთის საბაოი დააკავა ერაყში გასაცხანად გამზადებული მაღალსარისხოვანი ფოლადისგან დამზადებულნი, ერთი მეტრი დიამეტრის რვა მილი (იხ. ფოტო). მილები ვიგანტური ქვემბის ერთ უზარმაზარ ღელად იწყობოდა. სუპერქვემბის აგების შესამე ცდა კვლავ წარუმატებლად დამთავრდა.

ვინ იყო ჯერალდ ბული – დიდი მქციერი თუ დიდი ავანტურიისტი? – ალბათ, ორივე ერთად.

„არსენალი“ ჩვენს მკითხველს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის სამხედრო დაზვერვის სტრუქტურების, მათი ხელმძღვანელებისა და გამორჩეულ სპეცოპერაციების შესახებ უამბობს. დღეისათვის გლობალიზაციისა და ინტეგრაციის საკითხები მხოლოდ ეკონომიკის სფეროს როდი ეხება. სახეუა სამხედრო-პოლიტიკური ნიშნის მიხედვით ქვეყნების დაახლოება ან დაპირისპირება. ამ პროცესში კი სპეცსამსახურების როლი და მნიშვნელობა ძალზე დიდია.

მრავალ მიზეზთა გამო, ახალი რურბის პირველი სტუმარი იმავის „ახალ მილით“-ი, შეპყრობით ამაღი იქნება, რომელიც დღეისათვის სამართლიანად ითვლება მსოფლიოს ერთ-ერთ უძლიერეს სამხედრო დაზვერვის ინსტიტუტს. სახელმწიფო, რომელიც დაარსების პირველ წლებში სოციალისტური ორიენტაციისა იყო, სპეცსამსახურების სახეობები და სტრუქტურა საბჭოთა კავშირის ანალოგიურად აგო. საგარეო დაზვერვა (მოსადი), კონტრდაზვერვა (მან-ბეიტი) და სამხედრო დაზვერვა (ამანი) ახალშეყნული სახელმწიფოს უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მთავარ ინსტრუმენტებად იქცა. მანძინაც და დღესაც, ისრაელის სპეცსამსახურები სამი ნიშნით გამოირჩევიან და გამოირჩევიან სხვა ქვეყნების სპეცსამსახურებისაგან. კერძოდ, არან ყველაზე მკაცრად იქცა; ზედამწყვნი ფანტაზიური და დაუნდობლბე.

ამნის ისტორია ისრაელის სახელმწი-

ისრაელის სამხედრო დაზვერვა

ფოს შექმნის პირველივე დღეებიდან დაიწყო თავდაპირველად სამხედრო დაზვერვის სამსახური ისრაელის გენერალური შტაბის ოპერატიული სამმართველოს სტრუქტურაში შედიოდა და 1948 წლის ივლისში რიურფინიზებული SAI-ის (ისრაელის არა-ფელაური სამხედრო შენაგების „საგანს“-ს) საღაზურეო დანაყოფი) ჩაყვლად შეიქმნა. სამხედრო დაზვერვის სამსახური პირველივე დღეიდან არაბულ ქვეყნებთან მიმდინარე საომარ დაპირისპირებაში ჩაერთო. შეზღვიმ პერიოდში ეს უწყება ყველათის საომარი კონფლიქტების თუ ფარული სპეცოპერაციების წინა საზხე იდგა. დღედა პატრიოტიზმში, ახალგაზრდა და ბრიბლებში გამოცდილი კარების ოპტიმალურმა შესაბამის ეს სპეცსამსახური სულ მალე ჯერ რევიონში, შემდეგ კი მთელ მსოფლიოში ანგაიბმასაყვ ძალად აქცია. 1953 წელს სამხედრო დაზვერვის სამსახურის სტატუსი გაიზარდა და ის ისრაელის შეარაღებული ძალების დაზვერვის სამმართველად გარდაიქმნა. სწორედ მაშინ მთლი ამანის სახელწოდება.

სტატუსის გაზრდად ანგაიბმასაყვ არაელის გაყართობაც გამოიწივა. თუ მანძელ ისრაელის სამხედრო დაზვერვის ოპერატიული დაიბტრეუსების რევიონები არაბული ქვეყნები და ჩრდილოეთ აფრიკა იყო, 1955 წლიდან ამ ჩამონათვლს საბჭოთა კავშირი, ჩინეთი და სხვა სოციალისტური ქვეყნები დამატრნენ. ამის მიზეზი ამ ქვეყნების მერ არაბული საყარის (უპირველყვად ევიპტის, სირიისა და ირაყის) შეარაღებითა და სამხედრო სპეცილიასტებით დაზმარების მრავალჯერად გაზრდა იყო. ამ პერიოდში ამანის ფუნქციები შევიდა; არაბული ქვეყნების სამხედრო ძალებზე ინფორმაციის მოპოვება, ისრაელის პრესის ცენზურა, სამხედრო კონტრდაზვერვა, შეიფარების

შემუბამება და მათი გამოყენების გაკინტროლება, სამხედრო ატამების კურიობა, რადიოელექტრონული დაზვერვა და დღერსების ჩატარება.

ამნის მერ მოპოვებული ინფორმაცია, როგორც წესი, ყველათის მაღალი ხარისხით, დღეი სიზუსტითა და ობიექტურით გამოირჩეოდა. თუკცა ისრაელის სამხედრო-პოლიტიკური ხელმძღვანელობა ხშირად უუღუბელყოფდა სამხედრო დაზვერვის ინფორმაციას და უპირატესობას მისი კონკრეტის, მოსადის (რომელსაც გაცილებით უკეთ შეუძლია პარასპეცოპერაციების ორგანიზება და საყოთარი რეკლამა) მუშაობას ანიჭებდა.

ამანის სტრუქტურა

ამნი უშუალოდ ისრაელის შეარაღებული ძალების გენერალური შტაბის უფრის ექვემდებარება. მისი ფუნქციები წლების მანძილზე დღეად არ შეცვლილა. ის აერთიანებს საყარისო დაზვერვას ჰელ მილინიისა და სახმელეთო ჯარების დაზვერვას მილინი საღეს.

ამნი ექსი დეპარტამენტისგან შედგება, რომელთაც წამყვანია: ინფორმაციის მოპოვების დეპარტამენტი (ინფორმაციას მოპოვებს და და ფარული შეიბდებით) და ანალიტიკური დეპარტამენტი. ეს უკანასყენე სამხედრო დაზვერვის ყველაზე დღეად დანაყოფია და იქ 3 თასსხე მუტი თამაშობილი მუშაობს. ამ დეპარტამენტის სტრუქტურა აგებულია გეოგრაფიული და ფუნქციური პრინციპების ოპტიმალური შესაბამით.

ისრაელის სამხედრო-საყარი ძალებსა და სამხედრო-საზღვაო ფლოტს მკერირიცხეიანი საღაზურეო დანაყოფები ჰყვო.

ამყვად ამანის რევიმ დაახლოებით 7-

სამხედრო დაზვერვის მთავარი სპეციფიკა მის ვიწრო სპეცილიზაციამ გამოიხატება – ეს სტრუქტურა იქნება სამხედრო და პოლიტიკურ სფეროებში შეზღვიმ ძირითადი ამცანების შესასრულეობლა.

1. სამხედრო, სამხედრო-პოლიტიკური და სამხედრო საყენერი-ტექნიკური ინფორმაციის მოპოვება;
2. ინფორმაციის პირველადი დაბუმება და ანალიზი;
3. კონკრეტული რეკომენდაციების მოშაადება ქვეყნის პოლიტიკური და

სამხედრო ხელმძღვანელობისათვის;

4. საბრბოლო ოპერაციების წინ ტაქტიკური და სტრატეგიული ინფორმაციის მოპოვება, ანალიზი და მისი გამოყენება საბრბოლო გეგმაში;

5. მიწინააღმდეგის ზურგში დღერსების ჩატარება.

სამხედრო დაზვერვის ერთიანი სტრუქტურის შექმნა მაშინ იდგუა რეკორდ შეღეს, თუ უკვე არსების და გამართლად მოქმედებს შეარაღებული ძალების ცალკელო სახეობათა (სახმელეთო ჯარების, აფრაისის, საზღვაო ფლოტის და ა.შ.) დაზვერვის დან-

ყოფები. ერთიანმა სამხედრო დაზვერვამ სწორედ მათი ოპერატიული საქმხარობის კორდინაციას (ინფორმაციის შეღერება, ერთიანი სურათის შექმნა და სხვ.) უწდა მთამდინის. ინფორმაციის მოპოვება, ძირითად, ხდება აგტრუქტურად, ტექნიკური (ოსმოსური და რადიოელექტრონული დაზვერვა) და „ღა“ (სამხედრო ატამების მერ) შეიბდებით. ზედმეტა მძხე ლადარა, რომ შეყარებოდა საათის ტექნიზმეთი შესტვად მობრბოლი სამხედრო დაზვერვის ვარემუ წარმტების მოღწევა სულ მკიერ სამხედრო ოპერაციამდე კი შეუძლებელია.

8 ათასი თანამშრომელი.

სამხედრო დახვეწის სტრუქტურაში განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს სპეციალური დანიშნულების სადახვეწეო-დღევნისუ-ლ დაწესებულებებს.

სამხედრო დახვეწის სპეცნაზები

სამხედრო დახვეწის თავისი სპეციალური დანიშნულების რაზმები, ე. წ. საიერეთო ჰაყვის მთავან ცენტრზე კლიტურია საიერეთო მთავალი, რომელიც მხოლოდ გენერალური შტაბის უფროსსა და ამანის შუგს ეზორჩილება. ის 1960 წელს შეიქმნა მოწინააღმდეგის ზურგში დღევნისების ჩასატარებლად. მისი კოორდინატორი სახელწოდება იყო „გაგუევი 269“ და მის შესახებ მხოლოდ რამდენიმე პირმა იყო ცნობა. საიერეთო მთავალი სამხედრო დახვეწის მიერ დაგეგმილი ოპერაციების გარდა, აქტიურად მონაწილეობდა აგრეთვე მოსადის, მონ-ბუიისა და ლაკამის მიერ ჩატარებულ სპეცოპერაციებშიც.

ისინი იყენებენ სადახვეწეო-დღევნისუ-ლი რაზმების ტრადიციულ ტექტიკას: მოქმედებენ მცირე ჯგუფებად (სულ 3-4 მე-ბრძოლი), აქტი მტარა დონის საბრძოლო და ფინანსური მოხატვა, აღჭურვილი არი-ან უახლოესი ცივლასწრაფი არაღივითა და ტექნიკური საშუალებებით.

ისრაელის სამხედრო დახვეწის ხელმძღვანელები

მრავალი წლის განმავლობაში ისრაელის სამხედრო დახვეწის ხელმძღვანელების ვინაობა მკაცრად იყო გასაღიფილებული, ბოლო წლებში კი მათი ვინაობა ცნობილი გახდა. რამდენიმე მთავანისთვის ეს სასაზიერო დიდი კარიერული ტრამპლინი აღმოჩნდა, - ისრაელის პრეზიდენტის (ხაიმ პერკოვი) და პრემიერ-მინისტრის (ეზულ ბარაკი) პოსტზე კი დაიკავეს. ამჟამად ჩვენ შესაძლებლობა გვაქვს სრულად წარმოვიფინო ამანის ხელმძღვანელთა ვარგები და სამხედრო დახვეწის სათავეში ფინანსი წლები:

1. ისერ ბერი (1947-1949);
2. პოლკოვნიკი ხაიმ პერკოვი (1949-1950);
3. პოლკოვნიკი ბენიამინ ხიბლი (1950-1955);
4. გენერალ-მაიორი ეიზოზშაი ხარკაბი (1955-1959);
5. გენერალ-მაიორი ხაიმ პერკოვი (1959-1962);
6. გენერალ-მაიორი შერი ამითი (1962-1963);
7. გენერალ-მაიორი არონ არიფი (1964-1972);
8. გენერალ-მაიორი ელააზუ ზურა (1972-1974);
9. გენერალ-მაიორი შლომი ხაზიტი (1974-1978);
10. გენერალ-მაიორი იფოშუა საგუი (1979-1983);

11. გენერალ-მაიორი ეზულ ბარაკი (1984-1985);
12. გენერალ-მაიორი ამინი შასაკი (1986-1991);
13. გენერალ-მაიორი იური საგუი (1991-1995);
14. გენერალ-მაიორი მოშე ავლინი (1995-1998);
15. გენერალ-მაიორი ამოს მალკა (1998-2003);
16. გენერალ-მაიორი არონ ზევი-ფარკანი (2003-2006);
17. გენერალ-მაიორი ამოს ავლინი (2006-).

ამანის გაძლიერებაში დიდი წვლილი მიუძღვის შერი ამითისა და არონ არიფის, რომლებმაც აღკვეციეს ავანტიურისტულ-პარტიზანული და რომანტიკული მიდგომა სპეცოპერაციების დაგეგმვისა და ჩატარების საქმეში და სამხედრო დახვეწევა მალაღობრულ სპეცსამსახურად აქციეს. სპეცოპერაციების დაგეგმვის, ავანტიურული დახვეწევისათვის ვრავად, მათ სულ უფრო ფართოდ დაიწყეს რადიოელექტრონიული დახვეწის გამოყენება. სამხედრო დახვეწევაში მიღწეული წარმატებების გამო შერი ამითი მკველ მოსადის დორექტორად გადაიყვანეს, ხოლო მისი შუქცვლელი არონ არიფი რვა წელიწადის ხელმძღვანელობდა ამანს.

ამანის წარმატებები და შეცდომები

ისრაელის პოლიტიკურ და სადახვეწეო წრეებში სპეცსამსახურების ვეცქვანობის მოთვარ ათლების წრეტილად დღევნად ორი ისტორიული თარიღა მჩნეული. პირველი 1967 წლის „ექსტლდანი ომამ“, როდესაც სპეცსამსახურებმა (უპირველესად ამანს) ისრაელის გამარჯვება უზრუნველვეს, ხოლო მეორე 1973 წლის ოქტომბრის დასაწყისში, არაბული ქვეყნების მოხლოდნილ თავდასხმის წინ, სპეცსამსახურების (ამ შემთხვევაში პირველ რანგში ამანის) სრული უზრუნველბა იყო.

სამხედრო დახვეწის როლი ისრაელის ატომური პროექტის შექმნაში

გასული საუკუნის 60-ან წლებში ისრაელის სასოცლიწოის ხელმძღვანელებმა მოთვარ ამოცანად დაისახეს ატომური არაღის შექმნა. ამისთვის მათ უპირველესად სჭირდებოდათ: ტექნოლოგები, ნედლეული და სპეციალისტები. პრემიერ-მინისტრ დავით ბენ-გურიონის დავალებით ატომური პროექტის ტექნოლოგური და რესურსული უზრუნველბა ამანს დაეკლა. იმ წლებში ისრაელი ატომური რეაქტორების საფრანგეთში, ხოლო მძიმე წყლის შექმნას ნორვეგიაში ცილობდა. ამანის დიდი ძალისხმევით შედეგად ისრაელმა 1961 წლის აპრილში 24-მეგავატანი ატომური რეაქტორის დამონტაჟება დიბოში, რაც ატომური არაღის

შექმის წარმატებით დაწყების ვაღაწვევით ფაქტორი ვახდა.

„ექსტლდანი ომამ“ - ამანის ტრიუმფის დასაწყისი

დღევნად ისრაელის სამხედრო დახვეწის ცვლადი დღე წარმატებად 1967 წლის ფინანსი „ექსტლდანი ომამ“ დღის ჩატარებულ სპეცოპერაციას თვლება. მამინ ამანს შუგლი ეგვიპტის, სირიისა და ორდანიის შეარაღებული ძალების (სამხედრო-სააგრო და საზღვაო შენაროების, რადიოლოკატორების, ავირბობების) შესახებ ზუსტი ინფორმაციის მოპოვება. პარალელურად, სამხედრო დახვეწევა ეგვიპტის პრეზიდენტ ნასერისა და ორდანიის მფეე პუშების სატელეფონო საურების უსმტად, სადახვეწეო ინფორმაციის ახალიზბა ცხაფურ, რომ არაბული საყარი ომისთვის ეწმავილბდა. ისრაელმა შეძლო დასაწყისად გამარჯვება, რაც დაღად განაპირობა ამანის შუგის, არონ არიფის ახლებურბა მიდგომამ სადახვეწეო ოპერაციების დაგეგმვისა და ჩატარებისადმი. მისმა თანამშრომლებმა დაამუშვეს სპეციალური კომპიუტერული პროგრამა, სადაც დიდი მოცულობის სადახვეწეო ინფორმაციის ანღლის შედეგად დაწინაურბით იყო მოცემული არაბული ქვეყნების შეარაღებული ძალების თითოეული დანაყოფის დისლოკაციის ზუსტი კოორდინატ, მორეგობისა და პტრედირების წესი, გათვლილი იყო სამხედრო ოპერაციათა შესაძლო ვარიანტების სხვადასხვა სტრატეია და სტრატეგიაში მოხლე. ეს მიდგომა რადიკალურად განსხვავებულა თონეულით ადრე ისრაელის სპეცსამსახურების მუშაობის რომანტიკულ-ავანტიურისტული სტილისგან. ამანისგან მიღებული ზუსტი ინფორმაციის წყლობით ისრაელის ავიაციამ და არტილერიამ ზუსტი დარტყმით ექვს საათში(!) განადგურა ეგვიპტის სააგრო ძალების, სატკო შენაროებისა და საზღვაო ხომალდების დიდი ნაწილი. სირიისა და ორდანიის ვარგები კი ზუთ დღეში თითქმის აღარ არჩებულა.

როდის საუბომბენ ევკიბეტლი მდინარეები

ისრაელის გამარჯვება „ექვსიდან ომში“ მნიშვნელოვან გამაძირბა ამხნის მოპოვებულს ერთბ, თითქოსდ უწინაშეწელი ინფორმაციამ. სამხედრო დაზვერვის აგრწტი, რომელიც ევკიბეტის ერთ-ერთ სამხედრო-სავაიციო მანაში მოქმედდ, ტყვისბრუნოდ, რომ უკანასკნელი ორი კვირის მანძილზე ევკიბეტლი მდინარეებში უჩვეულოდ ადგილდის 7.20 სი-ზე, საუბომბენ და შუბდდ დასახინებლად ვაზარბებში მდელიდნენ. ამ ფაქტბა დაინტერესა ამანის ანალიტიკოსები. მათ სხვადასხვა სადაზვერუო წყაროსგან მიღებული ინფორმაციის შუგერების შუგვად დადვგრეს, რომ ევკიბეტის მთავარსარდლობის გადაწყვეტილებით ქვეყნის სამხედრო-საპაირო ძალები საბრძოლველად დასავლეთის რეგიონში გადასულიდენ და საპაირო სფერცეს დილის თთხიდან შუდ საათამდე პარტულიდნენ. შუბდდ საელიბდნენ და დასახინებლად მიდიდნენ. ანალიტიკურ რეგიონში მოქმედებდნენ სირიისა და ოირდანიის სამხედრო-საპაირო ძალებიც. ეს ცნობები საკმარისი ვაზდ იმისთვის, რომ ისრაელის ავაციას შუტედა დილის 7.45 სი-ზე დაიწყო. ამ ტაქტიკის შუდვად იმის პირველი დღეს ევკიბეტში 419-დან 304 თეთიმფრინავი დაკარგა, სირიამ – 53 (112-დან), ხოლო ოირდნამ 28 – 28-დანი არაბული ქვეყნების სამხედრო ავაციის 70-80% იმის პირველი დღეს საათებში ვანადვურა.

ისრაელმა დაიკავა მდინარე ოირდანიის დასავლელი სანაპირო, სინაის ნახევარკუნძული, ღაზის სექტორი და სირიის ვოლანის სიძალები. სირიის დედაქალაქ დამასკომდე 25 კი იყო დარწმენილი. საბჭოთა კავშირი რომ არ ჩარეულიყო, ისრაელი ამ არაბული ქვეყნების დედაქალაქებში გამართვდა გამარჯვების აღლუმებს.

ცაში ანეული საბჭოთა რიადარი

ამანის სპეციბრაციებდნარ ერთ-ერთი ვანსაკურბებით სანტრეფოსა. ვაილენი სუკურინის 60-ანი წლების ბოლოს ისრაელის შუარადებულ ძალებს დიდად აზარალებდა

სუკეის არხის ახლოს მდებარე ევკიბეტის რადიოლოკაციური სადგური, რომელიც საბჭოთა კავშირის დამბრტყეული იყო. 1969 წლის 26 დეკემბრის დღეს საიერიის მებრძობლებს სპეციბრაციის შუგვად ევკიბეტელი ვარისკაცების დაცვა „მოსინეს“ და სადგურის ტერიტორიაზე შუგვრნენ. რადარის აფიქტბა და უკან დაბრუნება მათთვის დიდ სირთულეს არ წარმოადგენდა, მაგრამ ამხედრო დაზვერვის მებრძობლებს უფრო მეტი ვააკითეს – შუდვტონიან რადარი ორი შუგუდმზერებით ისრაელის ტერიტორიაზე დღეუნიანებლად ვადიბრტყნეს. იბრავდამ აფიქტბა და უკან დაბრუნება მათთვის უახლესი საბჭოთა ტექნიკა და შუბდდ ინფორმაციის ნაწილი ამერიკელებსაც კი ვაუზარეს.

ნარმატებების უარყოფითი მხარი

ამ წარმატებებმა დაიფერი საშისხური ვაუწილა ისრაელის სპეცსამსახურებს და უპირველესად ამხნს. მისმა შუგბა აირინაირებამ, თავდაცვის მინისტრის მომუდანიის მხარდაჭერით, შუგლო „ექვსიდან ომში“ შუბდდ სამხედრო დაზვერვის გუდღინის სფეროების არნახულად ვაფართოება და საგარეო დაზვერვის (მოსადის) ფუნქციებში შუგრა. პოლიტიკა, კონომიკა, დპ-ლიმბტა, დემოგრაფია და სამეცნიერო კლუებში უკვე ამანის სპეციბრაციების სფეროებად იქცა. მოსდს მისთვის უჩვეულო და შუდარებით უწინაშეწელი ფუნქციები დარჩა. ყოველივე ამან სამხედრო დაზვერვაში ყოვლისშემძლეობის ეთიფორია და ვურადლებს მოღუწება ვამოწიწვა, რაც სულ მძლე ძალებზე შუბრად დაუვდა ისრაელის სახელმწიფოს.

გოლდა მეირმა სტალინის შუეცლომა ვაიმეორა

ისრაელის სამხედრო დაზვერვის ვეულაზე დიდი წარუმატლებობა 1973 წლის 6 ოქტომბრის, იბრავდისა დიდი დელსასწაულის იომ კიპურის (მბტყეების და ცოდვების მინანიების) დღეს დაიწყო. ევკიპ-

ტის, სირიისა და ოირდანიის ვარების შუტეცვის ისრაელის არმა და სპეცსამსახურები სრულიად მოუწინაშეწებლნი შუგვდნენ. მხოლოდ 6 ოქტომბრის დილის სამ საათზე მძვება ამანის შუგი ელიაჰუ შუბირა, რომ უდიდესი შუეცდობა დაუწყო. მოელ თვის მანძილზე ავგწტირება ატვირბინდნენ, რომ ევკიბეტბსა და სირიაში სამხედრო შუწარბრების ვამალებული ვადავადილებდა და საბმარი შუგბება შუბინბრებდა, მათ მიიღეს უახლესი საბჭოთა სარაკტრო კომპლექსები, დინბრებისგან ავროვდდნენ სისხლს, ნატარუს საცივდელით მობოლხავდა და ა.შ. მაგრამ ეს ვეცლავური სამხედრო დაზვერვის ხელმძღვანელს ევკიბეტისა და საბჭოთა კავშირის სპეცსამსახურების კრავად დავეგბოლ დღეინფორმაციად მაინდა, ერთადერთი მოხდა იყო, რომელიც მოსალიდნელი თავდასმის შესახებ ქვეყნის ხელისუფლებას ავრთხილებდა. ისრაელის პრემიერ-მინისტრი, ვეცლა ებრელის დღეს, გოლდა მეირი ძალებზე ფრინხილიდა, ცდილობდა პირველს არ დაიწყო ომი და ისრაელს ავრესიბის სახელი არ დარწმუნებდა. ამბტომაც არაბული ქვეყნების შუტეცვა იმდენად მოულოდნელი აღმოჩნდა, რომ თეთი ქვეყნის ვოწნა-ავრფინის ბედი ბუწუბე ვიდა. ისრაელის უძაღლესი ხელისუფლება იმდენად იყო შუგუთობული არაბული ქვეყნის ვარების წარმატებებით, რომ მათ წინააღმდეგ „არტრადიციული“, ანუ ატომური იარაღის ვამოცერებასაც არ ვამორცხვავდა. თავდაცვის მინისტრ მომუდანიის ბრძანებით, „არეიქიბის“ სარაკტრო დანავოეები და „ფანტომის“ ტიპის თეთიმფრინავები მომზადებული იდენენ ატომური ჭურბების ვამოსაყენებლად.

სასტიკი ბრძოლების შუბდდ, დიდი მსხვერპლის ფასად (ამ ომში ისრაელმა 3 ათასამდე ვარისკაცი, 900 ტანიკა და 250 თეთიმფრინავი დაკარგა), ისრაელმა მაინც მოახერხა გამარჯვება. 1973 წლის 16 ოქტომბრის ისრაელის ტანკებმა სუკეის არხის ფორირება შუგდეს და ევკიბეტის ტერიტორიაზე შუგვრნენ. საბჭოთა კავშირის ჩარევის ვამო ისრაელი კვლავ იბულებული ვაზდა, ვარები საუკუნო ტერიტორიაზე დაბრუნდნა.

ფაქტბა, რომ გოლდა მეირმა ოისებ სტალინის შუეცდობა ვამოწარა, – ხუსტ ინფორმაციას არ ეწელი და ქვეყნა კონტიკულ მდგომარეობაში ჩაყენა. ამის ვამო 1974 წელს პოსტები დატყვის პრემიერ-მინისტრმა გოლდა მეირმა, თავდაცვის მინისტრმა მომუდანიამ და სამხედრო დაზვერვის ხელმძღვანელმა ელიაჰუ შუბირამ.

ნარმატებები გოძელდება – მძველებმის ვათავისუფლება

საკადრო ვადავადილებებმა და ხელისუფლებისგან კონტროლის ვამოღებრებამ ამანი აბიულა უფრო რეალურად შუგვდა ფაქტე-

ბისათვის და ეთერიდან გამოსულიყო. შემდგომ წლებში მის ძველ ფუნქციებს, ახალი და, შეიძლება თქვას, ყველაზე მნიშვნელოვანი ამოცანა – ტერიორიზმთან ბრძოლა დევნა.

1976 წლის 27 ივნისს უვანდის აერობორტ ენტრებში „ბიზნე 707“-ის დამკვეთმა ამანს ბეერი თავსატეხი და, როგორც ბოლოს გაირკვა, მორიგი დავნის გვირგვინი მოუტანა. ფრანგული „კარ ფრანსის“ ავიალაინერი, რომელიც თელ-ავიე-პარიზის ხაზის ასრულებდა, ტერიორისტებმა ჩაიფეს ხელში. მათ დაშვებისთანავე გათავისუფლეს ყველა მგზავრი, გარდა 82 ქრავლისა. ერთნაირ ნიშნის მძღველი ამკარი გადარჩევა, ტერიორისტების არაბულ წარმომავლობას ეძიებდნენ ადარ აყენება. მგომარეობას ისიც ართულებდა, რომ უვანდელი დეტექტივი იგი ამინ არც თვითონ ცდილობდა მძღველების გათავისუფლებას და არც ისრაელისთვის დახმარებას აძირვდა. ტერიორისტები 40 პოლესტინელი ბოეიკის დაუყოვნებლივ გათავისუფლებას მოითხოვდნენ, წინააღმდეგ შეიძინებდნენ, მძღველებს იმ დასჯებით ამუქებდნენ, ამ ექსტრემალურ სიტუაციაში ისრაელის ხელისუფლებას არ წავიდა ტერიორისტებთან მოლაპარაკებაზე და სპეცოპერაციის ჩატარება გააწვწვტა.

1976 წლის 3 ივლისს საიერო მთკავლის რადენიმე რაზმი „პრეკელისი“ ტიპის თვითმფრინავებით (მათ შორის, ერთის ბორტზე პოსაბტალი იყო განთავსებული) დაბით ისე დაეშვა ენტრებს აერობორტში, გაანადგურა ტერიორისტები და გათავისუფლდა მძღველები, რომ უვანდის ხელისუფლებას აზრზეც ვერ მოვიდა. შეტაკების დროს აერობორტის დაღვის 45 წვერი მოკლეს, ხოლო მძღველებთან ორი დაღვდა. ისრაელის სამხედრო დაზვერვის სპეცრაზმის მებრძოლებთან დაიღუპა ერთი რაზმის მეთაური, ვიცე-პოლკოვნიკი იონათან ნეთანაჰუ. 90-ანი წლების მეორე ნახევარში ისრაელის მომავალი პრემიერ-მინისტრ ბენიამინ ნეთანაჰუს უფროსი ძმა.

ეს სპეცოპერაცია იბით იყო განსაკუთრებული და გამორჩეული, რომ საიერომა რამდენიმე ათასი კოლომეტრით დაშორებულ წერტილში, უცხო და მტრულად განწყობილ ქვეყანაში მინიმალური მსხვერპლით ჩაატარა წარმატებული ოპერაცია.

შემდგვი გამორჩეული სპეცოპერაცია 1988 წელს ტუნისში ჩატარდა. მოსადის დავებში ოპერაცია ისრაელის სამხედრო-სახლვაო ძალების სპეცრაზმმა „საიერო 13-მა ჩატარა და ცნობილი პალესტინელი ბოეიკის აბუ ვაბადის ლიკვიდაცია მოახდინა. თუცა ისიც უნდა თქვას, რომ ტერიორისტებისა და ბოეიკების „სალაკვიდა-

ციო სპეცოპერაციების“ ჩატარება (რომლებიც 1990-2006 წლებში მოხდნარკობდა და, ალბათ, მომავალშიც გაგრძელდება) პრიორიტეტის გადაწყვეტის საუკეთესო გზა ნამდვილად არ არის. სპეცსამსახურების ამკარი მოქმედებით, როგორც წესი, ახალ ტერიორისტულ ტრადიციას წარმოშობს და მშვიდობიანი მოსახლეობის მსხვერპლს იწვევს.

ამანი დღეს

21-ე საუკუნის დამდგვს ისრაელის სამხედრო დაზვერვის შემთხვევა ჩამოიყოლილ ამოცანებს ერთი დავება, – ესაა ისრაელის სახელმწიფოსადმი მტრულად განწყობილ ქვეყნებში მასობრივი ანადგურების (უპირველესად, ატომური, ქიმიური და ბაქტერიოლოგიური) იარაღის შექმნისთვის ხელის შეშლა. თუ 40-45 წლის წინ ისრაელი თავად იყო „მღვერის“ როლიში და ყველაფერს აკეთებდა, რათა მსოფლიოში მტრულად ატომური სახელმწიფო გამხდარიყო (რასაც 60-იანი წლებში ბოლის მადწია), ამჟამად ის კოვქვინად იცვლება ადვკეობის ბირთვული იარაღის შექმნის მცდელობა ირანის ისრაელი რესუფლიკაში. ერთკის ატომური პროექტი „თამუზა“ ისრაელის სპეცსამსახურებმა ორჯერ წარმატებით ჩამოსუს, პირველად მოსადის და ამანის მოპოვებუ-

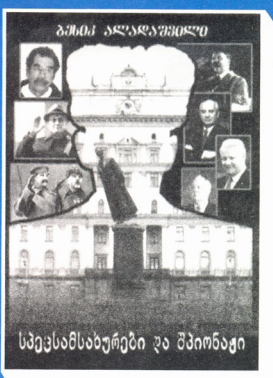
ლი ინფორმაციის გამოყენებით, 1981 წლის 4 ივნისს, ისრაელის კოეხილმა F-15 და F-16-ებმა დაბომბეს და მისწასთან გაასწორეს ერთკის ატომური რეაქტორი ბაღდადთან ახლოს. მორიგე კი, 2003 წლის გაზაფხულზე, როცა აშშ-ისა და მისი მოკავშირეების დაწვევით ომს სადამ ჰუსეინის წინააღმდეგ ისრაელის სპეცსამსახურებისგან მიწოდებული ინფორმაცია დაღლი საფუძვლად მართალია, ერთკის ტერიტორიაზე ატომური იარაღი ვერგვრებიოთ მიკვლეული არ არის, მაგრამ ჰუსეინის რეჟიმი დამხობილია, ერთკიში ძალზე როული საშინაო ვითარება და არაბულ საძქაროს ისრაელისთვის ვერ არ სცავია. ეს ყველაფერი კი საბოლოო ვაჯში ისრაელის წისქვილზე ასხამს წყავს. ამჟამად ამანისა და მოსადის გლობალური ამოცანა ირანის ატომური პროექტის ჩამლაა. თუცა, ჩანს, რომ ისრაელის სპეცსამსახურებს ძალზე უჭირთ მრავალ უხილავ ფრინტზე ბრძოლა. სავარაუდოა, რომ სადაზვერვო-ფინანსური, ადამიანური და ტექნიკური რესურსების არაპროტომალურად განაწილება და გამოყენება გახდა 2006 წლის ზაფხულში ირანის კამანის მოუშვებლად დაწყებისა და უსახელოდ დასრულების მიზეზი.

გენიპ ალაღაშვილი

წიგნის ანბორის შესახებ:

ბესიკ ალაღაშვილი დაიბადა 1959 წელს, მიღებული აქვს უმაღლესი გეონომიკური და ოურიდიული განათლება. გეონომიკურ მეცნიერებათა კანდიდატი. პროფესორი. თითქმის ორი ათეული წელი, დეექციებს კითხვობის უმაღლეს სასწავლებლებში.

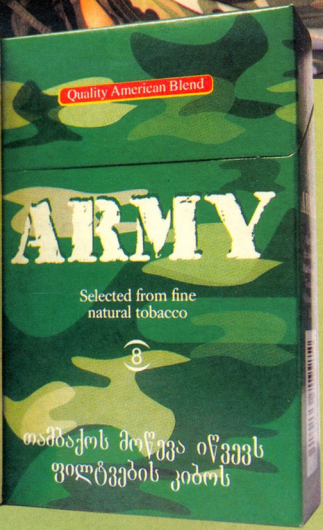
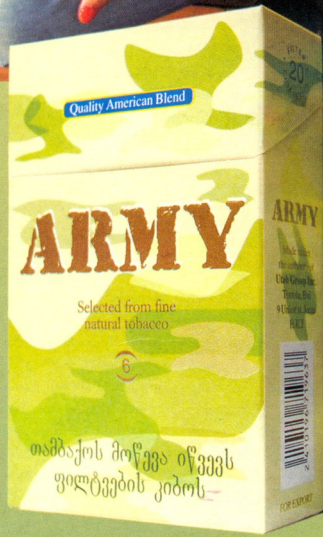
მუშაობდა: სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში მეცნიერ-თანამშრომლად, სექტორის გამგედ; საქართველოს ეროვნული უშიშროების საბჭოში (კურირება და საქართველოს გეონომიკური უსაფრთხოების საკითხებს); შინაგან საქვაო სამინისტროში დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილედ; სახელმწიფო უშიშროების სამინისტროში – დეპარტამენტის თავმჯდომარის მოადგილედ. იყო „ქართული ამარის განყოფილების ფინანსი“ გამკეობის წვერი. სამხედრო წილებს უშიშროების პოლიკონიკი. დასრულდა აშშ-ის „ფიჭის“ კორეანოზებულ და საფინანსო დანამუდლომ ბრძოლის“ სეზინარ-კურსები.

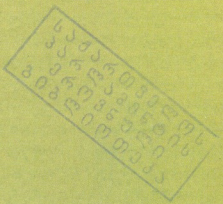
გეონომიკის და გეოპოლიტიკის თქმებზე გამოქვეყნებული აქვს მრავალი სამეცნიერო და საგზეო სტატია. სპეცსამსახურების ისტორიასა და დღევანდელ პრობლემურ საკითხებზე გამოქვეყნებული აქვს ორიოცდაათზე მეტი სტატია.

იკითხეთ ნიგნის დავაზიგუპი!
ან დარკეპით 42-43-40 და პიილით ნიგნის სანსლუი, ფანსნაგაბის გარკეპი

გადაერთა ახალ სტილზე

24903

ჯანდაცვის სამინისტრო გატყობინებთ, რომ მოწევა მავნებელია თქვენნი ჯანმრთელობისთვის, მოწევა იწვევს გულის დაავადებებს

ფურნალი „არსენალი“ იწყებს ახალ რუბრიკას, რომელშიც შემოგთავაზებთ ომების ისტორიას. განვიხილავთ მათ პოლიტიკურ, სტრატეგიულ და ტაქტიკურ ასპექტებს. ჩვენს მკითხველს უთუოდ დაინტერესებს სამხედრო ხელოვნების ისტორიაში ცნობილი ფაქტები, განხილული თანამედროვეობის თვალსაზრისით. სიამოვნებით გავცნობთ თქვენს შეხედულებებსაც ფურნალის ფორუმზე.

შამქორის ბრძოლა

ქართული სამხედრო ხელოვნების ისტორიაში შამქორის ბრძოლას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია, მაგრამ რაღონ გასაკვირც უნდა იყოს, მას შედარებით ნაკლები ყურადღება ექცევა, ვიდრე დიდგორის თუ მასიანის ომებს. ეს გასაგებეცა, რადგან დიდგორმა მთელი ეპოქა შექმნა, ბასიანის ველზე კი ქართველებმა უდიდეს წარმატებას მიაღწიეს. შამქორის ბრძოლა ამ ორ დიდ მოვლენას შორის ერთგვარად „დაიხარა“ თუ „ჩაიკარგა“.

XII საუკუნის პირველი ნახევრიდან სამხრეთ აზერბაიჯანისა და არანის (განჯის პროვინცია) ტერიტორიაზე ელდიღუზიანელთა დინასტიის მთავრებით მძლავრი პოლიტიკური ერთეული ჩამოყალიბდა. ამ დინასტიის დამარცხებლმა შამ ად-დინ ელდიღუზმა ერთგულ მოახერხა თავისი გავლენის გავრცელება. ელდიღუზიანელთა დინასტიის ვეგლავე ცნობილმა წარმომადგენელმა ყოზილ-არსლანმა ჰამადანთან ბრძოლაში მოახერხა სელჩუკთა სასულთნოს გამგებლის თოღრულ III-სა და მისი ძის მალაქ-შაჰის დამარცხება და თავი ერთგვი სულთნად გამოაცხადა. ელდიღუზიანელთა პოლიტიკური ამბიციები მარტო სამხრეთში არ იყო მიმართული, ისინი აქტიურად ეროდნენ სამხრეთ კავკასიის – საქართველო-შირვანის პოლიტიკურ ცხოვრებაში.

თამარის მეფობის დროს ათაბაგებსა და საქართველოს შორის პოლიტიკური კონფრონტაცია ახალ ფაზაში გადაიდა.

1191 წელს ყიზილ-არსლანი მოგზავნილმა მკვლელმა გამოასალმა სიცოცხლე. ერთჟამი, აზერბაიჯანსა და არანში გაბატონებისათვის ბრძოლა დაიწყო ყოზილ-არსლანის ძმისძვირებმა. დაპირისპირებაში აბუ-ბექრმა გაიმარჯვა. 1192 წელს მან თავიზიან სასწიკად დაამარცხა თავისი ძმები (ხუტლუ-ინაჯი და მუსლი და ამირ-ამირანი (ქართული წყაროების მიხედვით ამირ მირმანი). ხუტლუ-ინაჯი ხორეზმ-შაჰთან გაიქცა, ამირ-მირმანი კი შირვან-შაჰთან.

აბუ-ბექრმა ხელისუფლებაში მოსვლისთანავე საქართველოს სამეფო კართან მტრული ურთიერთობა დაამყარა.

1194-1195 წწ. სამხრეთ კავკასიაში საქართველოსათვის ხელსაყრელი პოლიტიკური ვითარება შეიქმნა. აბუ-ბექრის მოწინააღმდეგე ამირ-მირმანმა აშკარად პროქართველო ორიენტაცია დაიკავა. იგი ჯერ შირვანშია და აღსართან I-ს ეწვია. ამ უკანასკნელმა დღიანით უკუბრუნდო დიდი პატივით მიიღო და თავის ქალიშვილზე დააქორწინა. შირვანში ათაბაგ აბუ-ბექრის მოწინააღმდეგე ბანაკი ჩამოყალიბდა. როგორც ჩანს, აღსართან I-ისა და ამირ-მირმანის კოალიციამ ჯერ დამოუკიდებლად სცადა პოზიციების გამაგრება არანში, მაგრამ აბუ-ბექრის ლაშქარმა „ბელაყნის კარსა ზედა“ სასწიკად დაამარცხა ისინი. 1195 წლისათვის აღსართან I-სა და

ამირ-მირმანს გადაწყვიტეს აბუ-ბექრის წინააღმდეგ სერიოზული კავკასური კოალიციის შექმნის იდეა რეალიზაცია ექციათ. მათ დასმარება და მოკავშირება თამარ მეფეს სთხოვეს. საქართველოს სამეფო კარიდან თამარის მიღების შემდეგ აღსართანი და ამირ-მირმანი თბილისისაკენ გამოემგზავნენ. „ისტორიანი და აზმანი შარავანდელოსანი“ ავტორი დაწვრილებით მოგვითხრობს უცხეს სტუმრების თამარის კარზე მიღებას, – ქართველებმა მართლაც პიმიტური შეხვედრა გაუმართეს მათ.

1195 წლის მაისის შუა რიცხვებში სამეფო კარზე მოვიდა ცნობა, რომ აბუ-ბექრი უკვე არანში იყო. ქართველთა ლაშქარი საბრძოლველად მოემზადა. ქვემო ქართლში (მდინარეების მტკვრის, ალგოვის, ქვიანისა და ჭურღავის ნაპირებთან) დაბანაკებულ ჯარს თვით მეფე თამარი ეწვია. მან რამდენიმე დღე დამოლაშქრებთან „ლოცვისათვის“ აქამო მყოფებს სიტყვით მიმართა: „ძმანი, ჩვენი, ყოველ რე შეძრწუნდებიან გულნი თქვენნი სიძრავლისა მათისათვის და სიძვირისა თქვენისა, რამეთუ ღმერთი ჩვენ თანა არს... მხოლოდ ღმრთისა ოდენ მიეგდებიან და გულნი თქვენნი სიძრავლისა იპყრებით წინაშე მისსა და სასიობა ყოველი ჯუარისა მიძირთ ქრისტიანისა იყავე. შეისწრაფეთ ქვეყნად მთავად შეწყვიტოთა ყოველად შიშისა ღმრთისსაშობლისათა და ძალითა უსუცხელისა ჯუარისათა წარმართობით“. აქედან თამარი თბილისში დაბრუნდა, სადაც ფეხმშეული ავიდა მეტეხის დღიანსაშობლის ტაძარში და ილოცა.

1095 წლის მაისის მიწურულს ქართველთა ლაშქარი შამქორ-განჯისკენ გაემართა. გასაველი იყო დაახლოებით 140-150 კილომეტრი. ქართველებმა მდინარე ელდეკის, ახლანდელი აღსუბაგ-ჩაის ნაპირებთან დაბანაკდნენ. მეორე დღეს კი უკვე შამქორის ციხე-ქალაქის ახლოს იყვნენ. მემატიანის თქმით, ეს იყო 1-ლი იენისა, ბრძოლა კი 2 იენისა, პარასტყე მოხდა.

შამქორის ციხის ახლოს დაბანაკებული ქართველები სამხედრო სამზადისს შეუდგნენ. სარდლობამ სამხედრო გეგმის შემუშავება დაიწყო. დღეით სილხანის კარავში შეიკრიბნენ შირვანშია აღსართანი და ამირ-მირმანი, ანტონი მიწვეთროუხუციკის შვილი. მანდატროუხუციკი ჭაყარი, ზაქარია ვარაშის ძე მსარგებელი, სარვის იმოუგული და სხვა დიდებულები. ქართველ მხედრო-

მოაგრეს მონინადმდევის განლაგების შესახებ დაწერილი იყო ინფორმაცია ჰქონდა. სურათი კი ასეთი იყო: აბუ-ბექრის შამქორისწყლის მარჯვენა მხარეს იდგა, იქ ელვდა საქართველოს მხედრობას. მტერი ისე იყო განლაგებული, რომ ფლანგებიდან მისი შეტყვე გაიჭრებოდა. განსაკუთრებით მარჯვენა ფლანგიდან, სადაც შამქორის ციხე-ქალაქი მდებარეობდა. შეტყვის ის ექნებოდა სამშობლოს ზურგიდან არ დაერთკათ ქართველებისათვის შამქორის ციხეში დაბანაკებულ აბუ-ბექრის ჯარის ნაწილებს.

ქართული არმიის სარდლობამ ზუსტად გათვალა აბუ-ბექრის გეგმები. ქართველები მხოვნი მონინადმდევის სუსტ და ძლიერ მხარეებს. საქართველოს ჯარის სარდლობამ მტერს იქ უპირა სუსტი წერტილი, სადაც ყველაზე ნაკლებ მყოფი იყო აბუ-ბექრი. ეს იყო შეტყვე შამქორის ციხის მიმართულებით, ანუ მარჯვენა ფლანგიდან.

შამქორის მიმართულებიდან შეტყვე ადგილი ვარაუდნი იყო, იქიდან ამას, როგორც აღინიშნა, ერთი წინააღმდეგობა ედგა წინ, საჭირო იყო ციხეში მყოფი აბუ-ბექრის შემოხვევაში, ქართველთა ეს მძევრი, შესაძლოა, საეკლავილი დასრულებულიყო, თუ მუსლიმობა მოახერხებდნენ დავითის ფრთის ზურგში მოქცევის. ბრძოლის დღეებისას ზუსტად ეს დეტალი იყო მოავარი.

დავით სოსლანს ჯარი სამ ნაწილად უნდა გაყო. ცენტრსა და მარცხენა ფლანგს ეკავლებოდა იერიშის მიტანა, მაგრამ მონინადმდევეზე მძლავრი დარტყმა მარჯვენა ფრთიდან უნდა განხორციელებულიყო — ქალაქ შამქორის მიმართულებით. ჯარის ძირითადი ნაწილი სწორედ მარჯვენა

ფლანგზე იქნა დისლოცირებული, მაგრამ ეს არ იყო სტრატეგიის მოავარი შუხდ-ცენელი დეტალი. უპირველესი გახლავდა ის, რომ დავით სოსლანი ქალაქზე იერიშისას მოახდენდა ჯარის ძირითადი ნაწილის გამოყოფას და მარჯვიდან აბუ-ბექრის ზურგში გაჭრას. მსოფლიო მარჯვენა ფრთის მთერ ნაწილი პარალელურად იერიშს მიიტანდა ციხეზე. უნდა ვიფიქროთ, რომ ეს არ იქნებოდა იერიში პირდაპირი გაგევა. ამით ქართველი შემოხვევა ვანიეტრალბენდნენ შამქორში მყოფ აბუ-ბექრის ჯარს, რომელიც იერიშზე გადასულ დავით სოსლანის მხედრობას ზურგიდან თვარ დარტყმდნენ. სამხედრო ხელოვნების თვალსაზრისით, ეს იყო ბრძოლის მარლიაც რომ საუკეთესო გადაწყვეტა. მარჯვენა ფრთის ორ ნაწილად გაყოფა შეიძლება მივიხიბთ ვენაღალურ სამხედრო მიერეხად.

გამოხიბისა ჯარი ანტონ ჭყინდელდამ დლოცა. შემოხვებამ დლოცა და სარბოლო სამხადისს შუედნენ. დავით სოსლანს თავისი უსავარდესი ცხენი მიგვარავს. ზერდების ფერისა იყო იგი. ტრანი და თავი ოქროსფერი ჰქონდა, კიდურების ქვედა ნაწილი, ფეფარი და კუდი კი შავი. გასტანგ ჩაქრელისავან ყედა ეს ცხენი დავითს და ბრძოლისას სწორედ მასზე აშკრებდა ინტა მეფემ აღიჭურფენ სარდლები და მებრძობი. ქართველებმაც ერთხმად შესესხა ეს „ღმერთი ჩვენ თანა არს“ და შეტყვეზე გადავიდნენ. დავით სოსლანი მარჯვენა ფრთას სარდლობდა. მოავარი დარტყმა აქედან უნდა წარმართულიყო. დავითის მხედრობა შამქორის ციხისაგნ დაიბრა, მაგრამ როგორც კი ქალაქის ციხედელს მოუახლოვდა, ნიშანზე ქართველთა მარჯვენა ფრთა ორად გაყო — მთერე ნაწილი ციხის ჩასაკეტად გაემართა, ხოლო მთერე,

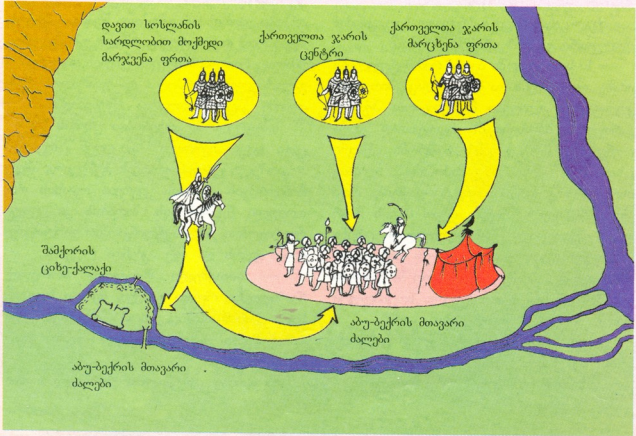
ძირითადმა ნაწილმა, დავით სოსლანის სარდლობით ქალაქი ხელმძრეცხნივ დატოვა და მდინარე შამქორისწყლის ნაპირებისაკენ გაიჭრა. სამხედრო გეგმის მიხედვით, ქართველები მდინარე შამქორ-ჩაის მარცხენა ნაპირის გველით აბუ-ბექრის არმიის ზურგში უნდა შეტვირთულიყენ. დავით სოსლანის ამ მძევრმა საბოლოოდ გადაწყვეტა ბრძოლის ბედი. ბრძოლა უკვე შეჩერებული იყო, როლესაც აბუ-ბექრის მოახსენეს, რომ ქართველები ზურგში გამოხდნენ. ამას ნამდვილად არ ელოდა ათაბაგი. მუსლიმური არმია გათავანტა. ყველა თავის ვადარდნას ცდილობდა. თურქი ისტორიკოსის სარდოვინ ალი ელ პუსესინი დაწერილებით მოგვითხრობს შამქორის ომზე. აი, რას წყნს იგი: „მასთან მყოფი (იგულისხმება აბუ-ბექრი) — (ჯ.ს.) შემობრთავან ზოგი გაიქცა, ზოგი მკედარი დაეცა მაწაზე. ებუ-ბექრის უნდოდა თავი დაენებებინა ომისთვის, მაგრამ ქართველთა და მუსლიმთა ვარგებამ მის ჯარებს ყოველი მხრიდან აფეა შემარტყეს. ამის გამო მან ვერ შეძლო უკან დაბრუნება“. ებუ-ბექრი დახოცილთა შირის ევლი, ამ დროს მას ეცა მოსავლავად მისი ძმის (იგულისხმება ამირ მირანი. — ჯ.ს.) მონათავანი, რომელიც მას ეცინოდა, მაგრამ ებუ-ბექრის ის იცინი და უობნა: „ჩუ ესა და ესა ვარი“. ამის შეძლეგ მონა ცხენიდან ჩამოვიდა, ებუ-ბექრი ცხენზე შესვა, თეი-თიანე იქვე მყოფ ცხენს შეავდა და თან წაყვანა. ჟინე ეს დანახა, იფიქრეს, რომ ის როგორც ტყვე მიჰყავდათ სულითონი, ის კი ბრძოლის ველთან გამოვიდა“. ამდენად, საქართველოს არმიას აფეაში მოუქცევია მუსლიმთა ძირითადი ძალები. ამასთან, ქართველებმა აბუ-ბექრის შემობრთა დიდ ნაწილს უკან დახვევის საშუალება მოუსესეს. ათაბაგი აბუ-ბექრი ვერ დახოცილ შემობრთა შირის დაიძალა, ხოლო შემდეგ ერთ-ერთმა მებრძოლმა ის ბრძოლის ველს გააცილა. ათაბაგი ვერ განჯაში, ხოლო შემდეგ კი ბელაქანში წაყვდა.

შამქორში მოპოვებული გამარჯვება სასწრაფოდ აცნობეს საქართველოს მეფე თამარს. გამარჯვების ამბავი სარგის ომიოველდამ ჩამოიტანა თბილისში.

გამარჯვების მთერე დღეს შამქორის ციხე-ქალაქი დაწნდა დავით სოსლანს. რამდენიმე დღეში განჯაც ქართველთა კონტროლს დაექვემდებარა. აბუ-ბექრმა კი საშუადამირ ხელი აიღო საქართველოს წინააღმდეგ ბრძოლაზე. ერთ დროს ამაგი და ძლიერმოხილი ათაბაგი იმდენად დათრეუნა ამ ქვეცხმა, რომ გალოვდა კიდევ.

ასე ტრავიციულად დასრულდა აბუ-ბექრის სამხედრო კამპანია შამქორში.

შამქორის ბრძოლის დისპოზიცია

შეგვა სამეფოში

შობებში საბრძოლო წერტის ელე-
მენტებზე შევიოდა. უწყობდა თუ
არა მომავალი ვაიფლურისტის ჩამო-
ალებობის ხელს საცერინონი თამა-
შობები?

— ამის შესახებ შესანიშნავ ცნობას ვაუწყ-
დის მექედმეტე საუკუნის იტალიელი მის-
იონერი დიონეიო კარლი, რომელსაც
ქართველები მეფის სათესვის ქორწილისა-
ში მძახილ ასარეზობაზე უწყას. ქართველები
მეომრობით არან განიჭული. ეს ჭეშმარი-
იტებაზე უფრო ჭეშმარიტია, ვინაიდან
ქართველების ლაშქარი ნადრობის გარდა,
რამაც ისინი განსწავლველ იწრობან. მე-
ქნაზე განსაკუთრებულ თამაშებში, რომლებ-
ზეც ისინი ხელმძღვრე ტვირტას სწავლობენ.
— წერს დიონეიო, — ქართველნი საქართვე-
ლოს ცველა კეთის წარმხრებული ძირი იყო
დასტავებული. განკარგულება ვაძიეს, რომ
თამაშობა ქალაქარყო, დღე მხდორზე გაე-
მართა. მხდორის შუგულობა აღმოსავლ-
ებაში, რომლის წვერზე მოათვისეს ვერცხ-
ლის დახლოებით 25 პასტრად ღირებული
თახი. ცველანი, ვისაც თამაში უნდა მიეღო
მონაწილეობა, ცხენებზე ისხდნენ. ერთი ისრის
სასრული მანძილი დამხრდნენ ყაბას. თი-
თოიულს რტისსწევრტანი ისრით დაჭობული
მწველიდ ეყარა ხელში. მოსაპრეყებბა ერთ-
ბამად ღწიბი სკრეს ცხენებს და გამწვეული
ჭეწით ყაბასისკენ ვაპრინდნენ. ცველას თვა-
ლი თასისკენ მიუჭრო. ყაბასს მიუახლოვ-
დნენ თუ არა, თასს ისარი სტვირტეს. ეუტერ-
და, როგორ ცდლობდა თითოეული თასისთვის
ისარი მიუხედვრტინა და ძირს ჩამოეგდო.
ბოლოს ეს ერთ-ერთს მოახერხა, რამაც ირვე-
ლიმეჭოფოთა საერთო აღტავება გამოიწვია.
ჭეშმარიტად ჭეჭის ღირსა ის, ვინც გამწვე-
ბულ ცხენს ასე აჭეწებს, ისტატურად არტავ-
დღუნება და ისრის ისე ტვირტის, რომ ასეუ
სიძალეზე ახედვრტეს“.

დიონეიოს ჩანაწერებში მოთხრობილ-
და ასევე ცხენჭრობის შესახებაც: „ამ თამა-
შისთვის რაც ჩოვანი ჩამაარტეს. ჩოვნი
ჩეჭერტური რავტების (ბურტის სათამაშოდ
რომ იხმარება) მსგავსაა, მაგრამ ტარი უფრო

გრძელი აქვს და მას უსათოოდ ცხენზე
მსხდარი ხმარობენ. ამ ხალხის აბეგარი
ვარჯიშობის ნახვას არავინ სჯობდა. პირდა-
პირ განსაკუთრებულაა მათ მიერ ცხენის
ისტატური, კომანიწეობა დაუცხებულად მარ-
თვა. მიწიდან ბურტის აღება. ამასთან, ისე
დაბლა იხრებან, რომ ბეჭერტე ვიჭერტე-
ესაა გადმობრდნენ და მიწაზე ზღარტანს
მაღალტრეშოები. მათ სხვა თამაშობინაც აქვთ,
მაგრამ სიძალდისთვის არ აღეჭრა. სასრულს,
რომლებაც ყოველთვის ესწრებან ქართველთა
ვაეკაცურ ვარჯიშობა-თამაშობებს, აღვირტო-
ვებით აღწერენ მათ. ამით ისინი პატყეს
მათგუნ ქართველთა მეომრულ ღირსებებს“.
— წერს იტალიელი მისიონერი.

**— სტყერინონი თამაშის რომელი
სახეობა რა საბრძოლო უნარ-ჩვევებს
ავითარებდა?**

— ბრძოლის ველზე ცხენზე აღმართუ-
ლი მეომარი ხმდის რომ ისტატურად იქნეს,
შომამტეფად რა არის, მაგრამ ძლიან მწე-
ლიდა ასეთი ისტატობის მიღწევა. ხმდის
ისე უნდა მოიჭირო, რომ ცხენი არ დაახანი,
თორღ შეიძლება მხედარი დამადესს ან
სოლაც დაიღუბოს. არადა მგეომარობის
ართოლებს ის, რომ ბრძოლის დროს აღ-
რინობილზე ტრავლებ, ამასთან, მოძრაობის
ღროს ცხენი ცალკე ატოებს მატყეს. შენ
კიდევ აღვირტო მართავ და სხვა მოძრაობას
აიძულებ, ხმდლო უმეტედიოდ უნდა იქნა...
ეს ცველაფერი რომ ისტატურად შექოლი,
ხანგრძობიე სწავლა და მედიეობა წერთიანა
საჭირო. ამისთვის შესანიშნავი საშუალება
თამაში. ცხენჭრობის ჩოვნის ზომს საშუა-
ლო ზომის უვაფავტური, მაგვამი თავისუ-
ფლად სატრიალებელი ხმდის სორტისაა.
ამით მხედარბა ხელი და თვალი უნდა
სამწავოს, რათა ბრძოლის დროს ხმდის
ჭეწით ცხენი არ დაასახინროს. ხმდის
ერთი გაუფრტოსილებელი მოჭყეით, შესა-
ძობა, მეტობლმა ცხენს ყვერა ან ცხენარი
ჩამოაიღოს, სხვა რამ დღეუხინოს ან სო-
ლაც თამაშობილბის ცხენს შეეჭეწოს. გამ-
წავრტელი ცხეველი დეჭოთხება და მხე-
დარს სადღაც მოიჭყის. ცხენჭრობით ცხ-

ენი ჩოვნის ბრიალბში ხმდის ტრიალს
ჭეჭვდა, კაცი კი სწავლობდა, როგორ არ
დღეუხინებინა იგი ბრძოლის დროს და ასე,
თამაშ-თამაშში მიმდინარეობდა საბრძოლო
სიტყუაციისთვის მზადება.
სანტრეკობა და სანახაობრიე თამაში
ისინდა, რომელიც ასევე სასწერტო ხასია-
თისაა. მასში მრავლად არის გამოყენებული
საბრძოლო ელემენტები, მაგალითად: ჭეჭნი-
ბის ზურგში ნასროლი შუბის ჰერბი დღე-
ჯრა და სადასუხი შეტევა.

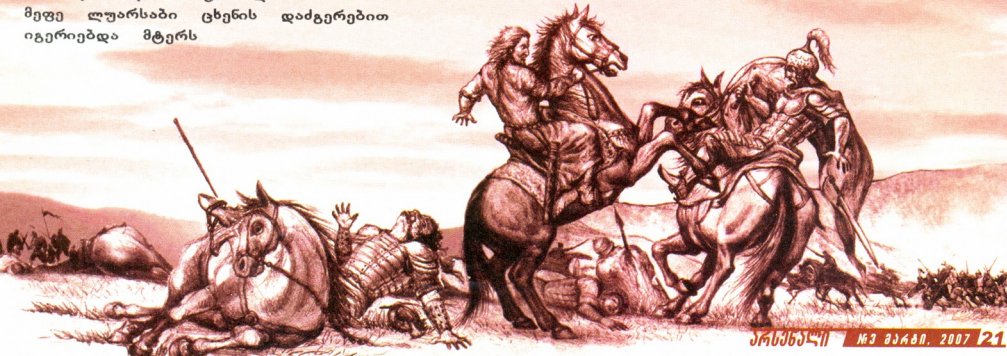
მცერტობაში მოსაპრეყებ მოწინააღმე-
ვის ცხენით დაჭერტობ უნდა ვაგაღოს მიღე-
ნიდან. სწორედ ამ ხერხით იბრძოდა უარ-
ალოდ დარტეხილი მოხუცი მეფე ლუარსაბი.

საბრძოლო-საწერტობის დანიშნულების
თამაშია ჩესაც, რომელიც ორი მხედრის
ხმდით ჩესამი ვაჭრტინას უწყობს ხელს.
მოსაპრეყებელი ვაჭრტეული ცხენიდან დანშის
მაგვამი ტრიალით გზად მოხვედრილი სხვა-
დასხვა საგანი: თიხის ჭურტული, წველები
კონა, ხის ტოტე და სხვა უნდა ვაჭრტოს.
შორს წავიყვანეს საცხენობის თამაშების
ჩამოღება და მათი ვარტევა. ცველა მთავანი
ერთ რამეს — მხედრისა და ცხენის „მუხორ-
ცებს“ უმასურებოდა. სხვაბარი შედარება
შუგულებიდა მოუჭეწნი ცხენისა და მხედრის
მგეომარობის მართულის მსგავს თამაში,
მიოდ დამტევაში. ეს სახეობა, ძირითადად,
აფოსაველი საქართველოს მოაწინებო იყო
ვაჭრტელებული მხედარი უბელი და უღე-
ვბო ცხენზე ზის, მეტეღეუ ამოჭარებული
თოკის ამარა, და ნიშნის შეტევისას ციციბო
დაღმართო მოაჭეწებს მას...

**— ბრძოლის ველზე დიდი მნიშ-
ვნელობა მქონდა ცხენის სიძალდეს
თუ უბრალოდ, მხედრისთვის საამაყო
იყო, შომამტეფადეოდ რომ გამოიჭურ-
ბოდა ვეიშთან მალაღღეჭება ცხენზე?**

— მოგესტყებათ, მათ უკეთ აკონტროლ-
დეს სიტყუაცას, რაც უფრო მაღლდან დას-
ჩერებისარ ბრძოლის ველს ამტეომაც, ჩეჭი
ახრით, მაღალეჭეწებანი ცხენები საუკეთუ-
სინი არან საბრძოლელად. მიუხედავად
ამისა, რომ საუკუნეების განმავლობაში ცხენის

**ბრძოლის დროს უიარალო
მეფე ლუარსაბი ცხენის დაძვერებით
იგერიებდა მტერს**

კულტი გვიჩინა, სამუხარჯო, ქართველებს საუკეთესო ჯიშის ცხენები ადარ შუბოვარსა. ქნებური სახეობებიდან დღემდე მხოლოდ მგერულმა და თუმურმა მოატანა, ორივე სახეობა შესანიშნავად არის შერეული ვარები პირობებს. ორივე მიმცერი ზიძისა. მგერულ ცხენს მწარად და მკერევი ავებულება აქვს. შერეულთა სუბტრიპალკ კლიმატისა და მაღალმთიან გაუმთავრებელ ატმოსფეროს, ძლიან საზრდიანა როულ რელიეფზე მოძრაობისას. თავისუფლად ატარებს 100-130 კილოგრამ ტვირთს.

თუმური ცხენიც უძველესი ვაშისაა. წყარობული კორპუსი აქვს. გამოიყენება სადღიომად და ტვირთშიდავ. მისი ძლიეობზე 12 საათი დაახლოებით 100-120 კილოგრამ ვაშის ცენტრში ტვირთით. განსაკუთრებით ფასობს თიხარეკი ცხენები, რომელთაც ხმარად ეხედებით ამ სახეობაში. ორივე ჯიშის ცხენს ერთხელ რომ ვაწვრთნი, ძალიან დიდხანს, 20 წლამდე გემსახურებს. ვერ გეტყვით, რამდენად შეიძლება მათი გამოყენება საბრძოლველად.

ვეფრიან, ცხენის სახელწოდება „არამული“ ქართულში სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ ცხენი არამიდიან არის. მაღალეფიება ცხენები საქართველოში იმაზე ბევრად აღე იყვნენ, ვიდრე არაბები გამოიწოდებნენ. სავითრად, ძალიან ბევრ საუკუნო რამეს ჰქვია ქართულში სხვისი სახელი. აღბათ, იმბორ, რომ საგნები და ობიექტები უფრო აღე ინფორმირდნენ და მკვიდრებიდან ქართველურ ტომებში, ვიდრე ხალხი ერთ ორგანიზმად შეიკრებოდა. ამიტომაც ნამდვილი პატრიონის გამოხიზნულობად სხვისი სახელი ერქვადა ბევრ რამეს.

ქართველურ ტომებს ათასობით წლებს წინ ჰყავდათ საუკეთესოდ ვაწვრთნილი საუკეთესო ჯიშის ცხენები. ერთ-ერთ ქართველურ ტომს თუბალებს უღამახსენი მაღალი ცხენები ყოფილი. ამის შესახებ ასურბანიფაილის დროინდელი ისტორიული გადმოცემა ოუწყება. თურქი მტრის ისე ხიბლავდა თუბალების ბეაურებს, რომ მათი დამარცხების შუქზე ხარკად სწორედ ცხენები დაუწესებიათ. მათ გადასავამბლად ვრჯავს გამოტყდა და ვეფრიან, სწორედ ისინი არიან არამულად წოდებული ცხენების წინაპრები.

სულხან საბა ოღლეკიანში ცხენის, მისი სხეულის სხვადასხვა ნაწილის და საცხენოწონო საქსიანად დავამოტრებთ უმარად, მხოლოდ ქართული წარმოშობის სიტყვაა ჩამოთვლილი. მათი განმარტებები მაინშენის იმბზე, რამდენმართი ცხენი შეიძლება და ვეფრიან ძველ საქართველოში. მაგალითად, აბლაკი ჭრელი, თვალხასა და ნესტრინათი წიფელაქებიანი ცხენა; ათლარი კოვე ცალკე ჯიშისა, ბეჟიან და ხადვ ცხენის ჯიშები ყოფილა...

— რა დრო სჭირდებათ და ცხენს საბრძოლველად განკურნის?

— კაცულის მერ გამოცემული უძველესი ცოდნის მხებეები, ცხენის საბრძოლველად გაწვრთმას შვიდი თვე სჭირდებოდა. ამის შუბღვ ცხენი შვიდი წლის განმავლობაში გამოიყენებოდა ბძობის ველზე ცსადია, ის, ვინც ცხენს შვიდ თვეში საბრძოლველად წვრთნიდა, თითონ იყო უმაღლეს დინზერ განსწავლული.

ასევე შემორჩენილა ცნობები კოვე ერთი ქართველური ტომის, მოსხების შესახებ. მათ ცხენებს თურქი შტეტვის დროსაც ვერ შეაშინებდა, მწყობრს უკან დახვევისასაც კი არ ურდებნენ, რთაც მსხერბლიც ნაღები უქნა. ეს ძალზე მნიშვნელოვანი იყო. შესაძლოა, მოწინააღმდეგე ბძობის დროს ვეფრე გავირბინების კავალრიის წინ. დამთხოვნი ცხენები ერთიანბნის შეატყებინა, მხედრებს ძირს გადმოყრიან, ასეთი არეულობით ისარდებლებს მტერი და ასეცაინ ვაჯუფს ათი კაციცაიკი იოთლად დავამარცხებს.

სავითრად, ვეფრიან ჯართან შვადრებით კავალრიას დიდი უპირატესობა ჰქონდა, მაგრამ თუ კავალრიას გაუწვრთნილი ცხენები ჰყავს, დავსატყებულ პატარა საბრძოლ რაზმსაც შეუძლება სამთოხვარ მტერი რადეფინის მტერი განადგურებს.

— ქართველი ქალბები ხომ შესანიშნავი მხედრები და მებრძოლები იყვნენ, ქალბები იმავე ცოდნას ფლობდნენ, რასაც მამაკაცები?

— უცხოური ისტორიული წყარო მოგვითხრობს ქართველი მხედრების იერუსალიმში შესვლის შესახებ: ქართველები საოცარი მხედრები არიან, უკავალრესა ჰყავთ და მნიშვნელო სადაცინები (ის ხალხი, ვისაც ამ დროს ესპანეთი ჩიქვის ქვეშ ჰყავდა ვაგებოდა). ქართველ მებრძობს ვეფრილით მოჰყვებიან ქართველი ქალბი, რომლებიც ვაკეცები ტოლს არ უდებრენ. ქალის საბრძოლველად გასაწვრთნელად სუკეალური მეთოდები არსებობდა, თუცა, ეს ცალკე თემა.

ძალიან ბებრი უცხოელი მბიძინერი აღტაცებული წერდა მუომარ ქართველ ქალბზე, მათ პორტრეტსაც კი სატყდა. შესანიშნავი ნიშნება ცხენზე ამხედრებული, ფართი და შუბით შეარაღებული, თეთურაზ სის მუედლე ზვარამან დღეოფალი. ზოგ-

ერთი ისტორიკოსი სავეფრილით წერდა, თითქმის კასტელმა ვეროპული სიონამათია და მებრძობელობით შლოიფად ჩატყული დღეოფალი დასტა. არადა კასტელი კათოლიკე ბებრი გახლდათ და მისთვის მუედლებელი იქნებოდა ასეთი რამ, — ის არ მოაკლავდა ტანსაცმელს დღეოფალი, თუ არ მოუტყებდა. ნახტეი ზუსტად არის შესრულებული, რადგან ცხენზე ამხედრებულ დღეოფალს 15 თუ 20-კილოგრამიანი სამისი რომ ჩაეცვა და ზედ 20-კილოგრამიანი ხმალი და ფარცე დავსტყებინა, ქალი კი არა, მხეცი უნდა ყოფილიყო, ამ ყველაფრის ტარება რომ შესძლებოდა. შლოიფად ეცვა, რადგან სხვანაირად მუომარი ვერ გამოიქცეოდა.

— საინტერესოა, ვეფრა მხედარი ერთი საომარ სამოსში იქნებოდა გამოიწობილი თუ ვეფრის სხვადასხვანაირი საქონეველი ტყინოდა? ალბათ, საბრძოლო აღკავშულობა ძალიან მძიმე არ უნდა ყოფილიყო, ცხენს ხომ უნდა ეტარებოდა მხედარი...

— ზოგი საქურველი გაცეობის სირთული ვამო საქმად ბებრი იყო და მასზე ბეფრს არ მოუწყებოდა ხელი. ქართველურ ტომებს ძალიან დიდი ხნის დაუწყებია საქურველის გამოყენება. ორთალომ ძე. მუსაბე საუკუნეში ნახტეი ბრინჯაოს მუხარცას და ფარავის ნაშობები, ხოლო ვამბო ბრინჯაოს საბარკალი და სანერე.

გახტეი ვორგასალი ვაჯევის პურანეთი ყოფილა შუხოსალი. ამავე პერიოდის ურბნისი არტელოფური კლექციის დროს აღმოჩენილა მუომარის თი სამისი. იმდროინდელი საისტორიო წყაროები კი საინტერესო ინფორმაციას ვაწვდიან ქართული დაშუქის აღტურველობაზე ქართლის სავეფრა დაშქარში უმოავრეს როლის ასრულებდნენ „ცხენების ოსმან“ და „ავაქუ-ხადალასისმან“, ანუ ცხენანად შეტურველი მხედრები, რომლებიც უმოავრეს დარტყმის აფერდნენ მტრს. მათ შეუძლე ბძობაში ეროვებდნენ ქვითი და ბილის მუსუქად აღტურველი მხედრები. ვატყხილ და უაქვეულე მოწინააღმდეგეს რომ დასტყებოდნენ და საბილიოდ დაეორებოდა.

P.S. საქართველოში არა, მაგრამ ზოგიერთ ქვეყანაში ცხენს ოლფანტერო საუკუნეშიც შენარჩუნა მნიშვნელოვანი საბრძოლო საუბალების სტატუსი. დასანათა, რომ ჩვენში არა მტრე უძველესი ჯიშის ცხენები ვადავიმდნენ, თითქმის დაკარგულია უდიდესი ცოცხალი ცხენის ყოფა და, ძალიან არ იყოს, ქართველებისთვის კრავა ხანა მუად იქცა. არადა სათქმელი, როცა აბიძრობის შენარჩუნა ვერ შეუძლებ და ცხენისნობა, როცაც სპორტი, თითქმის დავასტყრ.

საინტერესო მასალების მოძიების შემთხვევაში არსენალი“ მუდგომარეში შემოხთავებუთ სტატეებს ამ თემაზე.

ვის უკბენს „კრაზანა“ ქართულ საზღვრებში?

OCA-ს შექმნაში ქართველი კონსტრუქტორებიც მონაწილეობდნენ

რატომ ეწვრთ 21-ე საუკუნის დასაწყის-ში სტატიას 35 წლის წინ შექმნილ საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსს Oca-ზე, ჯერჯერობით, ვერ გავამხედლო, ისე კი, როგორც ამბობენ, გამებზე გავვივებს.

გასული საუკუნის 60-იან წლებში საბრძოლო რეაქტიული ავიაციის სწრაფი ტემპით განვითარებამ განაპირობა საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსების კარდინალური გაუმჯობესება.

ვიეტნამის ომის გამოცდილებიდან გამომდინარე, ამერიკული F-4 Phantom-ები თუ F-105 Thunderchief-ები (სხვათა შორის, ეს უკანასკნელი აშშ-ში მოღვაწე ცნობილი ქართველი ავიაკონსტრუქტორის ალექსანდრე ქართველის (ქართველი მედიის) შექმნილია), სამიზნეს საპაერო დარტყმას დაბალი სიმაღლიდან აყენებდნენ.

ამის გათვალისწინებით საბჭოთა გენერლებმა კონსტრუქტორებს ისეთი მობილური საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსის შექმნა დაავალეს, რომელიც საპაერო სამიზნეებს შედარებით დაბალი სიმაღლეზეც შეებრძოლებოდა. ამასთან, როგორც საზენიტო რაკეტები, ისე ალმოჩინსა და მართვის რადიოლოკატორები ერთ სა-

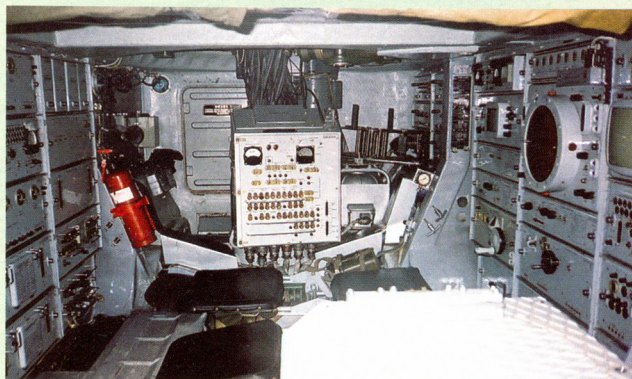
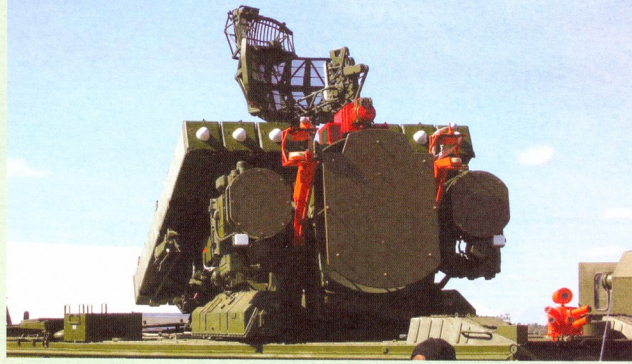
ბრძოლო მანქანაზე უნდა ყოფილიყო განთავსებული.

მანამდე არსებულ საბჭოთა საჯარიმო საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსებში Kpyr-სა და Kyb-ში საზენიტო რაკეტების გამშვები საბრძოლო მანქანის გარდა,

კომპლექსში კიდევ რამდენიმე მანქანა შედიოდა (ზოგზე რადიოლოკატორები იყო განთავსებული, ზოგზეც მართვის პუნქტი). ეს კი საბრძოლო მოქმედების დაწყების შემთხვევაში ართულვდა მათ ერთმანეთთან ურთიერთქმედებას. გარდა ამისა,

„კრაზანა“ მრავალი ქვეყნის შეიარაღებაშია — ალღუმი მინსკის ქუჩებში...

საბრძოლო მანქანაზე განთავსებულია სამიზნეების აღმოჩენის რადიოლოკაციური სადგური. იგი სანტიმეტრულ დიაპაზონში მუშაობს და წუთში 33 ბრუნს აკეთებს. 5 კმ-ის სიმაღლეზე მფრენ მანქანადგურებელ თვითმფრინავს 40 კმ-ის სიშორეზე აღმოაჩენს, ხოლო 50 მ-ის სიმაღლეზე მფრენს კი მხოლოდ 27 კმ-ზე. საქართველოს მთავრობიანი რელიგიის გათვალისწინებით აღმოჩენის მანძილმა შეიძლება უფრო დიკლოს, შესაბამისად, გაიზრდებოდა საზენიტო კომპლექსის რეაქციის დროც.

მანქანაზე დაყენებული მეორე რადიოლოკაციური სანტიმეტრულ დიაპაზონში მუშაობს და იგი უკვე აღმოჩენილი საჰაერო სამიზნეების გაცილებას ახორციელებს.

თუკი მოინააღმდეგე იყვნენ აქტიურ რადიოელექტრონულ ჩახშობას, რაც აძნელებს „კრაზანას“ რადიოლოკატორების გამართულ მუშაობას, მაშინ გამოიყენება სატელევიზიო-ოპტიკური ვიზირი სამიზნის გასაცდელბად.

ბევრად უფრო მომუშაოანი იქნებოდა კომპლექსში შემაჯალი მანქანების რიცხვის შემცირება.

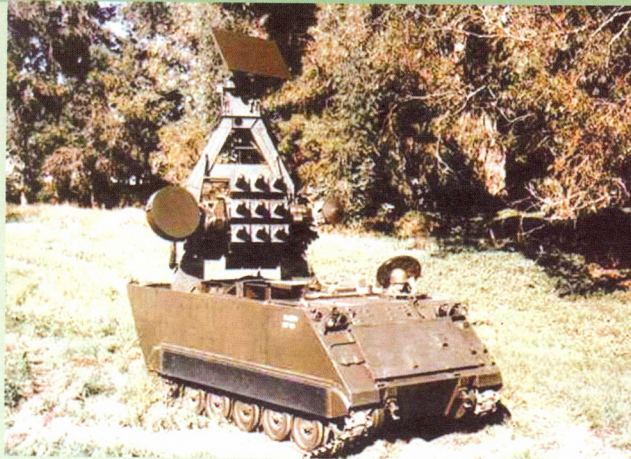
ერთ მანქანაზე, როგორც საზენიტო რაკეტების, ისე რადიოლოკატორების განთავსების იდეა მოსკოვმა გარკვეულწილად ამერიკელებს მოჰპარა. ГРУ-მ მოიპოვა

ინფორმაცია, რომ ამერიკელმა ინჟინერებმა დაიწყეს მრავალი დანიშნულების მულტისებრიან ჯავშანტრანსპორტიორზე M-113-ზე საზენიტო რაკეტებისა და რადიოლოკატორების დამონტაჟება. ახალ ამერიკულ საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსს სახელად Mauler-ი უწოდეს. საჭკოთა

გენერლები საკარაულო მოწინააღმდეგეს როგორ ჩამორჩებოდნენ, მაგრამ მათდა გასასხარად, ამერიკელებს არ გამოუვიდათ „მალერი“ და მასზე მუშაობას თავი დაანებეს. სამავიროდ, გაკრძეულა ინტენსიური მუშაობა საჭკოთა ანალოგის – Oca-ს შესაქმნელად.

Oca 1972 წელს მიიღეს შეიარაღებაში. 1975 წელს იგი მოდერნიზებულ იქნა Oca-AK-ს დონემდე, ხოლო 1980 წელს კი შეიქმნა Oca-AKM. მოდერნიზებული „კრაზანების“ რაკეტები სამიზნის მიწათთან ახლოს, 25 კმ-ის სიმაღლეზეც კი აგდებდნენ...

ეს ამერიკული **Mauler-ი**, რომლის შექმნის შესახებ მოსკოვს **ГРВ-8** შეიტყობინა და რამაც დაამკარა საბჭოთა **Oca-ს** კონსტრუირება. საბოლოოდ **Oca** შეიარაღებამო მიიღეს, ამერიკულ **Mauler-ზე** მუშაობა კი შეწყვიტეს.

და მასზე მიღეი კომპლექსის დამონტაჟების შემდეგ საერთო მასა იმაზე მეტი ხლბოდა, რამდენიც შეიძლება წაელო სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავს **AH-12-ს**. ამ და სხვა მიზეზების გამო ქუთაისურ ჯავშანტრანსპორტიორზე უარი თქვს და ბრიანსკის საავტომობილო ქარხნის მკურავი შასი აირჩიეს. დღეს, 37 წლის შემდეგ, ძნელია მსჯელობა, მაგრამ ქუთაისელ ინჟინრებს თავისი ჯავშანტრანსპორტიორისთვის ოთხიდან ერთი ღრძი რომ მოეხსნათ (ანუ 8 წამყვანი ბორბლიდან მხოლოდ 6 დაეტოვებინათ, როგორც ეს ბრიანსკში გააკეთეს) და შესაბამისად შეემცირებინათ შასის მასა, **Oca-ს** აწყობა ქუთაისშიც შეიძლებოდა. მართალია, ქუთაისელმა ინჟინრებმა გაიბრძოლეს, ჯავშანტრანსპორტიორის ტექნიკურკვევები დახსნეს და 220 ცხ.მ-ის სიძლიარის დიზელის ძრავას ნაცვლად უფრო მსუბუქი, 180 ცხ.მ-ანი ძრავა დაუყენეს, მაგრამ ამან საქმეს ვერ უშველა, რადგან ჯავშანტრანსპორტიორის ტვირთამწეობა მხოლოდ 3,5 ტონა იყო, მაშინ, როდესაც საჭირო იყო მინიმუმ 4,3 ტონა ტვირთამწეობა.

შასის არჩევის გარდა, კონსტრუქტორებს პრობლემას უქმნიდა თავად საზენიტო რაკეტაც. სამხედროების დაკვეთის თანახმად, რაკეტის მასა 60-65 კგ-

საბჭოთა „კრაზან“ – **Oca** გენერატორების მოთხოვნით ყველაფერთან ერთად წყალში ცურვის ნიჭითაც უნდა ყოფილიყო „დაჯილდოებული“, რამაც არაერთი პრობლემა წარმოშვა. საქმე ის არის, რომ ერთ მანქანაზე საზენიტო რაკეტებისა და რადიოლოკატორების ერთად განთავსების შედეგად კომპლექსის მასამ 4,3-6 ტონას მიაღწია. იმ დროს კი საბჭოთა კავშირში არ იყო ისეთი მკურავი მანქანა, რომელზეც ამხელა ტვირთის განთავსებდნენ. რა თქმა უნდა, შეიძლებოდა რომელიმე მუხლუხებიანი ტანკის შასის გამოყენება, მაგრამ მაშინ კომპლექსი ვეღარ გადალახავდა ცურვით მდინარეს. ეგეც არ იყოს, კონსტრუქტორები ყოველთვის ერიდებოდნენ მუხლუხებიანი შასის გამოყენებას, რადგან მისი მოძრაობისას წარმოიშუება მძლეობი ვიბრაცია, რომელიც აზიანებს

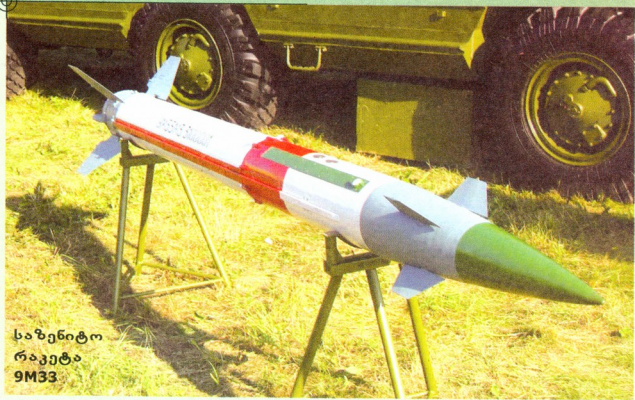
რადიოლოკატორების ფაქიზ დეტალებს. ყოველივე ზემოხსენებულის გათვალისწინებით გადაწყდა ბორბლებიანი შასის გამოყენება, მაგრამ იმ დროს არსებული ჯავშანტრანსპორტიორი **БТР-60ПБ** ვერ უზრუნველყოფდა 4-5 ტონა ტვირთის გადატანას. ამიტომაც შეარჩიეს პერსპექტიული ჯავშანტრანსპორტიორ „ობიექტი 1040“-ის შასი.

„ობიექტი 1040“ ქუთაისის საავტომობილო ქარხანაში იქმნებოდა საბჭოთა ჯავშანსატანკო ჯარების სამხედრო აკადემიის სპეციალისტების დახმარებით. ამ საინტერესო ჯავშანტრანსპორტიორის შექმნისა და გამოცდების ისტორია ცალკე სტატიის თემაა, ამიტომაც მასზე აღარ შეეწერდებით.

ქუთაისური ჯავშანტრანსპორტიორის შასი გათვლილზე მძიმე გამოიღოდა

Oca-M საზღვაო „კრაზანის“ ვარიანტი. როგორც სახმელეთო ვარიანტი, ერთსაფეხურიან, მაყარხანგვიან რაკეტას ისვრის. სამხედრო სომხალდზე „კრაზანებში“ გემბანის ქვეშ ინახებოდა. გასართლის წინ გახასხუებ მოწყობილობას ორი „კრაზანა“ გემბანზე ამოაქცეს. დღეისთვის მისი მოდერნიზებული ვარიანტი **Oca-MA** დაყენებულია რუსეთის შავი ზღვის ფლოტის 15 სამხედრო სომხალდზე.

საზენიტო
რაკეტა
9M33

საჰაერო
სამიზნე
SAM-X

Oca-AKM-ის საზენიტო რაკეტა 128 კმ-ს იწონის. მისი სიჩქარე 500 მ/წმ-ია. რაკეტის ქობინში 15 კგ-იანი ახსაფეთქებელი მოწვობილობა დგას. იგი საჰაერო სამიზნეს 1,5-დან 10 კმ-ის მანძილზე და 0,25 მ-დან 5 კმ-ის სიმაღლის ფარგლებში აზიანებს. მისი მართვა რადიობრძანებებით ხდება.

Oca-ს რაკეტის ბაზაზე ბოლო წლებში შექმნეს მფრინავი სამიზნე CAMAH-ი, რომელიც 16 კმ-ზე მიფრინავს და მის წამოსაგდებად მეზენიტები ვარჯიშობენ.

ს არ უნდა ასცდნოდა, მაგრამ ის 10 კვ-ით მიძიდ გამოდიოდა.

ამ და კიდევ სხვა პრობლემების გამო კომპლექსის შემქმნელი მთავარი კონსტრუქტორი მოხსნეს და საკონსტრუქტორო ბუროს დასაბმარებლად საცვალო ური კომისია შექმნეს, რომელსაც სათავეში ერთ-ერთი გასაიდუმლოებული სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის უფროსი, ასევე ჩვენი თანამშაბლე ვ. ა. ჯავახიძე ჩაუყენეს. სწორედ ჯავახიძის წყალობით დაიბადა Oca ხელშეირედ.

ქუთაისური ჯავშანტრანსპორტიორის შასი გათვლილზე მიძიდ გამოდიოდა და მასზე მთელი კომპლექსის დამონტაჟების შემდეგ საერთო მასა იმაზე მეტი ხდებოდა, რამდენიც შეიძლება ნაელო სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავს AH-12-ს. ამ და სხვა მიზეზების გამო ქუთაისური ჯავშანტრანსპორტიორზე უარი თქვეს და ბრინანკის საავტომობილო ქარხნის მტურავი შასი აირჩიეს.

შეიცვალა მოთხოვნა რაკეტის მასაზეც. მისი წონა 110-115 კვ-ით განისაზღვრა, რაც შეესაბამებოდა რეალობას.

ამ რაკეტას უნდა ჩამოეფლო ის რეაქტიული გამაღვურებელი, რომელიც 50მ-5კმ-ის სიმაღლების დაბაზონში 8-10 კმ-ის სიშორეზე მაქსიმალური 500 მწმ სიჩქარით მიფრინავდა.

საბოლოოდ ჩამოყალიბდა სახმელეთო ჯარების პერსაწინააღმდეგო თვადცვის მობილური საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსის 9K33 Oca-ს კომპლექსის

სახე. საბრძოლო მანქანაზე დამონტაჟებული იყო თოხი საზენიტო რაკეტა 9M33 და აგრეთვე დაზვერვისა და დამხზნების რადიოლოკაციური საშუალებები. კომპლექსი შეიარაღებამი 1972 წელს მიიღეს. მისი მასა და გაბარტები მანც იმხელა გამოიდა, რომ AK-12-ში მიღად ეტეოდა და მის გადასატანად იმ დროისთვის ახალშექმნილი უფრო დიდი ტვირთამწიობის სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავ ილ-76-ს იყენებდნენ.

საზენიტო-სარაკეტო კომპლექსი Oca მიტომსროლელი დივიზიების საზენიტო-სარაკეტო პოლკების შეიარაღებამი იდგა. თითოეულ საზენიტო-სარაკეტო პოლკში, როგორც წესი, ხუთი საზენიტო-სარაკეტო ბატარეა და ერთი პოლკის მართვის პუნქტის ბატარეა შედიოდა. თითოეულ ბატარეამი თოხი საბრძოლო მანქანა და ერთი ბატარეის მართვის სათეაურო პუნქტი ირეცხებოდა.

Oca საზღვარგარეთ POM-ის წვლით იყადებოდა, ის არანაკლებ 25 ქვეყნის შეიარაღებამი იყო. ინტენსიურად იყენებდნენ სხვადასხვა შეიარაღებულ კონ-

„უდაზნოს ქარიშხლის“ დროს „კრაზანებმა“ თავი გამოიჩინეს. ერთ-ერთი Oca-დან გაშვებულმა საზენიტო რაკეტამ ამერიკული ფრთოსანი რაკეტა „ტომჰავიცი“ ჩამოაგდო

Oca საზღვარგარეთ POM-ის სახელით იყიდებოდა, ის არანაკლებ 25 ქვეყნის შეიარაღებაში იყო. ინტენსიურად იყენებდნენ სხვადასხვა შეიარაღებულ კონფლიქტში, განსაკუთრებით კი ახლო აღმოსავლეთში. აქ არაბული არმიები Oca-თი ებრძოდნენ ებრაელების „მირაჟებს“ და „ფანტომებს“.

ფლიქტში, განსაკუთრებით კი ახლო აღმოსავლეთში. აქ არაბული არმიები Oca-თი ებრძოდნენ ებრაელების „მირაჟებს“ და „ფანტომებს“. 1991 წელს, „ულანოს ქარიშხლის“ ოპერაციის დაწყებამდე, ამერიკულმა სპეცრაზმმა საინტერესო სპეცოპერაცია ჩატარა – ქვეყნში შეჭრილ სადამ ჰუსეინის ჯარს Oca თვალსა და ხელს შუა მოპარა შეკუმფვრენების დას-

ამერიკულმა სპეცრაზმმა სადამ ჰუსეინის ჯარს Oca თვალსა და ხელს შუა მოპარა შეკუმფვრენების დახმარებით...

მარებით. ისე კი, „ულანოს ქარიშხლის“ დროს „კრანზენგს“ თავი გამოიჩინეს. ერთი Oca-დან გაშვებულმა საზენიტო რაკეტამ ამერიკული ფრთოსანი რაკეტა „ტომჰაკვიცი“ ჩამოაგდო.

თუ სხვადასხვა საინჟინერო წყაროს დავყვებით, აფხაზეთის ომში სეპარატისტების მხარეზე მებრძოლი რუსეთის არმიის ოფიცრები სწორედ Oca-ს იყენებდნენ ქართული მიწების თვითმფრინავებისა და შეკუმფვრენების ჩამოსაგდებად.

35 წლის წინ გამოშვებული Oca დღეს, რა თქმა უნდა, ახლად ვეღარ ჩაითვლება, თუცა მისი მოდერნიზებული ვარიანტები Oca-AK და Oca-AKM დღესაც ანგარიშგასწავლა ძალაა (ტყუილად როდესაც იყიდა NATO-ს წევრმა საბერძნეთმა რუსეთისგან მოდერნიზებული Oca).

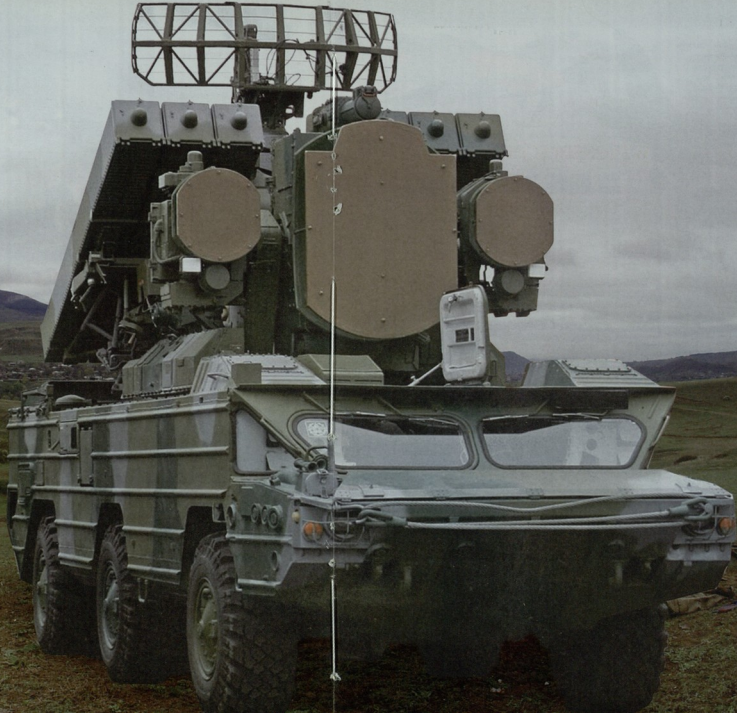
ყოველივეს მიუხედავად, Oca მაინც არ აისის იმეტი უნივერსალური საზენიტო საშუალება, რომელიც სამიწოდ გადაკეტავდა ქართულ ცას, თუნდაც იმტომ, რომ მისი საზენიტო რაკეტის მოქმედების ზღვარი 5 კმ-ს, ხოლო სიშორე 10 კმ-ს არ აღემატება. საქართველოს არ აქვს იმდენი სასწრები, რომ პაკრსაწინააღმდეგო თავდაცვის სისტემა იმ სახით (ემპიურულურად) ააწიოს, როგორც ეს დღეს რუსეთს ან აშშ-ს აქვს. ამიტომაც ქართული საპაერო სფეროს სამიწოდ ჩასაკეტად უფრო ძლიერი და შორს მოქმედი საზენიტო-სარაკეტო სისტემები გვირდება, რომლებიც შორეულთან ერთად ახლო მანძილზეც (და 5 კმ-ზე უფრო მეტ სიმაღლეზეც) იმოქმედებენ.

არსენალი

საჰაერო
საარტილერიო

მეორე მსოფლიო ომის დროს, ევროპის ცაში გამართული საჰაერო ომი თავისუფლად შეიძლება ჩაითვალოს ყველაზე დიდ და დრამატულ შერკინებად, რომელიც ოდესმე მომხდარა კაცობრიობის ისტორიაში.

Messerschmidt-ი ЯК-ის წინააღმდეგ

„არსენალი“ თავის ერთგული მკითხველებისთვის იწყებს ახალ რურბრიკას „ომგამოვლილება“. ამ რურბრიკაში განხილული გვეყენება ის იარაღი და საბრძოლო ტექნიკა, რომლებმაც გამოიკვლია ბრძოლებში ომების დროს გაიარეს. საერთოდ ბევრი რეკლამირებული ტანკი, თვითმფრინავი და სომალდი თუ ატომბატი შეიძლება კარგად გამოიყურებოდეს მშვენიერი ომის დროს სამხედრო აღწერებზე, მაგრამ ომის პირველ დღეებში ვლინდება მისი ყველა უარყოფითი თუ დადებითი მხარე.

ჩვენ ვეცდებით, რურბრიკა „ომგამოვლილებაში“ ერთმანეთს შევადაროთ ერთმანეთის მსგავსი ორი საბრძოლო საშუალება, რომლებიც მონაწილეობდნენ მხარეებს საკუთარ შეარაღებაში შექმნიდათ.

რურბრიკა „ომგამოვლილებაში“ კი მეორე მსოფლიო ომის დროინდელი ორი ლეგენდარული გამანადგურებელი თვითმფრინავის საბჭოთა ЯК-3-ისა და გერმანული Messerschmitt Bf-109-ით დავიწყებთ. სხვა თუ არაფერი, ევროპის ცაში 63 წლის წინ ასე ნაქებ გერმანულ „მესერშიტებს“ თბილისის 3-ე საავიაციო ქარხანაში აწყობილი „აკები“ უპირისპირდებოდნენ.

მეორე მსოფლიო ომის დროს ერთმანეთს ებრძოდნენ გერმანიისა და საბჭოთა კავშირის აიობით ტიპის თვითმფრინავები, მაგრამ როგორც ეს ხშირად ხდება და რაც მოგვიანებით არაერთხელ დადასტურდა შუიარაღებულ კონფლიქტებში (კორეა, ვიეტნამი და სხვ.), საჰაერო ბრძოლების ძირითადი ტვირთი „ფრთებზე დასწავა“ საბრძოლო თვითმფრინავების ორ ძირითად ტიპს, რომლებიც ფრინტის ხაზის სხვადასხვა მხარეს მყოფმა ორმა გენიალურმა ავიაკონსტრუქტორმა შექმნა.

კონსტრუქტორ ვილი მესერშიტის

მეორე მსოფლიო გამანადგურებელ Bf-109-ის პირველი პროტოტიპი პაერში ჯერ კიდევ 1936 წელს აფრინდა, ექვსი თვის შემდეგ კი ესპანეთის სამოქალაქო ომში მან მაღალი საბრძოლო პოტენციალი გამოავლინა. იმ დროისთვის საკმაოდ კარგი სიჩქარისა (მაქსიმალური 436 კმ/სთ) და მანევრირების წყალობით ადვილად უსწორდებოდა იმ დროისთვის უკვე მოძველებულ საბჭოთა გამანადგურებლებს ИЛ-16-ებს და გერმანული პროპაგანდის წყალობით ამ თვითმფრინავის უძლეველობის მითით შეიქმნა.

Bf-109-ის პირველი პროტოტიპი პაერში ჯერ კიდევ 1936 წელს აფრინდა

ЯК-3 1943 წელს შეიქმნა

Messerschmidt-ის მოწინააღმდეგეებს აღმოსავლეთ ფრინტზე საბჭოთა კონსტრუქტორ ალექსეი იაკოვლევის მეორე შექმნილი „ЯК“-ის ტიპის გამანადგურებელი თვავი წარმოადგენდა.

ჩვენ ამჯერად განვიხილოთ ორივე კონსტრუქტორის მეორე შექმნილი ყველაზე სრულყოფილ გამანადგურებლებს Bf-109G-6-სა და ЯК-3-ს.

საბჭოთა გამანადგურებელი ЯК-3 თავისუფლად შეიძლება ჩაითვალოს მეორე მსოფლიო ომის პერიოდში შექმნილი „ЯК“-ის, გამანადგურებელი თვავის უკანასკნელ და ყველაზე გამოჩენილ წარმომადგენლად, რომლის სურთული წარმოების

ისტორიასაც კავშირი აქვს საქართველო-სთან.

გასული საუკუნის 30-იან წლებში, როდესაც საბჭოთა ავიაცია აღმავლობას განიცდიდა (იმ დროს საბჭოთა კავშირის მსოფლიოში ყველაზე მრავალრიცხოვანი სასაერო ფლოტი ჰყავდა), საქართველოში არ არსებობდა საფრენი აპარატების მწარმოებელი დაწესებულება, მით უმეტეს, საავიაციო ქარხანა. შესაძლოა, დღესაც არარსებულყოფი, რომ არა გერმანიის ხელისუფლებაში მოხული ნაცისტური პარტია და მისი ლიდერის, ადოლფ ჰიტლერის იდეა-

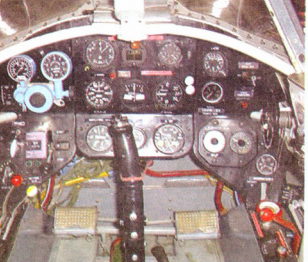
ბი მოხელით ბატონიბის შესესხ. ამ დღეების ხორგუქსასხმელად სწორდებოდა ჰიტლერის მსოფლიო ომი, რომელიც მან 1939 წელს დაიწყო. ორი წლის შემდეგ კი, 1941 წლის 22 ივნისს, გერმანია ომის გამოცხადებლად თავს დაცხსა საბჭოთა კავშირს.

1937 წელს, სტალინის მიერ ჩატარებული მასობრივი რეპრესიებისა და საბჭოთა არმიის ჩატარებული წმენდის გამო, მეორე მსოფლიო ომის საბჭოთა არმია ნაჭერი სარდლების გარეშე და იმ დროისთვის მოძველებული როტორც სატანკო და საარტილერიო, ასევე საავიაციო შეიარაღებით შეუხდა. ამიტომ იყო, რომ ომის პირველივე დღეებში გერმანულმა ბლოკირებმა წარმოდგენილი დარტყმა (ელვისე-ბური დარტყმა) მიაცნა საბჭოთა ვარჯის და მალე გერმანელები კიევის მისაღვამებთან იყვნენ. საბჭოთა ხელისუფლება იძულებული შეიქნა, ქვეყნის ვერაპულ ნაწილში განლაგებული შეიარაღების მწარმოებელი ქარხნები შედარებით უსაფრთხო დასავლეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში გადაეტანა, იქ სადაც მათ ვერ მოსწვდებოდნენ გერმანული ბომბდამშენები. უპირველეს ყოვლისა, უნდა მომხდარიყო ტვანროვსა (დღეს ქალაქი ტვანროვი რუსეთის ფედერაციის შემადგენლობაში) და სვეასტოპოლში განლაგებული საავიაციო ქარხნების ევაკუაცია. თავდაპირველად, მათი გადატანა ბაქოში იცეგებოდა, მაგრამ დიდი იყო სომორება იმისა, რომ გერმანელები ნავთობით მდიდარი კასპიის ზღვის საბადოების დაკვირვას შეეცდებოდნენ და ამიტომ გადაწყდა ქარხნების თბლისში უსაფრთხოდ განაწესება. ასე რომ, ტვანროვის №31-ე და სვეასტოპოლის №45-ე საავიაციო ქარხნები უნდა განთავსებულიყო №448 ავიარაიონ-შენიშნული ქარხნის ტერიტორიაზე. ქარხანას კომბლისის დიმიტროვის სახელობის №31-ე საავიაციო ქარხანა“ ეწოდა და მის დირექტორად ვლადიმერ სლაძე დანიშნა.

სწორედ ასე აღმოჩნდა №31-ე საავიაციო ქარხანა თბლისში, რომელიც 1945

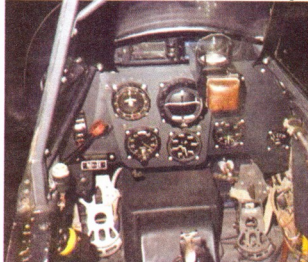
წლის 2 ივლისს მეორე მსოფლიო ომის გამარჯვებაში შეტანილი წვლილისთვის წითელი ვარსკვლავის ორდენით დაჯილდოვდა.

ომის პირველ ხანებში ქარხანა უშეგბდა **ლაგ-3-ს** ტიპის გამანადგურებლებს, მაგრამ ამ თვითმფრინავის არც ისე მალალი საფრენისონი მახასიათებლების გამო ქარხანამ გამანადგურებელი **ყკ-1-ის**, ხოლო მოკვანებით მისი დრმად მოდერნიზებული ვარიანტის – **ყკ-3-ის** წარმოება დაიწყო. მეორე მსოფლიო ომის დროს თბლისის საავიაციო ქარხანაში ავიო 4315 სხვა-

ტაშქიპურ-ტაქნიკური მახასიათებლები

ტიპი — **ყკ-3**
 ფრთის: **გაშლა — 9,208**
 ფართობი — **14,858^{მ²}**
 თჰიომფრინავის: —
 სიგრძე — **8,508**
 სიმაღლე — **2,428**
 ნონა: ცარილის — **2120კგ**
 ნორმალური ასაფრენი — **2692კგ**
 ძრავის ტიპი: —
 ერთი — **ბკ-105ПД2**
 სიმძლავრე — **1240 ცხ.ძ.**
 მახსნიმალური სიჩქარე: —
 მიწასთან — **567კმ/სთ**
 სიმაღლეზე — **646კმ/სთ**
 მაქსიმალური სწრაფმავლობა **1118/წთ**
 პრაქტიკული ქვერი — **104008**
 ფრენის მანძილი — **648კმ**
 ეკიპაჟი — **1 კაცი**

ტაშქიპურ-ტაქნიკური მახასიათებლები

ტიპი — **ბფ-109გ-6.**
 ფრთის: **გაშლა — 9,908**
 ფართობი — **16,208^{მ²}**
 თჰიომფრინავის: —
 სიგრძე — **8,858**
 სიმაღლე — **2,808**
 ნონა: ცარილის — **2675კგ**
 ნორმალური ასაფრენი — **3150კგ**
 ძრავის ტიპი: —
 ერთი — **დაიმერ-ბენზ DB605A-5**
 სიმძლავრე — **1550 ცხ.ძ.**
 მახსნიმალური სიჩქარე: —
 მიწასთან — **510კმ/სთ**
 სიმაღლეზე — **650კმ/სთ**
 მაქსიმალური სწრაფმავლობა **6908/წთ**
 პრაქტიკული ქვერი — **115008**
 ფრენის მანძილი — **560კმ**
 ეკიპაჟი — **1 კაცი**

შპსის ახლოს განლაგება „მესერს“ დაჯდომის პრობლემებს უქმნიდა...

ბას მოკვება უწყვეტება და მალე გერმანელმა შექმნეს გამანადგურებელი Bf-109-ის მოდერნიზებული ვარიანტი Bf-109G-6.

გერმანელების ჩანაფიქრის თანახმად, ახალ გამანადგურებელს გარდატეხა უნდა შეეტანა საჰაერო ბრძოლებში ადრესული ფორმებზე, მაგრამ თვითმფრინავმა ვერ გაამართლათ.

თავის დროზე, 1936 წელს, ესპანეთში სამოქალაქო ომის დროს, Bf-109 თივლებოდა მსოფლიოში საუკეთესო გამანადგურებელად, ყველა პარამეტრის მიხედვით. ის შეიქმნა სრულიად ახალი კონცეფციის მიხედვით – მინიმალური მასა+მაქსიმალური სიძლიერე კონსტრუქტორ მესერშიმის მიერ შექმნილ ყველაზე მსუბუქ პლანზეზე დაყრდნობით იყო ძლიერი საავიაციო ძრავა. სწორედ ეს გახლდათ Bf-109-ის მიერ მაღალი მანევრირებისა და სიჩქარის საიდუმლო.

დასხვა ტიპის თვითმფრინავი, რომელიც განაც 436 სწორედ ЯК-3 იყო.

1943 წელს შექმნილი გამანადგურებელი ЯК-3 წარმოადგენდა საბრძოლო თვითმფრინავების სრულიად ახალ ტიპს, რომელზეც შერწყმული იყო სიმსუბუქე, მაღალი მანევრირება და სიჩქარე.

1240 ცხენის ძალის სიმძლავრის მქონე BK-105ПФ2-ის ტიპის ძრავით აღჭურვილი ЯК-3-ის მაქსიმალური სიჩქარე 4100მ-ის სიმაღლეზე შეადგენდა 646კმ/სთ-ს, რაც იმ დროისათვის საკმაოდ კარგი მაჩვენებელი იყო. 5000მ სიმაღლეზე, რომელზედაც ჩვეულებისამებრ იმართებოდა საჰაერო ბრძოლები, საბჭოთა გამანადგურებელს მანევრირებაში, სიჩქარეა და სწრაფადმოვლობაში ბადალი არ ჰქავდა როგორც გერმანულ, ასევე საბჭოთა კავშირისათვის ლენდ-ლოზით მიწოდებულ გამანადგურებლებში.

ЯК-3-ის უპირატესობა გერმანულ Bf-109-სა და FW-190-თან შედარებით მისი სიმსუბუქე იყო, ამიტომაც მაშინათ ЯК-3 მეორე მსოფლიო ომის ყველაზე მსუბუქ და მანევრირებად თვითმფრინავად თავის კლასში.

თვითმფრინავის მაღალ საფრენისონი მასსაიათვლებზე მტკცელებს ის ფაქტიც, რომ ესკადრილია „ნორმანდის“ ფრანგი მფრინავები სწორედ ЯК-3-ის ტიპის თვითმფრინავებით დაფრინავდნენ. ომის შემდეგ სტალინმა 40 ასეთი თვითმფრინავი ფრანგულ მხარეს საჩუქრად გადასცა.

მაგრამ როგორც ცნობილი ყველა ქრედ-

ესპანეთში Bf-109-ს მეტოქეობას უწყვედნენ საბჭოთა ბიპლანი И-15 და მონიპლანი И-16, რომლებიც ძალიანად ხისა და ფორფიცრიდან იყვნენ დამზადებულნი. სუსტი ძრავების გამო ისინი ვერ უწყვედნენ კონკურენციას Bf-109-ს და ამიტომაც მამინ ამ თვითმფრინავის შეფავებნაზე არავის უფერია.

მაგრამ მეორე მსოფლიო ომის დაწყებისას საბჭოთა სამხედრო ავიაციის შეიარაღებაში გამოჩნდნენ შედარებით თანამედროვე (იმ დროისთვის) თვითმფრინავები ЛаГГ-3 და ЯК-1-ები, რომლებიც И-15 და И-16-ებისგან განსხვავებით უფრო სწრაფები იყვნენ. ახალი საბჭოთა გამანადგურებლების გამოჩენამ აიძულა გერმანული ინჟინრები შეეფავებნათ თავიანთი ქმ-

ნილება, წინააღმდეგ შემთხვევაში, „მესერშიმის“ საბჭოთა თვითმფრინავებთან საჰაერო ბრძოლაში ვადარჩნის შპსის ნაკლებად ექვემდებარება.

„მესერშიმის“ შეფავებნას უმაღლესი პრიორიტეტი – გაიზარდა თვითმფრინავის მასა და შესაბამისად გაზარდეს საფრენისონი მასსაიათვლები. ერთადერთი გამოსავალი იყო ძრავის სიმძლავრის გაზრდა. სწორედ ამ მიზნისათვის შეიქმნა Bf-109G-6. მასზე დაყრდნობით იყო 1550 ცხენის ძალის სიმძლავრის ძრავა Daimler-Benz DB605A-5. მუხუბდავად იმისა, რომ „მესერის“ ძრავის სიმძლავრე თითქმის 300 ცხენის ძალით აღემატებოდა ЯК-ისას (რაც არცთუ იხე ცოტაა), გერმანული თვითმფრინავის გაზრდილი მასის გამო ეს უპირატესობა იკარგებოდა. ცარიელი Bf-109G-6-ის მასა შეადგენდა 2656 კგ-ს, ხოლო ЯК-3-ისა მხოლოდ 2120 კგ-ს. გარდა ამისა, საბჭოთა თვითმფრინავის აეროდინამიკა გაცილებით სრულყოფილი იყო, ვიდრე გერმანულია. ამასთან, მსუბუქილევან საშუალებე წინაღობას Bf-109G-6-ზე ქმნიდა შპსის უკანა საყრდენი, რომელიც ЯК-3-ის შპსის უკანა საყრდენისგან განსხვავებით კი არ იკეცებოდა ფიუზელაჟში, არამედ ხისტად იყო დამკრებული მასზე. „მესერის“ მასის გაზრდამ საგრინობლად იმოქმედა თვითმფრინავის ჩქაროსნულ მასსაიათვლებზე. თვითმფრინავის მაქსიმალური სიჩქარე მიწასთან შეადგენდა მხოლოდ 510კმ/სთ-ს, ხოლო 7000მ-ზე – 650კმ/სთ-ს. მამინ როცა ЯК-3-ის მაქსიმალური სიჩქარე მიწასთან იყო 567კმ/სთ, ხოლო 4100მ-ზე – 646კმ/სთ.

Bf-109G-6 საგრინობლად ჩამორჩებოდა მანევრირებასა და სწრაფადმოვლობაშიც. „მესერს“ ვერავის შესასრულებლად 1000მ-ის სიმაღლეზე სჭირებოდა 22,6-22,8წმ, ხოლო 3000მ-ის სიმაღლეზე ასასვლილად – 2,9წთ. ЯК-3-ის ვერავის ხანგრძლივი-

საბჭოთა კავშირის გმირმა ბორის ერომიშინმა ЯК-3-ით ჩამოაგდო 21 გერმანული თვითმფრინავი, ხოლო ორგზის საბჭოთა კავშირის გმირმა სერგეი ლუგანსიმ — 47 თვითმფრინავი, ამოვე ნოოდების მქონე მიხეილ ტვალენცმა — 48 თვითმფრინავი...

ბა კი იმავე სიმაღლეზე მხოლოდ 17-18 წმ-ს შეადგენდა, ხოლო 5000მ-ის სიმაღლეზე ასასვლელად მას სულ რაღაც 4,5წთ სჭირდებოდა.

შეიარაღებით Bf-109G-6 ოდნავ ვიზონიდა ЯК-3-ს. ეს უკანასკნელი შეიარაღებული იყო ორი 12,7მმ-იანი ტყვიამფრქვევითა და ერთი 20მმ-იანი ქვერეხითი. Bf-109G-6-ის შეიარაღებაში კი შედიოდა ორი 13მმ-იანი ტყვიამფრქვევი და ერთი 20მმ-იანი ან 30მმ-იანი ქვერეხი MG-151 ან MG-108. საჰაეროების შემთხვევაში, ორი ანალოგიური სახის ქვერეხის განთავსება იყო შესაძლებელი თვითმფრინავის ფრთის ქვედა ზედაპირზე. ამ ყველაფერთან ერთად Bf-109G-6-ს შეეძლო 500კგ-იანი ბომბური დატვირთვის წაღებაც, რის შესაძლებლობაც არ გააჩნდა ЯК-3-ს.

ЯК-3-ის მაღალი საფრენისონი მახასიათებლების მიუხედავად, ის მაინც არ იყო სრულყოფილი. სერიული წარმოების პირველ ეტაპზე განსაკუთრებით პრობლემატური იყო თვითმფრინავის კონსტრუქციული მასალების დაბალი საიმედოობა. კერძოდ, ლურჯალუმინის დეფიციტის გამო თვითმფრინავის ფრთის ძალური კონსტრუქცია და შემონაკერი მოლიანად ხისგან იყო დამზადებული. ფრთის სიმტკიცის გაზრდის მიზნით კი შემონაკერი დაფარული იყო სპეციალური ლაქ-საღებებით გაყენებული ქსოვილით. ლაქ-საღებების დაბალი ხარისხის გამო, მაქსიმალური სიჩქარით პიკირებისას, ფრთას არაერთხელ ავლეცია ქსოვილი, ეს კი ხშირად კატასტროფით მთავრდებოდა. შემდგომში, თვითმფრინავის სერუული წარმოებისას, ეს დეფექტები გამოსწორდა. სხვათა შორის, სწორედ ამ პრობლემის გამო 1943 წელს კონსტრუქტორი იაკოვლევი გამოიძახეს სტალინთან, სადაც მას ქვეყნის ხელმძღვანელმა დაავალა უშიშროების ვადამი აღმოეფხვრა დეფექტი.

დაიბლერ-ბენცის მშვენიერი ძრავა დიდი უპირატესობა იყო, მაგრამ ჯავშნის ნონამ ის უშიშრებელი გახადა...

ЯК-3-ზე „ჭირანი“ გამოვლა Bf-109G-6. ЯК-3-ის მსგავსად, თვითმფრინავს კიდევ ერთი ნაკლი მის პლანში ხისგან დამზადებული დეტალების გამოყენება იყო, მაგრამ ЯК-3-ის ფრთისგან განსხვავებით, Bf-109G-6-ზე ხისგან დამზადებული იყო ფოუსელაჟის კულის ნაწილი.

1943 წლისთვის გერმანიაში ისეთივე ვითარება იყო, როგორც საბჭოთა კავშირში 1941 წელს. აღმოსავლეთ ფრონტზე გერმანელები უკან იხევდნენ, როული მგლომარობა იყო აფრიკაში, მოკავშირეები კი დღეღამად ბომბდნენ დიდ საწარმოებს და მეტალურგიულ ქარხნებს, რომლებიც ავიამრეწველობას აწვდიდნენ ალუმინს. ამიტომაც გამოიყენეს გერმანელებმა თვითმფრინავის კონსტრუქციაში ხე.

Bf-109G-6-ის კიდევ ერთი ნაკლი, რომელიც Bf-109-ის ტიპის ყველა თვითმფრინავს ჰქონდა, მასი იყო. უფრო სწორად, მისი ძირითადი საყრდენები. საჭე ის არის, რომ მასის ძირითადი საყრდენებს შორის არსებული მცირე დაშორების გამო აფრენა-დაფრენის დროს თვითმფრინავი საკმაოდ არამდგრადი იყო. დაჯდომისას კი,

მით უმეტეს, იმ შემთხვევაში, თუ თვითმფრინავს მართავდა გამოუცდელი მფრინავი, საკმაოდ ხშირი იყო წონასწორობის დაკარგვის, ამბორუნების ან მასის დაზიანების შემთხვევები. საშუალოზე ოდნავ ძლიერი გვერდითი ქარის დროს კი თვითმფრინავის დასმა გამოიწვევდა მფრინავსაც კი უჭირდათ.

სწორედ ЯК-სა და Messerschmidt-ზე გაითქვას სახელი საბჭოთა და გერმანელმა ასევე. საბჭოთა კავშირის გმირმა ბორის გიორიძემ ЯК-3-ით ჩამოაგდო 21 გერმანული თვითმფრინავი, ხოლო ორგზის საბჭოთა კავშირის გმირმა სერგეი ლუგანსკიმ — 47, ამავე წოდების მქონე მხიელ ტვალანგმა — 48 თვითმფრინავი. Bf-109G-6-ზე გაცვილებით მეტი გამარჯვება ჰქონდათ მხოლოდებული გერმანულ მფრინავებს. მაიორმა ჰერინგმა ჩამოაგდო 199 თვითმფრინავი, მაიორი ვილჰელმ ბატცმა — 232 და მაიორმა ბარკჰორნ ვერპარდმა — 301 თვითმფრინავი.

მორიერი ნაკლის მიუხედავად, Bf-109G-6 გაცილებით სამძელი და ტექნიკურად სრულყოფილი იყო, ვიდრე ЯК-3. მისი აწყობისას დიდი ყურადღება ეთმობოდა აწყობის სიზუსტესა და საიმედოობას, მაგრამ სწორედ ამან დალუბა ეს თვითმფრინავი. საბჭოთა ЯК-3 გაცილებით მარტივი იყო. არაქინ აქცევა დიდ ყურადღებას აწყობის სიზუსტესა და საიმედოობას, აქცენტზე გადატანილი ჰქონდათ მასიურობასა და სიძარტივეზე. და საბოლოოდ სწორედ რაოდენობამ აჯობა მაღალ ხარისხს.

1945 წლის დადგეს გამოშვებული იყო „მესერშიტის“ კიდევ ერთი მოდიფიკაცია Bf-109K, მაგრამ ეს თვითმფრინავი ვეღარ შევცვიდა ომის ბუღს, რომელიც უკვე გააღწევილი იყო.

თეიმურ კულუზაშვილი

Bf-109G-6-ით გაცილებით მეტი გამარჯვება ჰქონდათ მოპოვებული გერმანულ მფრინავებს. მაიორმა ჰენრიხ ერლერმა ჩამოაგდო 199 თვითმფრინავი, მაიორი ვილჰელმ ბატცმა — 232 და მაიორმა ბარკჰორნ ვერპარდმა — 301 თვითმფრინავი.

როინჯების

სასწავლო ბრიგადა

1951 წელს აშშ-ის სახმელეთო ჯარების ოფიცრებისა და სერჟანტების რეინჯერების პროგრამით მოსამზადებლად შეიქმნა სპეციალური განყოფილება, რომელმაც იმავე წელს შეადგინა სასწავლო პროგრამა ქვეითთა სკოლისათვის ფორტ ბენინგში (ჯორჯიის შტატი). სკოლის კურსდამთავრებულებს უფლება ეძლეოდათ მარცხენა ხელზე შავი ფერის ყვითელ წარწერაიანი – RANGER – სამკლავური ეტარებინათ.

პროგრამა „რეინჯერის“ მიზანია ოცეულ-ასეულის რეგლის ისეთი გამოწვრთბილი და კომპეტენტური მეთაურების მომზადება. რეინჯერების მეთაურზე ბევრი რამ არის დამოკიდებული – მან უნდა ასწავლოს თავის ჯარისკაცებს ნებისმიერ სიტუაციაში ტაქტიკურად სწორად მოქმედება.

1952 წლიდან მომზადებაში დიდი ყურადღება მიექცა რეინჯერთა ინდივიდუალურ მომზადებას. თავდაპირველად დაეკვიმილი იყო წელიწადში 3000 რეინჯერის მომზადება, რათა სახმელეთო ჯარების თითოეულ ოცეულში თითო სერჟანტი-რეინჯერი, ასეულში კი თითო ოფიცერი ყოფილიყო, მაგრამ რეალურად წელიწადში მხოლოდ 2000 მზადდებოდა. მათი დიდი ნაწილი შემდგომში დაიწუნეს. მიუხედავად ამისა, რეინჯერების მსურველთა რაოდენობა არ იკლებდა. მისი პრესტიჟულობისა და სამხედრო სამსახურში წინსვლის დიდი პერსპექტივის გამო.

თავდაპირველად სწავლების პროგრამაში შედიოდა პატრულირების, ჩასაფრების, რეიდების ჩატარება-ორგანიზაცია, საჰაერო-სადესანტო ოპერაციებში მონაწილეობა. გარდა სპეციალური უნარ-ჩვევებისა, რეინჯერებს უეთიარღებოდათ ლიდერის თვისებები და არასტანდარტულ სიტუაციებში მოქმედების უნარი. განსაკუთრებული ყურადღება ექცეოდა ფიზიკურ მომზადებას. სამთო მომზადებას სკოლორადოდან დალონგეში ფეხით გადასვლით გადიოდნენ. ვუწვდომებში მოქმედების უნარ-ჩვევებს კურსანტები ავიდაზა ივლინიში (ფლორიდის შტატი) იძენდნენ. სკოლამ პირველი კურსი 1952 წლის მარტში გამოუშვა.

1958 წელს რეინჯერების მოსამზადებელ განყოფილებას სამი სასწავლო ასეული შეემატა. პირველი ფლორიდის ვუწვდომებში იწარმოებოდა, მეორე – მიუამში, მესამე კი ფორტ ბენინგში იყო განლაგებული.

უდაბნოს პირობებში საბრძოლო მომზადება მხოლოდ 1983 წლიდან დაიწყო ფორტ ბლისში, მაგრამ 1985 წელს ეს კურსი ბელტის შტატში გადაიყვანეს სასწავლო პოლიგონზე.

1991 წელს უდაბნოს პირობებში საბრძოლო მომზადების კურსი კვლავ ფორტ

ბლისში დაბრუნდა, რადგან თუტის შტატის უდაბნოში ზამთრობით მეტად მკაცრი კლიმატი იყო, არ ჰგავდა ახლო აღმოსავლეთის ბუნებრივ გარემოს, სადაც ამერიკელები ვეცემდნენ მოქმედებას.

1987 წლის 5 აგვისტოს რეინჯერების მოსამზადებელი განყოფილება გამოეყო ქვეითთა სკოლას და რეინჯერების სასწავლო ბრიგადა გახდა. მასში შედიოდა რეინჯერების ოთხი სასწავლო ბატალიონი: მე-4 ბატალიონი – ფორტ ბენინგში, მე-5 – დალონგეში, მე-6 – ივლინიში, მე-7 კი ფორტ ბლისში იყო განთავსებული.

სასწავლო გეგმა

უდაბნოს პირობებში სასწავლო გეგმა 58 დღეს მოიცავდა და კიდევ 65 დღეს მას შემდეგ. სასწავლო ადგილების შეცვლა შეუძლებელი იქნებოდა იმდენად ხშირად, ფორტ ბენინგი, დალონგე, ივლინი და დაუეი.

1991 წლის 14 ოქტომბრიდან სასწავლო გეგმა 68 დღეზე გაიზარდა, როტაცია კი შეუძლებელი იქნებოდა იმდენად ხშირად, ფორტ ბენინგი, ფორტ ბლისი, დალონგე და ივლინი, თითოეულ პოლიგონზე 16-16-დღიანი შეცდინებებით. დანარჩენი დრო გადასვლებში იხარჯებოდა.

საბრძოლო მოქმედებთან მაქსიმალურად მიახლოებული გარემო კურსანტებს დიდ გამოცდილებას სძენს. შიმშილი, უძილობა, დამქანცველი ფიზიკური მომზადება 9 საათის განმავლობაში, მუდმივი ფსიქიკური ზეწოლა – ყველაფერი ამის დაძლევა და გადატანა უხდება კურსანტს.

სასწავლო დღე დღის 5 საათზე იწყება და დღის 2 საათამდე გრძელდება. საკვებს მეცადინეობის შემდეგ იღებენ. ფორტ ბენინგში რაციონის სადღეღამისო დოზა მზა პროდუქტების ერთ-ერთ მომცრო ულუფას შეიცავს. სწავლების განმავლობაში თითოეული კურსანტი 13-14 კილოგრამს იკლებს.

რადგან კურსს სხვადასხვა მომზადების დონის მქონე სამხედრო მოსამსახურენი გადიან, 1991 წელს სწავლებიდან მოხსენს ტაქტიკური მეცადინეობების დრის საბრძოლო პატრონების კურსანტების თავზე სროლა.

მთუხედავად იმისა, რომ აქენტი ინდივიდუალურ მომზადებაზე კვიდება, სწავლებისას მუშაობა ვაკუუმურად მუშაობის წვევებზე, სწავლების დაწყებისთანავე კურსანტებს წვედლებად ყოფენ. ამ მიმართიდან ყველა ამოცანას ისინი ერთად წვედენ. ასე რომ, თუ შენს მეწყველებს პრობლემატი აქვს, ე.ე. შენ უნდა პრობლემატი. კურსანტ დამოუკიდებლად ვერ შეასრულებს დასახულ ამოცანას, მხოლოდ მეწყველებთან ერთად თუ გადაწყვეტს. ურთიერთთანამშრომლობა და შეთანხმებული მოქმედება სასწავლო ოცულებში სასწავლო კურსის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიზანია.

რეინჯერობის მსურველები შეიძლება იყვნენ როგორც აშშ-ის შეიარაღებული ძალების მოსამსახურენი, ასევე მოკავშირეთა სამხედრო პირები. პირორამა „რეინჯერის“ გასაულებლად სერვანტისა და უფრო მაღალი ჩინის მქონე მამრობითი სქესის მთელი მოსამსახურეები არჩევენ. წოდებით სერვანტზე დაბლა მდგომარეობის მსამსახურეებმა წერილობითი ნებართვა უნდა გამოისთხოონ პირად მეთაურებს, სასურველია პოლკოვნიკს.

კანდიდატი ვანმრთელი და კარგ სპორტულ ფორმაში უნდა იყოს. კურსზე ჩარიცხავაზე უარის მიზეზი შესაძლოა მამატებული ტემპერატურაც კი გახდეს. საბარაშტო სტოების გამოცდილება სასურველია, მაგრამ არა სავალდებულო. ჩვეულებრივ კურსებზე კურსანტების 60% აშშ-ის სახმელეთო ვარებდინაა, 25 კი სხვადასხვა სახეობის ვარებიდან, კიდევ 20% უცხოეთის ქვეყნის წარმომადგენელია.

სასწავლო ბაზა ფორტ ბენინგში

კურსანტები სასწავლო კურსის გასაულებლად ბანაკ „როჯერსში“ იყრიან თავს. ბანაკი მე-18 საუკუნეში რეინჯერების ერთი პირველი მეთაურის, მაიორ რობერტ როჯერსის პატივსაცემად დაერქვა ეს სახელი. აქა განთავსებული რეინჯერების სასწავლო ბრიგადისა და მე-4 სასწავლო ბატალიონის შტაბები და სამუშაო ქვედანაყოფებია.

მეორე საწვინეოდ ბანაკს თანამედროვე რეინჯერების ერთ-ერთი ფუძემდებელიაგონის, მეორე მსოფლიო ომის მონაწილის ულიამ ო დარბის სახელი ჰქვია.

ბანაკი „დარბი“ ფორტ ბენინგის ტყის სიღრმეში, ბორცვებს შორის არის განთავსებული.

თითოეულ ასეულს რამდენიმე ფარალადა ქოხი აქვს, აქ ცხოვრობენ კურსანტები და თითქმის სუფთა ჰაერით იკვებებიან. ქოხების გარდა, კიდევ ხუთი სასწავლო ველია ტაქტიკური ხერხების დასამუშავებლად. ყველაზე დიდი – Soris sinder black house (გადაწყვიარი ხუტორი) – რამდენიმე ხის ნაკვებობა და კომპიკვან შედგება, რაკეტების, კავშირის კვანძებისა და სხვა სასტარტო პოზიციის იმიტაციებისგან. არის წინააღმდეგობათა ზოლიც, სახელწოდებით „დარბი კუინი“.

სასწავლო პროცესი

ფორტ ბენინგში სწავლება ორ ფაზად მიმდინარეობს. პირველი ხუთი დღის

განმავლობაში კურსანტები განწესს ეცნობიან და ბანაკ „როჯერსში“ ტესტირებას გადიან. ბოლო ათ დღეს ბანაკ „დარბიში“ ატარებენ.

ბრიგადის შტაბში ჩასვლის შემდეგ ახალბედები სამოსამსახურეო და სამედიცინო დოკუმენტებს წარუდგენენ მეთაურებს. დოკუმენტებში არ არის მითითებული მათი სამხედრო წოდება და ვარების სახეობა. თითოეულ მათგანს გამოცდა ეკლდება, რომელიც სხვადასხვა ვარჯიშის, მძლეობისური და მსუბუქი ტანვარჯიშის ვარჯიშებისგან შედგება.

მათი საშუალებით ინსტრუქტორები განსაზღვრავენ კანდიდატების ფიზიკური მომზადების დონეს. უმრავლესობა ტესტებს წარმატებით გადის.

შემდეგი ტესტი სამი ნაწილისგან შედგება და მიზნად ისახავს კურსანტების შემოწმებას საბრძოლო გარემოსთან მიახლოებულ პირობებში.

პირველი სავარჯიშო სრული სამხედრო სამოსით, აღჭურვილობითა და იარაღით 15 მეტრზე ცურვას ითვალისწინებს. ცურვისას კურსანტმა იარაღიდან და ეკიპირებიდან არაფერი არ უნდა დაკარგოს.

მეორე სავარჯიშო შესრულებისას მებრძოლმა უნდა ჩაყნობოს წყალში, მოიხსნას იარაღი და აღჭურვილობა და წყალქვეშ აუხის ბოლოს გაკუროს. მესამე სავარჯიშო შესრულებისას მებრძოლი წყალში სამი მეტრის სიღრმეზე იარაღითა და აღჭურვილობით მიცურავს. გარდა ზემოაღნიშნულილი სავარჯი-

შობისა, რინჯერები წყალქვეშ პანიკისა და შიშის გამოვლინებებსაც აფიქსირებენ. ტესტის გავლისას სრული სიმშვიდე თითქმის მთავარი მოთხოვნაა. განსაკურებით ფასობს ექსტრემალურ სიტუაციაში ემოციის დაძლევის უნარი.

ამ გამოცდის შემდეგ სამი სასწავლო ასეული ყალიბდება. დარჩენილი დღე დოკუმენტების გაფორმებას, ვეპირებისა და აღჭურვილობის მიღებას უნდება. თითოეულ კურსანტს მეწყვილეს შიამბარებენ. ამ მომენტთან რეინჯერები წველად მოქცევენ, ერთმანეთს ესმარებან. იდეალურად ითვლება, თუ წვეილები კურსის დასასრულს, ფინალამდე ერთად მიადწევენ, რაც რინჯერული წესის „მე და ჩემი მეწყვილე“ საუკეთესო დასტურია. მაგრამ სამედიცინო მარევენებებისა, ასევე წვეილთა უმეტესობის განთავსების გამო წვეილების უპრაქულესობა იშლება. ხშირად მეწყვილეები სამუდამო მეგობრები ხდებიან, განურჩევლად წოდებისა და სამსახურებრივი მდგომარეობისა.

ბანაკ „როჯერსში“ პირველი ხუთი დღე შეფასების ფაზად ითვლება. 1992 წლამდე კურსანტები დაუყოვნებლივ იწყებდნენ ყოველდღიურ ოცსათიან მეცადინეობებს, რასაც თან ახლდა ქანცის გამწყვეტი ფიზიკური წვრთნები.

ამჟამად ფიზიკური დატვირთვა ოდნავ შემცირებულია. მაგალითად, ხუთმილიანი მანძილის 40 წუთში დაფარვისას, ან ადგილობრივ გარემოში სადღეღამისო ორიენტირებისას, ასევე ახალი ტესტების გავლისას, რომელთაც „რინჯერული ემ-მაკობის“ უწოდებენ ხუმრობით.

ახალ პროგრამაში შეიცვალა და გაფართოვდა გამოსაცდელი ტესტები. მაგალითად, იარაღის ხმარების ჩვევის გამოსამუშავებელი. საქმე ის არის, რომ ყველა უცხოელმა კურსანტმა არც

შაშხანა M-16-ის წესისამებრ მოხმარება. ითვლება, რომ სწავლის პროცესში სწავლება ძირითადი კურსისგან ყურადღების გადატანის იწვევს, მაგრამ ამასთან, გამოცდის ხელმძღვრე ვაგლა ხელს უწყობს ნაკლოვანებების აღმოფხვრას.

შესამოწმებელ ტესტში ჩაჭრილ კურსანტს ინსტრუქტორი სიქის ვაცლამდე ავარჯიშებენ. როგორც წესი, უპრაქულესობა ხელმძღვრე გამოცდას წარმატებით აბარებს.

გამოცდა, რომელიც კავშირის საშუალებებისა და აშშ-ის არმიის სასროლი იარაღის გამოყენებაში ტარდება, შედგება II საგამოცდო ამოცანისგან, რომელიც თავის შიგნით 5 ნაწილად არის გაყოფილი.

პირველი სამი ტყვიამფრევე M-60-ის გამოყენების ჩვევას უწერავენ კურსანტს. აქ შედის დროის მოცემულ ინტერვალში იარაღის დაშლა-აწყობა; მეორე ნორმატივი ტყვიამფრევეების დატენვასა და მის სასროლიდ მომზადებას ითვალისწინებს; მესამე მოცემული მონიცივიდან ცეცხლის ბართის შექმნის ინსტრუქტორის მიერ მითითებულ სამიზნისთვის ზუსტი დამიზნება.

მეოთხე ამოცანა ნაღმ M18A1 „კლემდორის“ ელექტრონული წესით ასაფეთქებლად მომზადება. კურსანტი ვალდებულია სასწავლო ნაღმი დააყენოს, 23 მეტრზე სადენი გაჭიმოს და ელექტრონული რეაქტივი ჩაღვას. ამის შემდეგ ყოველივე ინსტრუქტორის მოახსენოს.

ნორმატივები №5 და №6 კავშირის საშუალებებით მუშაობას ითვალისწინებს. კურსანტებმა რადიოთი უნდა გადასცენ ცნობა, ასევე გაშიფრონ და დამიფრონ რადიოგრამა აშშ-ის არმიის მიღებული KTC600 შიფრული ცხრილის შემუშავებით. ინგლისური ენის უცოდინარი კურ-

სანტები ამ ამოცანას გაჭირვებით ათმევენ თავს.

შემდეგი სამი ნორმატივი შაშხანა M-16-ის გამოყენებას ითვალისწინებს. ნორმატივები №8 და №7 მოთხოვს შაშხანის მოვლას, მისი ნაწილებისა და მექანიზმების წვრილ-წვრილად გაუმართაობების აღმოფხვრას; №9 – შაშხანის შემოწმების ყველა წესის ცოდნას, მათ შორის შაშხანის საბრძოლო მზადყოფნის შემოწმებას.

რინჯერს შაშხანა მუდამ გამართული უნდა ჰქონდეს, პროგრამის მიმდინარეობისას მას არ აქვს დასვენების უფლება ისე, რომ შემოწმებული და გაწმენდილი არ ჰქონდეს შაშხანა.

ნორმატივი №10 ხელის ვეშპარების მოხმარებას ითვალისწინებს, №11 – M203 ლულისქვეშა ვეშპარსატორციის გამოყენებას.

ნორმატივებს კურსანტები სწავლების მეორე დღის დღისას და დღის სათაბში აბარებენ. ჩათვლის მისაღებად II ნორმატივიდან 7 წამმატებით უნდა ჩააბარონ. ჩაჭრილებს შუქძლიათ ხელმძღვრე ჩააბარონ გამოცდა. ვარიაციაზე მათ, ვისაც თოხი და მეტი ნორმატივი არ ჩაუბარებია. ასეთები 10%-ზე მეტი არ არიან. თუცა მათაც ეძლევათ უფლება შემდეგ კურსთან ერთად ჩააბარონ ხელმძღვრე გამოცდები.

მესამე დღეს, კროსის შემდეგ, რომელსაც ყოველდღიურად ვარბაან კურსანტები 8 წუთში I მძლის სიჩქარით, იწყება სიძარვეება და ამტანობაში გამოცდა. კურსანტები თოქის დაუხმებლად უნდა აცილდნენ თიხმეტრიან ღობეზე, შემდეგ კი 25 მეტრი სიგრძის შლამიან თხრილში ხტებიან. თხრილის ზემოთ, რომლის სიღრმე მუხლამდეა, გავლუბულია გელანის მავთულხლართი. კურსანტები თხრილის მუცელზე ან ზურგზე ხოხვით გაივლიან, ამ დროს ინსტრუქტორები თხრილში ახალ შლამს ამატებენ. მეორე შლამიან თხრილს კურსანტები 5 მეტრ სიმაღლეზე დაკიდებულ ნიწივებზე ხელის წყლებით გადალახავენ. ვინც ჩამოვარდება, სავარჯიშოს შესრულებას თავიდან იწყებს. მათ ფეხების გამოყენების უფლებას აძლევენ, რადგან ამ დროისთვის ნიწივე-ში შლამისაგან გალიებულია.

უკანასკნელი წინააღმდეგობა ტაკელაური ქსელია. კურსანტები გადააყოფებან მას და მთორე მხარეს, დაღბა ჩაგორდებიან... ვინც პირველად გადალახავს წინააღმდეგობას, კი არ ისვენებს, ვარჯიშს აგრძელებს.

ცივ ამინდშიც კურსანტები ცივი წყლით ბანაობენ, აწერისებენ ტანსაც-

მელს და ეს უდიდეს ბედნიერებად ეჩვენებათ. ამის შემდეგ მშრალ ტანსაცმელს იცვამენ.

მესამე და მეოთხე დღე გარემოში ორიენტირებას ეძღვნება რუკისა და კომპასის მეშვეობით. საამისოდ ისინი ბანაკიდან მოშორებით გაჰყავთ. რამდენიმე საათის განმავლობაში განსაზღვრავენ კურსანტები თავიანთ ავღელმეპარუბასა და მათითებული ობიექტების კოორდინატებს. კურსანტს უფლება აქვს მხოლოდ საარმიო სახის კომპასით იმუშაოს. ორიენტირებაში მეკადნიერობი ღამითაც ტარდება.

შესაფასებელი ფაზა წყალზე გამოცდით სრულდება. კურსანტები უხეშად შეკვდილი კიბით ხის მოედანზე აღიან, რომელიც 9 მეტრის სიმაღლეზეა დაყენებული და ათმეტრიანი თოით ტბა ვიქტორიაში ხტებიან. შემდეგ 18-მეტრიან კოშკზე აღიან და იქიდან გადავიძიებენ 60-მეტრიანი თოით წყალში ხტებიან. კურსანტები წყალში ტესტს გადიან როგორც ზაფხულში, ასევე ზამთარშიაც.

ინსტრუქტორები დარწმუნებულნი არიან, რომ როგორც იქნება კურსანტი გამოცდებზე, ისევე მოიქცევა ბრძოლაშიც. ის, ვინც უყოყმანოდ მიდის წინააღმდეგობების გადასალასავად, საბრძოლო სიტუაციაშიც შეუდრეკელია. ის, ვისაც ეშინია ან ყოყმანობს, დფორსხება ომშიც. პრაქტიკა ცხადყოფს ამას.

როგორც ზემოთ ითქვა, გამოცდების ხელმძღვრედ ჩაბარება დამუშავებულია მათთვის, ვისაც არ ჩაუბარება. სწავლების იმისმიერ ფაზაში გარიცხულ კურსანტებს, რომელთაც სურთ კიდევ ერთხელ

სცადონ ბედი, კიდევ ერთ შანსს აძლევენ, ოღონდ შემდეგ კერსთან ერთად. აბჯურად მათ ქვედანაყოფ „გულავში“ ჩარიცხავენ, რომელიც ბატალიონის შტაბთან არის შექმნილი. „გულავს“ სასწავლო პროცესში დასხვული ამოცანების შესრულების, სასწავლო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის, ასევე სწავლებისა და ტაქტიკური მეკადნიერობების მიმდინარეობისას მოწინააღმდეგვის აღნიშვნის უზრუნველყოფა ევალება.

ყველაზე დიდი „გულავი“ ბანაკ „როჯერსშია“. სამედიცინო და სასწავლო მანქანების მიხედვით აქ ირიცხება კურსანტების უმრავლესობა.

პირველი სუთი დღის განმავლობაში კურსანტები თავდასცავ იღუთებს ამუშაებენ. რეინჯერების იღუთები არ არის ისეთი ეფექტიანი, როგორც აღმოსავლეთი ორთაბრძოლებისა, სამაგიეროდ ქმლითი და საიძებია. კურსანტებს ბრძოლაში სხეულის ნებისმიერი ნაწილის გამოყენება ასწავლიან. ყოველდღიურად ხელმართული ბრძოლისათვის სამიდან ოთხ საათამდე ხარჯავენ. შესვენებების დროს ინსტრუქტორები კურსანტებს იღუთებს აჩვენებენ და უხსნიან, რა დონეს უნდა მიადგინონ რეინჯერმა.

ბანაკი „დარბი“

ბანაკში მეკადნიერობები შვეულმფრანკიდან პარაშუტიონ ხტომით იწყება ბანაკიდან არცთუ მოშორებულ მოედანზე. ისინი, ვისაც არა აქვს ხტომის გამოცდილება, ავტომობილებიდან აღდგენ „ელსანტირებას“. ეს ტრადიცია 1992 წელს დამკვიდრდა კურსანტების სასწავლო საპაერო-სადესანტო ოპერაციებ-

ში სწრაფად ჩასაბმელად. პირველ სამ დღეს კურსანტები თეორიული ცოდნის დიდ მოცულობას იღებენ პატრულირების, ორიენტირების უნარის, ქვედანაყოფების მეთაურობისა და ლიდერის თვისებების გამოუმავების საქმეში. თეორიული მეკადნიერობების პარალელურად ფიზიკურ მომზადებასაც გადიან. კროსები კურსანტების ცხოვრების განუყრელი თანამგზავნი ხდება.

მეოთხე დღეს იწყება წინააღმდეგობათა დაძლევა (სულ 12 წინააღმდეგობაა). წინააღმდეგობათა შორის ინსტრუქტორები კურსანტებს ავბმებს აკეთებინებენ, ერთი წუთითაც არ აძლევენ შესვენების საშუალებას.

სადილის შემდეგ იწყება თვითგადარჩენის უნარის გამოსაშუაველებელი წვრთნები, – სწავლებენ ცხოველების, მაგალითად, კურდღლების დაპყრასა და მათთან საკვების მომზადებას.

ამ მეკადნიერობამდე კურსანტები ერთი დღე-ღამის განმავლობაში შიმშილობენ და ამიტომაც უყოყმანოდ ჭამენ ნადავლს.

დანარჩენ დროს ბანაკ „დარბიში“ საღზვერო ღონისძიებებისთვის საჭირო ტაქტიკური იღუთების დამუშავება მიმდინარეობს. სწავლების ტაქტიკურ-სამწეობო მეთოდის გამოყენებით. მას ამერიკელები „ახიზე-არე-ვაიკეის“ უწოდებენ. თავდაპირველად ინსტრუქტორები აჩვენებენ კურსანტებს იღუთების შესრულების ტექნიკას, შემდეგ წვრთნას ხელმძღვანელობენ და თითოეულ ელემენტს სრულყოფენ.

ტაქტიკური ხერხების დამუშავებისას მოწინააღმდეგვის როლს ოცეული „მერილიზი“ ასრულებს ბატალიონის საშტაბო ასეულში შემადგენელი ობიდან. ოცეული შეიარაღებაში არ ამერიკელი, არამედ ვარშავის ხელშეკრულების ქვეყნების არმიების იარაღი აქვს. სწავლების მიმდინარეობისას ოცეულის მებრძოლები იცავენ სასწავლო ობიექტებს, პატრულირებენ და ცდილობენ აღმოაჩინონ და დაეპყვეონ რეინჯერები. „ტყვეებს“ აგზავნიან სამხედრო ტყვეთა ბანაკში, რომელიც მაქსიმალურად ჰკავს ნამდვილს.

ბოლო ოთხ დღეს კურსანტებს დღის სამი პირობითი დახვერვას ასწავლიან: ყველა ცდილობს დასხული ამოცანის შესრულებას, კურსანტები არ უნდა „მოკლას“ ან ტყვედ არ უნდა ჩაივდოს მოწინააღმდეგე.

მეოცეშტამდე დღეს კურსანტები პირით გადაწყვეთ ფორტ ბილისში, სადაც უდაბნოს პირობებში მომზადებას გადიან.

გაგრძელება იქნება

ქვეყნის

თანამედროვე არმიები და ძალიანი სტრუქტურები წარმოადგენენ ადგილებელი ატრბუტის — კამუფლირებული ტანსაცმლის გარეშე სწორედ სხვადასხვა შეფერილობის კამუფლაგის ფორმა აცვია ყოველდღიურად მამაკაცური პროფესიის წარმომადგენლების უზრავლესობის მთელ მსოფლიოში და არა საოფისე კოსტუმები და დემოკრატიული ვერსები. უკანასკნელ წლებში კი „სულითი ძლიერთა“ უნიფორმის მობუღარობა ერთობ გაიზარდა მოსახლეობის სხვადასხვა სამოქალაქო ფენაშიც. სამხედროების, პოლიციელებისა და მონადირეების მოიპოვება ერთ-ერთმა პირველმა ლეკებიან ფორმაზე ახალგაზრდობამ დაიარღვია, რომელსაც ძალიან მოეწონა „მთლი-ტრანსპლენტი“ სტილი. შემდეგ კი, როგორც ამბობენ, თავისთავად დაიძინა კამუფლაგური მოდა. ამასთან, ყველა ვინც კამუფლაგს სამხანურებრივ მოვალეობის გამო ატარებს, ერთხმად ადასტურებს, რომ უფრო მოხერხებული, პრაქტიკული და უსაფრთხო ტანსაცმელი მათთვის არ არსებობს. გულუბრყვილობა იქნებოდა, კამუფლაგ

მოპირუეე კაციბობის „ნოუ ჰუე“ რომ მიგვეჩნია. ამ საქეში „მოდის კანონმდებლები“ მწერენ, ფინანსები და ცხოველები გვევლინება, მათ გარეხოსთან შერწყმა-შეინილებს საქეში ბადალი არ მიტეხნებათ. თუკი ადამიანებეც კარგი მოსწავლეები გამოადვენ და ბუნების უწყინარი კანონი — ათ სიცოცხლე გუსოს, დამავაკე უნდა შევიკლოს“ — საკმაოდ სწრაფად ათვისეს. პირველყოფილი ადამიანები შენიღბვის მიზნით სახეს ტვალახით თთხუნიდნენ და ტანზე ტოტებს, ბალახსა და ფითლებს იმაგრებდნენ; მოიბაბრე ბღუნებში უდა-ნილსერი ტანსაცმლით იმოსებოდნენ; ინდ-ელები და პაპუასები ბუნებასთან შესაწყ-ყელად სახეებს ნაირფერად მხატვადნენ. ადამიანს თავისი არსებობის მანძილე შე-ნიღბვის მრავალი ხერხი და საშუალება გამოცადა, მაგრამ საკვირო მომენტში გაუწინარების სრულყოფილი ხელოვნებას სამხედროებმა ჩაუყარეს საფუძელი.

თუ ვერ დაინახე — ვერ გაიმარჯვებ

სარმით უნიფორმს სამხედრო საქმის განვითარებასთან ერთად იცვლებოდა და ვითარდებოდა. დასწყებული ანტიკური ასეკტიხისთა და დამთავრებული შუასაუკუნ-წივანი მრავალფეროვნებით, მთელი მეო-

რამეტე საუკუნის განმავლობაში და ნაწი-ლობრივ მეცხრამეტე საუკუნეშიც მსოფ-ლიოს წამყვანი სამხედრო ქვეყნების რეგუ-ლარული არმიების ვარისკაცთა და ოფიცერთა ფორმა საკმაოდ ფერადოვანი იყო. ამას პოულ კოტა ორი მიზეზი ჰქონდა. უპირველეს ყოვლისა, მოდა, რომელსაც პრაქ-ტიკულობა და მოხერხებულობა ეწირებო-და და მეორე და ძირითადი: საუკეთეს და მტრის ვარისკაცების პრძილის ველზე ერთმანეთის გარჩევის აუცილებლობა. მა-კარსარდლები, რომლებიც იმის დროს ვარისკაცთა მრავალრიცხოვან ჯგუფებს ხე-დამფუძვანებოდნენ, დენისის ვკამით და-ფარულ ბრძობის ველზე, ორიენტაციას უწი-ფორმის ფერების მსხვედით ახდენდნენ. ინ-გლისეთია ფორმაში წითელი ფერი აღ-მინირებად, ფრანგებისათ — ლურჯი, ესტ-რიელების ფორმაში კი — თეთრი. რუსე-თის სამიველი ჯარების მოავარი ფერი კი პერეკ პირველის დროიდან ძალიან დიდი ხნის განმავლობაში მწვანე იყო.

ბრიტანლებს ფორმის სიჭრელეე ვერ კარგე ამერიკელებთან იმში გაუწია ცუდი სამსახური. ახალი სამყაროს უღრან ტვეე-ბი, სადაც ძირითად მძღინარობდა საომრი მოქეელები, დამოუკიდებლობისათვის მებრძო-ლი ამერიკელების მწვანე ქურთუკები და ქირტის ბუვის ქუდები უფრო საიმედო და პრაქტიკული აღმჩინა, ვერე პრეტენდელების მღდრული ფერადი უნიფორმა. 1775 წლის 19 აპრილს ლანსინგტონთან ბრძობისას კოლინსეტების რამდენიმე ასეულმა პირ-მინად გაანადგურა ინგლისელების ორი-ათასიანი სამხედრო დავაგუეება, რთაც შე-ნიღბვის ტაქტიკის უპირატესობა დაამტკე-ცა.

მწარე გამოცდილებით ჭკუანასწავლმა, პრიტანელებს ნაპოლიონის ომების ეპოქის დასაწყისში შესაბამისი დასკვნები გამოი-ტანეს. მაგალითად: იბერიის ნახევარკუნძუ-ლზე ფრანგებთან მებრძოლი 95-ე მსროლეუ-ლი პოლკი მწვანე უნიფორმით შემოსეს (მოგვიანებით ამ პოლკს Green Jakets „მწ-ვანე ქურთუკები“ უწოდეს). მწვანე ფორმა ეკვით ავრთვეე მებრძოლთა ორთვე მზარის სნაპერებს შეეფერებოდა შტატების სამო-ქალაქო იმის დროს.

კამუფლაგის ხელოვნებაში სიახლე ე-ვლავ ნილდანი აღბობის მეკედრება შე-იტანეს. ეს 1899-1902 წლების ინგლის-ბურების ომის დროს მოხდა. ბრიტანეთის ვარების მარცხს კამპანის დასაწყისში პრი-ფესიონალი მონადირე-ბურების ჩუბინიბას

ჭრელ ფორმაში გამოწყობილი სამხედროები შესანიშნავ სამიზნეს წარმოადგენდა შორისმსროლელი შაშხანებით შეიარაღებული ჩუბინებისთვის

და ბრძოლისუნარიანობას მაყრდენ. პოლანდიდან გამოსული კოლონისტები ბურები შორსმართულ მამანებს იყენებდნენ და თითქმის ყოველთვის ახვედრებდნენ „კობრინსხლებს“ (ასე ეძახდნენ ბურები ინგლისელ ვაარისკაცებს მათი წითელ-ხილვანი კამზილების გამო). უნდა აღინიშნოს, ისიც რომ ოფიცრები ყოველთვის გამოჩრეულად ჰქრულ ფორმას ატარებდნენ, ამით სარგებლობდნენ ბურები და პირველ რიგში ოფიცერთა შეხედვითობას ანაღურებდნენ...

კლასიკური გეგებით „არასწორი“ ტაქტიკით ომის წარმოების პირობებში პრიტანეთის სამხედრო სარდლობა იძულებული გახდა, სასწრაფოდ გადაესინჯა შენიღბვის კონცეფცია, რაც იმით გამოისატა, რომ პრიტანეთის კოლონური კონტინგენტის ოფიცრები და ვაარისკაცები ხაკისფერი (აფრიკული ტომის ურდუს ენაზე სიტყვა „ხაკი“ ტლახს ნიშნავს) უნიფორმით შენიღბნენ. რადგან სამხედრო მოქმედებები ტროპიკულ ტყეებსა და სავანაში მიმდინარეობდა, სამხედრო ფორმის შეგვიადობის ორი შედეგითი ვარიატი გამოიყვეს. შედეგმა მოლოდინს გადააჭარბა, ფორმის შეცვლისთანავე ინგლისელ ჰეომართა შორის დანაკარგი მკვერად შემცირდა, ხოლო მწკნად და ყავისფერი ვარიატების შეერთებით მიღებული ფერის საბრძოლო პირობებისთვის იბდნენ შეფერვისი აღმინდა, რომ მალე მიიღო მსოფლიოს არმიების ვაარისკაცები ამ ფერის ფორმებით შეიძინენ.

მეორე საუკუნეში ნათელი შექნა, რომ ფერადღვანი სამხედრო ფორმის საბოლოო ანაქრინოზში იყო და შუა საუკუნეების შემდეგ მას თავისი ნამდვილი, დაცვითი ფუნქცია დაუბრუნდა, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ თუ საჭურველი და ვაჭვის პერანგები უშუალოდ რაბთა სხეულის დაცვის ემსახურებოდა, ახალი ფორმამ ვაარისკაცებს მტრის თვალისგან ფარავდა, ნაკლებშეხამჩნევს ხიდა და მომკვინებელი ცეცხლისგანაც იცავდა.

ტყეების კანონის მიხედვით

1904-05 წლების რუსეთ-აპონიის ომში შენიღბავი უნიფორმის უქონლობა კატასტროფულად დაახარა რუსეთის არმია. რუსებს ზაფხულობით და ფერის გინასტურები და მუქი მწკნად ბრიკები ეკვთა, ზამთრობით კი შუა მუნდრები, რომლებიც შენიღბვის მოთხოვნებს არ პასუხობდა. სამხედრო-ინტენდანტური სამსახურის გაუმართაობის გამო შესაფერისი ფორმის შექრვა და ადვილზე მტრთან ვერ მოხერხდა. ვაარისკაცები საგანგებოდ აჭუჭყაებდნენ თეთრ გინასტურებს, რათა ბრძოლის ველზე ნაკლებშეხამჩნევი ყოფილიყვნენ. მეტრც, მანჯურების ვარების სარდლობა იბრძვის ისტორიული უპრეცედენტი ბრძანება გამოისცა: მან ჰუჭკიანი ფორმის გარცეცხა

არცხდა. შედეგაც არ დაყოვნა – ვარში დანაკარგი მკვერად შემცირდა.

1910 წელს რუსეთში საცეალური ქსოვილის დასამუშავებელი ქსაქრებიქტი ჩაატარეს, რომლიაც ოფიცრებისთვის კატკლები და გინასტურები უნდა შეეკრათ. ახალი ქსოვილის ქსოვის პრინციპს „მანჯანა“ ეწოდებოდა, – ის ოთხი სხვადასხვა ფერის ძვეთი იქსოვებოდა. ქსოვილი ვანთავის ცვლილებების მიხედვით იცვლიდა ფერს და მესობილის სილუეტები დეფორმირებოდა. მუგის ხელისუფლებამ ტექნოლოგიური წარმოების სინდლისა და ქსოვილის სიძვირის გამო ეს საინტერესო წმომწყება აღარ გაავრძელა.

ზეზით მოყვანილი ინფორმაციის მიღების შემდეგ ალბათ კითხვა გაიჩნდა – ვინ და რილის მოიგინა ის საოცარი ლაქები, რომლებიც დღეს მთელი პლანეტის სამხედროების საველე ფორმებს ამშვენებს? საუბრით მშეადობიანი პრეფესის მქონე ადამიანმა, ამერიკელმა მსატვარამ ტომბო ტვიერამ. 1901 წელს მან მოულოდინლად მიატოვა სალონური ხელოვნება და ცხოველების და ფრინველების ნატურლიდან ხატვას მიჰყო ხელი. მათზე დაკვირვებამ ტვიერს გარემოში ფერთა შესამების სადუმლოს შეცნობა გაუადვილა და მან შენიღბვის თეორიული საფუძვლები ჩამოაყალიბა. მაგალითად, დადგინა, რომ ცხოველის სხეულის ის ნაწილი, რომელიც სინათლის მხარესაა მიმართული, ჩვეულებრივ შუადრებით მუქი ფერისაა, ხოლო ჩრდილისკენ მიმართული – ღია. შენიღბულ მშატებში ამ აღმოჩენას „ტვიერის კანონი“ უწოდეს. 1909 წელს საბოცო წლის ტვიერმა იფლუსტრირებული სადამფო წყინი გამოისცა, რომელსაც „ცხოველთა სამყარო და

შენიღბავი ფერები“ ეწოდებოდა. წიგნში გამოქვეყნებული თითოეული სურათი გამოცანა იყო – მათზე აღებვილიდი იყო მისი ტრეტიკი, ფოთლები, ბალახი. პატვარებს სთავაზობდნენ გამოცნობით ვინ იმადებოდა მათი მიმბა. სურათის მეორე მხარეს დაბევილიდი იყო პასუხი – იმვე სივრცის მონაკვეთი, მცენარეების, ანუ ფრინის გარემუ, და ყმარელობისათვის ადვილი გამოსაცნობი იყო ობტკურერი რბუსის მთავარი გმბრის ვინაობა. მალე მსატვარამ, მისდა გასაოცრად, ვაგოი, რომ მისი წიგნით პატვარა მეთიხველებზე არანაკლებ დაინტერესდა ამერიკის შერთებული შტატების სარდლობა. ამგვარად დღელი საფუძვლად ტვიერის კანონი მიმოიკრის (mimicry – ცხოველებისა და მცენარეების თავდაცვითი შეწყება – ფორმობა და ფერით დამსგავსება გარემოსთან) სამეცნიერო თეორიას, რომლის პასუხცემ დაშუშვდა სამხედრო კამუფლაკის პრინციპთა სისტემა.

როცა წიგნის ავტორი მიხვდა, რომ ყოველი ახალი კამუფლირებული სამხედრო კოსტუმები მისი ნამუშევრების საფუძვლებზე იქმნებოდა, ფულადი ანაზღაურებს მოითხოვა, მაგრამ სასამართლო პროცესები უსასრულოდ გაკვიანურდა. ამასობაში, ამერიკის სამხედრო აკადემიებში ახალი საგნის – შენიღბვის მშატებების სწავლებას დაიწყეს. ამვე დროის მიმდინარეობდა საკამუფლაკო ფერების პრაქტიკული ქსაქრებიქტიც. მსატვარი 1921 წელს ისე გადაიცვალა, ამერიკის ხელისუფლებისსაგან მადლობის მუტი ათავიერი მოუღია.

პირველმა მსოფლიო ომმა კიდევ ერთხელ დაადასტურა, რომ სამხედრო აზროვნება სწორი მიმართობით მიდიდა. ვერძინის ვარებში გამოიჩინდა კამუფლაკი, რომელიც ქსოვილებზე ქაოსურად განლაგებული, სხ-

ვადასხვა ფერისა და ფორმის გეომეტრიული ფიგურებისაგან შედგებოდა. ასალი ფორმის გამოყენების პირველმა ცდამ ყოველგვარ ბოლოდინს გადაჭარბა. ამ დროისათვის ფრანგებმაც შეცვალეს ტრადიციული და მწკრივ მურდინი და „კალური მამლები“ წითელი კვების ნაკლებად თვალსაყვირ მორუხი-მოღურელო ფორმით.

SS-დან მინსახომამდე

სამხედრო უნიფორმის სრულყოფის საკურორბა მორე მსოფლიო იმის დროს წარმოიშვა. იმის წარმოების ახალმა მეთოდებმა ასალი ადჰუერელობით მითიხიზა და შედეგმაც არ დააყოვნა. გამოჩნდა სხვადასხვაფერანი ლაქებიანი მინსახომი და კომბინირებული, რომელიც დარისკაცები ფორმის ზეშით იცვამდნენ. ინგლისისა და ამერიკის ჯარებში კამუფლირებული ფორმა, ძირითადი, ელტური სპეციალური ნაწილების ჯარისკაცებს ეცვათ, ხოლო ფაშისტური გერმანიის ჯარებში კამუფლაო უფრო ფართოდ ვარქვებოდა. პირველად შენიღბაჲი ფორმით SS-ისა და „ლეუტვაჯეს“ საპარაშუტო-სადესანტო ნაწილები შემოიხნენ, მათ შემდეგ კი მესამე რაიხის ყველა საბრძოლო ნაწილი. 1937 წლის თებერვალში SS-ის მსტურმანფურერმა ვილჰელმ ბრანდტმა და პრიველერმა ერბრეტ შიქმა დაამუშავეს და დაამზადეს SS-ის განსაკურობებული საღებურეო დანიშნულების ნაწილები კამუფლირებული ტანსაცმლის პირველი ნიმუშები. ბრანდტის გაანერმებში ასალი ფორმის პირადი შექადენილობის დანაკარგი 10-15%-ით უნდა შეეცოცრებინა. SS-ის საგანგებო დანიშნულების პოლკ „დორნანდში“ ჩატარებულმა გამოცდებმა ასალი კამუფლაციის მაღალი დამტკიცო თვისებები გამოავლინა. მის სწრაფად ვარქვებუბას ხელი იმ ფაქტებზე შეუწყო, რომ გამოერთების პატრტი პირადი ჰომოდენი იყდა.

ერბრეტის გენერალი სკეპტიკურად შეხუბნენ სახსლს, ზოგიერთი მათგანი დასცინოდა კიდეც SS-ის ლაქებანი მურდინის, მაგრამ გაიღე ხანი და იმმა ელვაჯერს თავისი ადგილი მოუჩინა. 1939 წლის 1-ელ სექტემბერს დაწეებული სამხედრო მოქმედებების შემდეგ კამუფლაო გერმანიაში სამრეწველო საფუძველზე გადავიდა. SS-ისათვის განკუთვნილი სამხედრო ფორმა მთლიან ტიპის იყო: „ფართოფილიანი ხე“, „პალმა“, „მუხის ფოთლები“ და „პარდა“. გერმანელმა სამხედრო დიზაინერმა ქალაქი ბრძოლებიისათვის განკუთვნილი წითელი ფურცისფერი კამუფლაოც კი შექმნეს, რომელსაც შესაბამისი ნახატი ჰქონდა. ყველა მათგანი მათკარე ეფექტზე იყო დაყრდნობული: ჯარისკაცის სილუეტი თითქოს რამდენიმე დღე, ჭუჭყისფერ ფრამენტზე ნაწეადებოდა, რაც მტრბოლის ხეყისა და ბურქების

ფონზე თითქმის აუჩინარებდა. სამხედრო ფორმის შენიღბაჲი თვისებების გასაუმჯობესებელი სამუშაოები საბჭოთა კავშირის მუშტი-ელტური წითელი არმიის რიგებშიც მიმდინარეობდა. მზადებოდა და ეტრებოდა განსაკურობული კამუფლირებული კოსტუმები, ხალათები, რომლებსაც მშევერაგები, სნაიპერები და მომალდელოაულები ტრული გარემოს ფონზე გადასაფლავლებლად იყენებდნენ. ეტრებოდა ორი ტიპის: სახაფხულო მწკრივ ფერის, რომელზეც ქაოსურად იყო განლაგებული ამების მსგავსი შავი ფიგურები და სამუმიდგომი – ქეშიმსფერი, მოყავისფერი ლაქებით. კამუფლაციის შესაკრავად გამოიყენებოდა ბაზი, რომელიც ხმარებისას მაღლ ცხვებოდა, პირველად ასალი სამხედრო ფორმა ბულიონების სამხედრო ოლქში, 1936 წელს, დიდი წვრთნებისას იქნა გამოყენებული.

სამაშულო იმის დაწეების წინ კამუფლირებული ფორმით მარაგდებოდნენ საპარაშუტო-სადესანტო ქვედანაყოფები, სასაზღვრო ჯარები და საინჟინრო ნაწილები. იმის პირველად დიდან კამუფლირებული ფორმა წითელი არმიის დღე ნაწილს ეცვა. ფაქტობრივად, საჯარისო დახვეწების ყველა ქვედანაყოფი,სნაიპერთა ვაჯუეები და სხვა სპეციალულები შენიღბულ ტანსაცმლით იყვნენ უზრუნველყოფილი.

1943 წლიდან კი შეშოილეს ასალი შევერელობის შენიღბაჲი ქსოვლის ხმარება, რომელზეც მწკრივ ფონზე შავი ამების მსგავსი ფიგურების გარდა, აქა-იქ ყვითელი ფერის ფოთლების კონტურები იყო დატანილი.

იმის დამოაერების შემდეგ მინსახომის ჯარების ოპერატული ნაწილებიისათვის, რომლებიც ბალტიისპირეთისა და დასავლეთ უკრანიაში იატკეუშეში მყოფ ნაცონალისტებს ანადგურებდნენ, კამუფლირებული ფორმა აუცილებლად ატრბობზე წარმოადგენდა...

საბჭოთა კავშირში ასალი შენიღბაჲი საგანგებო ადჰუერელობის დამუშავება მხოლოდ 60-იანი წლების დამლეეს დაიწყო.

ახალი ომების მოთხოვნები

„მკირე ომები“ ეპოქის დადგომისანავე, რომლის მთავარი თვისება უპირატესად საბრძოლო მოქმედების პარტინაწილი მეთოილები წარმოება, კამუფლაო ასე ვთქვათ. მორედ დააბდა მშევერაგად, საგანგებო ოპერაციების შემსრულებლად და დივერსანტად ყვლავ ადამიანი დარჩა. ამიტომ მას შესაბამისად შემოსვაც სჭირდებოდა. სამხედრო ფორმას უფრო მკაცრი მოთხოვნები წაუყენეს, ასლა ფსიქოლოგიური ფაქტორი ასრულებდა მთავარ როლს: კარგი კამუფლაო უნდა ყოფილიყო უშნი, ისეთი, მისცენ გახვდავც რომ არ მოგსურებოდა.

კამუფლაციის ფიგურების გარიანტები ყველგან ერთნაირი იყო, მაგრამ საბაზო პრინციპი – „გამოსახულების დანაწილება-დამსხვრევა“ – რაც ადამიანის სილუეტის გამორულებას იწყვედა, უცვლელი რჩებოდა, სხვა დანარჩენი კი მსატრებისა და მოდელეების ვარტახების საქმე იყო. ლოკალური ომები და მკირე ინტენსივობის სამხედრო ბუნებრივები სხვადასხვა კლიმატურ კონუენტებზე პირობებს მიმდინარეობდა და თითოეული მათგანისთვის საჭირო იყო საკუთარი განუყოფირებული შენიღბაჲი ფერი და შესავფიოების ნახატი. ვეტერანის იმის დასაწყისში აშშ-ის არმიის ფორმა მხოლოდ მწკრივ ფერის (green sateen) იყო. ამ შემთხვევაში, როცა სამხედრო მოქმედებები გაცილებით მეტი ხარისხის შენიღბავს მოთხოვდა, ჯარისკაცები მწკრივ ფორმის ზეშით სხვადასხვა შევერელობის გამოფლავურ კომბინეზონებს იცვამდნენ. ეს ტრაპიკულ კლიმატზე ბევრ უზრუნვლობას ქნდა: ორმა ტანსაცმელში ზომიერ მეტად ცხელდა, იზრდებოდა ეკიპირების ხარეც, ეცხვება უნიფორმის ტარების დისკომინი, ხოლო ეს ჯარისკაცები, რომლებიც კომბინეზონებს მოშულ ტანზე იცვამდნენ, საფრთხილებს ჰკავდნენ. 1968 წელს ამერიკელების მწკრივ ფორმა ვიეტნამში „მწკრივ ვუწვლებით“ (green jungle) და „ვეყვის ზოლებით“ (tiger stripes) შეიცვალა. ეს უკანასკნელი დამტკიცო ფერის ქსოვლზე დატანულ შავი ფერის ფიგურებსა და პირინოზტალურ ზოლებს წარმოადგენდა. ორივე ტიპის კამუფლაო ძალზე წარმტებელი გამოვდა, ოღონდ ერთი პირობით, – მათი გამოყენება მხოლოდ და მხოლოდ ვუწვლებში იყო ხელსაყვრილი.

1978 წლიდან კამუფლაო უნიფორმის გამოყენება ეტაპობრივად იმ სამხედრო ბუნებრივებში დაიწყეს, რომლებიც შევერეოლულ შეტატებში იყვნენ განლაგებული.

გასული საუკუნის 80-იანი წლების დასაწყისში ამერიკული კამუფლაციის სხვადასხვა ნიმუში ერთი სტანდარტული შევერელობის, „ტყანი მბაბის“ უნიფორმით შეიცვალა. ამერიკის შევერელობად ძალებში ასევე მსატკო შევერელობად ითვლება „უდაბნოს სამშევეროანი“ (desert 3-color), „უდაბნოს ექვეშეგროვანი (desert 3-color)“, „ზამთრის“ (winter) და „თოვლის თეთრი“ (snow white). ამ საბრძოლო ფორმებს ჯარისკაცებს იმის გათვალისწინებით ურთევნენ, როცო რომელიმე გეოგრაფიულ პირობებში უხვტაბო მათ სამსახური. „უდაბნოს ექვეშეგროვანი“ კამუფლაო, „მოკლიანფერე ჩიპსი“, რომლიცაც ითქმის მთელი ამერიკული ჯარი იყო შეშოსილი, „უდაბნოს ქარიშხლის“ ოპერაციის დროს მარცხი ხელა წყლად – მოხს შეუთავსებლობა. ამ ფორმის გარეისანაბა ჩრდილოეთ ამერიკის უდაბნოში გამოცდელს,

სადაც მისი ევექტინობის უმაღლესი ხარისხი დადასტურდა, ხოლო იგივე ფორმა ახლო აღმოსავლეთისა და ჩრდილოაღმოსავლეთის ლანდშაფტის ფონზე არაევექტური გამოდგა – ამერიკელებს „აჟეაჟთან შერწყმა“ არ გამოუვიდა. ასე რომ, სხვებზე უფრო მსოფლიოს წარმოება სასწრაფოდ შეაჩერეს, უკვე შეკრულ უნიფორმას, რომლის მარაგიც საკმარისი მერტა, დღის სარეკორდო ცენტრებში ასალაწვევლებს ურთევს.

ზემოთ ჩამოთვლილი კამუფლაჟის შეფერილობათა ტიპები სტანდარტულად ითვლება და მათ ამერიკის ყველა სახის ვარების სამხედრო მოსამსხრერებს, საზღვაო ქვეითებს და ეროვნულ გვარდიას ურთევს; ხოლო ქვედაყოფებისათვის, რომლებიც საკუთარ საომარ მოქმედებებს ასრულებენ განსაზღვრულ რაიონებში, ამზადებენ შესაბამის ფერის არა მარტო ტანსაცმელს, არამედ შეშინიდავი ფერის იარაღსა და სხვა სამხედრო ატრიბუტებსაც.

მაგალითად, დამთ მოქმედი ვეჯუების შემთხვევაში შავი უნიფორმა აკეთიათ, ხოლო ინდოჩინეთის ვუგუნებში მოქმედ შეყრავებს ვეჯუებისებრი კამუფლაჟი.

შეკრებილ შტატებში იმ ფორმებისთვის, რომლებიც სამხედრო ავტოვილიობის შეკრებებს ასრულებენ, შექმნილია კამუფლაჟის ფერთა სკალა, რომელიც გარდა სტანდარტულია, განსხვავებული შეფერილობის კამუფლაჟის დამატების საშუალებას იძლევა.

სადღესოდ პენტაგონის ქალაქში ბრიტანეთისათვის მოთხოვნილი კამუფლაჟი არ განიხილა, თუმცა ბრიტანეთის მასზე დიდი ხანა არის. ამიტომ, როგორც თუქვენთან, მიმდინარეობს მრავალი ნიმუშიდან (City, sky blue, smokey branch, urban tiger, mid-nite tiger, red, orange) და სხვა შეფერი-

ლობების(საგან) რომელიმე ოპტიმალურის დადგენაზე მუშაობა. ზემოთ ჩამოთვლილი კამუფლაჟები კი არ შეესატყვისება ქალაქში ბრძოლის მოთხოვნებს, – ახლო ბრძოლისას და სინათლის სწრაფი ცვლის დროს საომარ მოქმედებებს.

დად ბრტანეთში ვერ კიდევ გასული საუკუნის სამცდათაიან წლებში ძველი, ნაცვალის სახის ნაცვალად გამოჩნდა კამუფლაჟი tiger stripes-ის მსგავსი ფერითა და ამ დროისათვის გერმანული არმია Fleckarn-ის კამუფლაჟით შეიძინა, სამხედრო ფორმის ეს შეფერილობა SS-ის ვარების საზოგადოებრივი ენობევიდა, რომელსაც გამოჩინისთანავე „კოფიანი ბაყაყი“ უწოდებს.

პოსტსტალიურ სივრცეში თვდაბარველად სამხედრო უწყებები ქონს მიიტაცა. თუ ადრე, საბჭოთა კავშირის არსებობის პერიოდში, შემწიბრები ფორმა გამოჩინებულ ცეკვა მუდსანტეებს, შესაზღვრებსა და ზოგიერთი საგანებო დანიშნულების რაზმის ვარისკაცებს, იმპერიის დაშლის შემდეგ, ყველა ვინც სამხედრო ატარებდა, კამუფლირებული ფორმით შეიძინა. ერთი სიტყვით, ვინც როგორი ფორმა იშვიათი, ისეთი ჩაიკცა.

ქართული არმიის ჩამოყალიბების დღიდან სამხედრო ფორმებში იყენებ გამოიწოდებინ. მას „ავღანურები“ ერქვა. ის სპეციალურად შეიკვრა 80-იან წლებში იმ რე-40 საბჭოთა არმიის მებრძოლებისთვის, რომლებიც ავღ-

ნეთში იბრძოდნენ. ამ ფორმის მარჯავი საქართველოში განთავსებულ სამხედრო საწყობებშიც ჰქონდა ამერკავკასიის სამხედრო ოლქის სარდლობას. ამიტომაც არ არის გასაკვირი, რომ იბლიისის სამარცხენი ომში „ზეიადისტები“ და „თაოზიციაც“ რუსთაველზე „ავღანურებში“ გამოიწოდებოდა ერთმანეთს.

ავგანურებიც, 1992 წლის ზაფხულში, ქართველი სამხედროები სისუხში სწორედ „ავღანურები“ შეედინენ. 1993 წლის ზაფხულის ბოლოს თავდაცვის სამინისტროს საწყობში პირველი ქართული კამუფლირებული ფორმა დააროგეს (ერუნალ „არსენალის“ რედაქტორი სისუხის დაცვის ბოლო დღებში, 1993 წლის სექტემბერში, სწორედ ამ ფორმით გახლდათ ავგანურების დედაქალაქში და მოქმინალდევვის სნაიპერებისთვის იოლი სამიზნეც იყო, რადგან იმ დროს კამუფლირებული ფორმა „ავღანურების“ ფონზე სანაკლებ ლუკვად ითვლებოდა მტრის სნაიპერებისთვის).

ავგანურების ომის შემდეგ საქართველოში რამდენიმე სამკერდო ფაბრიკაში დაიწყო ეროვნული კამუფლირებული ფორმების კრეა. მაგრამ მათი ხარისხი ძალიან დაბალი (რამდენიმე ვარეცვის შემდეგ სამხედრო ფორმას კამუფლირებული ფერები ცვლებოდა) იყო. თანაც, მათი კამუფლაჟი ნაკლებად შეეყვებოდა ქართულ ფლორას.

1998 წლამდე მამინდელი თავდაცვის მინისტრის ვარილიც ნადიბიძე შიპოკის დახმარებით ქართულ არმიას რუსული კამუფლირებული ფორმით მოსავდა. ეს დღიდან გაგრძელდა, ამერიკის დახმარების ხელი რომ არ გამოეწოდებინა. გასული საუკუნის ბოლოს, და განსაკუთრებით 2001 წლიდან, როდესაც დაიწყო ქართული-ამერიკული „წერთისა და აღჭურვის“ პროგრამა, ქართული არმია მოილონად ამერიკულ კამუფლირებული ფორმების პირველი. თუმცა ვარდების რევოლუციის პირველი სამხედრო ალექსანდრე ვერ კიდევ შემწიბრდა საქართველოს შეიარაღებული ძალების სამხედრო ჩაცმულობის მრავალფეროვნება – რუსული, ამერიკული, თურქული კამუფლირებული ფორმა და შავი ფერის ფორმები ერთმანეთში იყო არეული. ეს კი არა, ქართული არმიის ნახევარი ჩინურ კამუფლირებული ფორმაზე იყო გამოიწოდებოდა (ძალიან ვრცელი მტერი ქსოვილი ჩინეთის არმიამ იოხი წლის წინ ვაჭრებს).

ბოლო სამხედრო ალექსანდრე რუსული ფორმა და რე შემწიბრდა, სამაგიეროდ, ამერიკულს ვერცდს უკრანული კამუფლაჟიც უშეწყებდა.

ქართული არმია მუდამ სხვა ქვეყანაზე იქნება დამოკიდებული, სანამ ქართულ ფლორასთან კარგად შეიამებულ კამუფლირებულ ქართულ თავად არ გამოეწყობება.

მაზარი-შარიფის

გათავისუფლება

2000 წლის 10 აგვისტოს ამერიკის სახმელეთო ჯარების საგანგებო ოპერაციების ნაწილების სარდალმა გამოსცა ბრძანება, რომელშიც ნათქვამი იყო: „საჭიროა დავებრუნდეთ ჩველი სამხედრო ამოცანების ამტარადიციული მეთოდებით შესრულებას. არატრადიციული მეთოდებით ბრძოლა ეს ის თეჯირია, რომლის მიღაც ჩვენ ვაკეთებთ იმას, რაც გვინდა“.

რიცხვებში დასრულდა. დაჯგუფებაში შედიოდა საგანგებო დანიშნულების მე-5 ჯგუფის ნაწილები, საგანგებო დანიშნულების რაზმ „დეულტას“ პირველი ოპერატიული ჯგუფი, აგრეთვე, 75-ე ქვეით რეინჯერთა პოლკი, 160-ე საჯარისო ავიაციის პოლკი, სამოქალაქო ადმინისტრაციის 96-ე კავშირგაბმულობის ასეული, ფსიქოლოგიური ოპერაციების მე-4 დაჯგუფების საგანგებო დანიშნულების ნაწილები, მე-16 და 193-ე ავიატოების ქვედანაყოფები, სამხედრო-საჰაერო საგანგებო ოპერაციების ძალების სარდლობა, სამხედრო-სახვადო ძალების სადზვერუო-საიდერისო ჯგუფები, სარძილო და ზურგის უზრუნველყოფის ქვედანაყოფები. საოპერაციო ძირითად ბაზად 2001 წლის დეკემბრამდე ავიამხიდი „კოტი ჰიკი“ გამოიყენებოდა, რომელიც არაბების ზღვის ჩრდილოეთში დრეფიოდა. ამ დაჯგუფების სამხედრო ნაწილები 1100 ჯარისკაცს ითვლიდა, შუაგულბრუნული იყვნენ AC-130H, EC-130E, MC-130E/HIP ოცი თვითმფრინავითა და MH-60K, MH-470, MH-533-20 შეჯიბრებულნი.

მაზარი-შარიფი ავღანეთის ერთ-ერთი ყველაზე მსხვილი ქალაქი, ქვეყნის ჩრდილოეთ ნაწილის არა მარტო რელიგიურ-კულტურული ცენტრი, არამედ მსხვილი სამრეწველო ქალაქიცაა. სწორედ აქ იყო განლაგებული საშტოთა ავარიების სტრატეგიული ბაზა ავღანეთის იმის დროს. მაზარი-შარიფის აეროდრომს ქვეყანაში ყველაზე ვიწრო ასფენი ზოლი აქვს. ამუდარიაზე გადებულმა „მეგობრობის ხიდმა“,

რომლითაც ავღანეთი საშტოთა კავშირს უზრუნველბოდა, მაზარი-შარიფი მსხვილ სამრეწველო ქალაქად, ავღანეთის კონომიკის საერონად აქცია. 1992 წლიდან ჩრდილოეთი ავღანეთის დიდ ნაწილს გენერალ დუსთუმის სამდილითი ნაწილები აკონტროლებდნენ, თუმცა 1997 წლის გენერალმა უსალუსი გარეუცვის დაღვასის გამო, ქვეყნიდან გაქცევამ მოუწია. მოგვიანებით ეთნიკური საზარელების აჯანყებამ, რომლებიც საკმაო რაოდენობით ცხოვრობენ მრავალფეროვან მაზარი-შარიფში, სულ დღე-ღამე გატყა თალიბები ქალაქთან, მაგრამ ამ მიზეზთან საზარელებს და ეთნიკურ უმბეცებს შორის სამხედრო დაპირისპირება გამოიწვია.

1998 წლის აგვისტოში თალიბებმა კვლავ დაიკავეს ქალაქი და არნახული სიძვა-ულტაჟი მიუწვეს. ამის შემდეგ ჩრდილოეთის ადინამსა სამხრეთით დაიხა, სადაც მათი საბაზისო გამაგრებული ნაგებობები იყო განლაგებული. ოქტომბრამდე ისინი ამსილუტურ იზოლაციაში იყვნენ და მხოლოდ თავის გადაარჩენისთვის იბრძოდნენ. არ ჰქონდათ საჭირო შეიარაღება, ტყვია-წამალი, სურსათი და მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფა.

2001 წლის 10 ნოემბერს აშშ-ის საგანგებო დანიშნულების ძალების მე-5 შემაღეკნობის 595-ე რაზმმა ავღანეთში მდინარე დარა-სუფის ველზე, მაზარი-შარიფთან 110 კილომეტრით სამხრეთში დაიწყო სამხედრო მოქმედებები. სწორედ ამ ადგილებს აფარებდა თავს გენერალ დუსთუმის ხალხი თალიბებისგან. მათთან შეჯირბის შემდეგ აზრიკლები სასწრაფოდ შეუდგნენ მგომარეობის ანალიზსა და შეფასებას, რის შემდეგაც დაიწყო საერიომო მომზადება. ორი კვირის განმავლობაში დაზვერვითი სამუშაოების შედეგად ჯგუფმა რამდენჯერმე გადასცა ცნობა თალიბთა რეგიონი სავსე იყო სხვადასხვა სამხედრო ფორმირებით, რომელთა გარეგნე შეუძლებელი იყო. მათთან არასახერხებელი შეტაკების თავიდან ასაცილებლად აზრიკლები იძულებულნი იყვნენ შენიღბვის მთელი ხელისუფლება გამოიყენებინათ. დაზვერვის ჯგუფების გასაძლიერებლად ტრანსპორ-

2001 წლის სექტემბრის ბოლოს, როცა აშშ-ის თავდაცვის მინისტრმა ხელი მოაწერა ბრძანებას საგანგებო ოპერაციების ძალების კონტრტერიორისტულ ოპერაციებში გამოყენების თაობაზე, დაიწყო მათი მოწინავე ძალების უმბეკეობა, პაკისტანსა და სპარსეთის ყურის სხვა ქვეყნებში ჰაერით გადასროლა.

ოპერაციის აქტიური ფაზის დასაწყისში (2001 წლის 7 ოქტომბერი) მოწინავე ქვედანაყოფებმა ავღანეთის მოსაზღვრე რეგიონებში, უმბეკეოსა და პაკისტანში განლაგებს ძირითადი ოპერატიული ბაზები, სამხედროების მორე ნაწილმა კი მოქმედება დაიწყო სადაზვერუო-საიდერისო ჯგუფებში ავღანეთის ტერიტორიაზე. სპარსეთის უბის ქვეყნებს განლაგდა ზურგის საოპერაციო ბაზები, სადაც შეიქმნა სამხედრო ძალების რეზერვი.

ამერიკის შეიარაღებული ძალების საგანგებო ოპერაციების შეჩაერთების ძირითადი დაჯგუფების შექმნა ავღანეთში სამოქმედოდ 2001 წლის ოქტომბრის შუა

ტის სახით იყენებენ ცენტებს და ჯორებს, რომლებიც ლუსოუმის ჯარში საკმაოდ იყვნენ. მოუსვდავად იმისა, რომ ამერიკელ მხურვალეებს აშავარი ტრანსპორტის გამოყენების არავითარი გამოცდილება არ ჰქონდათ, მათი მიზიდულობის ხარისხი ერთიან ამაღლდა, რადგან ცხოველებს ამ მაღორდანი ადგილებში ვერც ერთი საციალური მანქანა ვერ შეეცვლიდა.

მოუსვდავად იმისა, რომ ამერიკელმა ავიაციამ არავითარ დაბომბვა თაობების პოზიციები, ჩრდილოეთის ალიანსის შტევა ბაღის ველის მიმართულებით მაინც განდგა, რადგან გენერალ ლუსოუმისა და მისი მოკავშირეების ჯარები არასაბანად იყვნენ აღჭურვილნი. მართალია, მონარაგებული ჰქონდათ ბრინჯი, ფურაჟი და სახნები, მაგრამ დანაბრები იარაღისა და საბრძოლო მასალის მიღება ვერ მოხერხდა. თაობებმა კი გადაჯგუფება მოახერხეს და ლუსოუმის ხალხს შეტევით გადასვლა გაუშლეს. საფანგო თიკარების ძალების როლის გასაძლიერებლად 2 სექტემბრის გამოიყო ქვედანაყოფი რვა კაცის შემადგენლობით. ჯგუფის ამოცანა იყო ამერიკული სარდლობის გენერალ ლუსოუმთან კავშირის უზრუნველყოფა, მათთვის თერატული დავემბრების საქმეში დახმარების გარეკა და ამერიკული საფანგო ძალების მოკავშირეებთან ერთად მოქმედების ხელშეწყობის უზრუნველყოფა.

ორი დღის შემდეგ A-534 რაზმმა მდინარე ბაღის ვადალბა (ეს უკანასკნელი მდინარე სოფლიდან დასავლეთით 40 კილომეტრის მოშორებით მდებარეობს) და ისლამის ჯაშუარის პარტიის რაზმს შეერიოდა, რომელსაც გენერალი მუჰამედ აბა

ხელმძღვანელობდა. რაზმი ეინკური ტაიკებისაგან შედგებოდა.

გაცემული მრავალრიცხოვანი იყო ლუსოუმის ჯგუფი, რომელიც ჯუჰში მალი ისლამის პარტიის წერილი ეინკური უზბეკებისგან შედგებოდა. მათი ყოფილი მძრები ხაზარელები გაერთიანებული იყვნენ პარტია ხიზ-ვადატში, მათ ჰქონდა მოჰამედ მოჰამედი მეთაურობდა.

ურთიერთშეთანხმებულად მოქმედ ამერიკელთა სამ სექციანაყოფს აღვანდელთა დაქსაქსული ძალებისათვის დახმარება უნდა გაეწია მაზარი-შარიფზე გადაწყვეტი შეტევის დროს.

მოუსვდავად აზრთა სხვადასხვაობისა, სამი პარტიული დაჯგუფების ლიდერები შვად იყვნენ, საერთო მიზნის მისაღწევად გაერთიანდნენ. მეტეც, ავანეთის დანარჩენი პოლიტიკური პარტიებიც შეთანხმდნენ, თავიანთი ქვედანაყოფი ნომინალურად გენერალ ლუსოუმისთვის დაემორჩილებინათ. მოუსვდავად იმისა, რომ რაზმებსაც და მათი მეთაურებსაც მცირე ჯგუფებით საველე მოქმედების გამოცდილება ჰქონდათ, მათი მიზლითურ გაერთიანებას გადაეცემა და ერთი სარდლობის ქვეშ მოქმედა მათც ვადალბა. უფროსი მეთაურების გარდა ჩრდილოეთის ალიანსის ჯარებში კავშირგამბულობის საშუალებები არ არიან ჰქონდა, ხოლო კავშირის სხვა საშუალებები, რომლებიც დანარჩენ მეთაურებს ჰქონდათ, დაუღვეურ რეჟიმში მუშაობდა და მათი ამერიკულ აპარატურასთან დაკავშირება არ ხერხდებოდა. გარდა ამისა, ალიანსის მრავალრიცხოვან უსჯრის საველე მეთაურებს რუკებიც მუშაობის გამოცდილება არ ჰქონდათ. რაც მათი რაზმების ადვილმდებარების დადგენას აძლევდა. ამს და-

გუსტრით ის ეტეკი, რომ მათ არ გააჩნდათ სახსენალო საშუალებები, რითაც ისინი იერიშის დროს საკუთარ რაზმებს სხვებიდან გამოარჩევდნენ.

და ბოლოს, სამხედრო ფორმის უქონლობა პრაქტიკულად გამოირცხვალა მათი გამორჩევა, განსაკუთრებით შორ მანძილზე. მოინადადმდგენი მებრძოლებისგან, ასეთ სიტუაციაში შეერთებული შტატების საგანგებო წაწილებების სარდლობის მიერ იამოცანა იყო, თავიდან აეცილებინათ საკუთარი ავიაციისა და არტულირის მებრძოლების უარისკაცების დაბომბვა. მცირე ამოცანა კი ამ უზარმაზარ ჰრულ შეიარაღებულ მასასთან ერთად ბრძოლის ველზე ურთიერთშეთანხმებულ მოქმედების უზრუნველყოფა იყო.

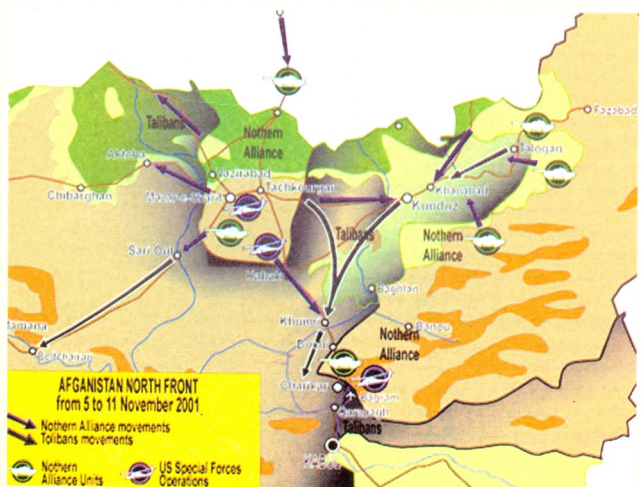
ამ მიზნის მისაღწევად საკვარაზმლები (სამ-სამი კაცი) გადასწავლიდნენ, რათა რაც შეიძლებოდა მეტ საველე მეთაურს დახმარებოდნენ და საკუთარი სარდლობისთვის იმის მსვლელობის ზუსტი მონაცემები მიეწოდებინათ.

წინასწარ დაუმეცხეული გეგმის თანხმად, იერიში ერთდროულად ორი მიმართულებიდან – დასავლეთიდან მდინარე ბაღის ველზე და აღმოსავლეთით მდინარე სოფის მიმართულებით – უნდა დაწყებულიყო. შემდეგ ორივე მხარის მდინარის შესართავთან გაერთიანდებოდა.

მდინარე ბაღის ხაზრითით, სადაც ნაყოფიერი ველები იყვნებოდა, ლუსოუმისა და აბას ჯარებს პარალელურად ტრანსვასისკლები უნდა შეეტყობათ. მოჰამედის რაზმების ამოცანა იყო ლუსოუმის ჯარის დასავლეთის ფლანგის დაცვა. სამეც დაჯგუფება ტრენის დანადგულ გასასვლელში უნდა შეერთებულიყო, რომელიც თაობების საფანგოებზე ჰქონდათ გამკერებული.

იმ შეთხვევაში, თუ ჯარები წარმატებით გარდევდნენ თაობების პოზიციებს, მათი შილოლი 40 კილომეტრი დანერგოდათ მაზარი-შარივის მისადგომებამდე. გენერალმა ლუსოუმს განაცხადა, რომ მდინარე ბაღის დაბლობზე მებრე ქლავი მულერისი განმსაზღვრედ რაღის ასრულდება ჩრდილო ავანეთის გაკონტროლების საქმეში. მისი ხელში ჩაგდება მაზარი-შარივის დაცვას გამოიწვევდა, რის შემდეგაც ქვეყნის ჩრდილოეთის ქვეს პრევენცია დამბნის პრინციპით, ერთმანეთის მიყოლებით დაეცებოდა.

ლუსოუმი თვლიდა, რომ მის ჯარებს სრული გამარჯვების მისაღწევად შილოლი შეიარაღება და საბრძოლო მასალა აკლდა. რითაც ამერიკელები თაობების პოზიციებს დაბომბოდნენ, მას არ გაუჭრდებოდა მტრის პოზიციების დაკავება, მა-

გრამ საქმე არც ისე მარტივად იყო, როგორც აღწერულ გენერალს ვგონია, თალიბებმა ღირსეული წინააღმდეგობა გაუწიეს ალიანსის ჯარების უდიდესი შეტევების და შეინარჩუნეს პოზიციები. ნოემბრის დასაწყისში ალიანსმა, როგორც იქნა, მიიღო დანაპირები შეიარაღება და საბრძოლო მასალა. 2001 წლის 5 ნოემბერს, მას შემდეგ, რაც ამერიკულმა თვითმფრინავმა NC-130-მა თალიბების პოზიციებზე ორი შევიდრონიანი ბომბი BLV-82 ჩამოავლო, ერთობლივი იერიში დაიწყო. ატანს შენაერთებმა თავიდანვე მოახერხეს სოფელ აკობურუკის დაკავება. აქ ადგილობრივმა თალიბებმა სუსტი წინააღმდეგობა გაუწიეს მოიერიშეებს და ტყვედ ჩაბარებულმა აბსოლუტურ ლიალიბაში დაარწმუნეს ისინი. ხოლო, როცა სოფელში გამაათის ლაშქარი შევიდა, „ლიალიურმა“ თალიბებმა მოულოდნელად შეტევა წამოიწყეს და აკობურუკი დაიბრუნეს. სოფლისთვის ბრძოლა 6 ნოემბერს განახლდა.

დღესუბრისა და მოპაკეტის ჯარებმა ამერიკელთა საავიაციო დარტყმების წყალობით, საკმაოდ წარმატებულად შეტევა განახორციელეს აღმოსავლეთის მიმართულებით. მაგრამ სოფელ ბიბი-ბახსთან ისინი თალიბთა კარგად გამაგრებულ პოზიციებს გადააწყდნენ. ამ ადგილას თალიბები თავგანწირვით იცავდნენ საკუთარ სანგრებს და კონტრშეტევაზეც გადავიდნენ 595 ამერიკული რაზმის, საზენაბო შენაერთების სამი ქვედანაყოფის წინააღმდეგ, მაგრამ ამ უკანასკნელებს მოახერხეს მათი შეკავება ისევ და ისევ მიზანმიმართული საავიაციო დარტყმების წყალობით. ამან ალიანსის ძალებს შეტევის შემდგომი გაგრძელების საშუალება მისცა. შაშხანეთში შეიარაღებულმა დილთუშის კავალერიამ შეღამებისთანავე მიიტანა იერიში თალიბების პოზიციებზე. ცხენოსანთა პირველივე შეტევის, რომელსაც ამერიკელების საავიაციო შტურმი ახლდა, თალიბთა ბრძოლის ველთან გაუქვია მოკვება. ამ ბრძოლაში მოპოვებულმა წარმატებამ ჩრდილოეთის ალიანსის ჯარისკაცების საბრძოლო სულისკვეთების ამაღლება გამოიწვია. ამავე დროს ატანს რაზმი ცდილობდა თავგანწირვით ბრძოლით უკან დაებრუნებინა სოფელი აკობურუკი. აქაც მიზანმიმართულმა საავიაციო დარტყმებმა გადაწყვიტა ბრძოლის ბედი, მოიერიშეებმა, როგორც იქნა, დაიკავეს სოფელი.

მიზანერ ბალხის რაიონებზე თალიბების თავდაცვის ზღუდეების გარღვევამ ალიანსის სარდლობას საშუალება მისცა რამდენიმე წარმატებული შეტევის განხორციელებისა, რის შედეგადაც თალიბებმა

სასწრაფოდ დათმეს პოზიციები და ტანგის გასასვლელისკენ დაიხიეს. მთ ვერც პაკისტანის მდგრეხებისა და აღ-ქაიდის მოხალისე მებრძოლებმა უშველეს.

9 ნოემბრისთვის უკან დახეული თალიბები გადავჯუჯუნდნენ და ახალი თავდაცვითი პოზიციები დაიკავეს ტანგის გასასვლელის სტრატეგიულ წერტილებში.

შეტევაზე გადასულ დღესთვის არა მარტო ხელეცხვითიან, არამედ მოწინააღმდეგე ძალების მეთაურებთანაც ჰქონდა კავშირი. იგი ცდილობდა თალიბები წინააღმდეგობის შეწყვეტაზე დაეთანხმებინა.

მიუხედავად იმისა, რომ მან საველე მეთაურთა განსაზღვრული ნაწილი დაიყოლია, ყანდაღურებთან მტკიცედ დაკავშირებული მეთაურები და აღ-ქაიდის ხალხი დანებებას არ აპირებდა და გააფთრებულ წინააღმდეგობას განაგრძობდა. ტყვედ ჩაბარების, ღალატის, შეწყალებისა და ტყვეთა გაცვლის ავლანური ტრადიციები ამერიკელთათვის კარგადაცნობილი. ამ ტრადიციების შესაბამისად ჯარისკაცებს, რომლებიც ტყვედ ჩაბარდნენ და კაპიტულაციის პირობები შეასრულეს, ავლანელები აღიარების ღირსად დაჯარისკაცური ვალის შემსრულებლად ითვლიან. თუმცა არაბების უმრავლესობა – პაკისტანელები, ჩეჩნები, უფგურები და სხვა უცხოელები, რომლებიც აღ-ქაიდის წევრები არიან, არ ცნობენ ამ ტრადიციებს. ისინი ტყვედ ჩაბარებას ბრძოლის გვერდების საშუალებად იყენებდნენ და ხშირად ვერავალად იყენებდნენ მას.

დამეკრიკარებელი შეტევა 2001 წლის 9 ნოემბრის სისხამ დღით დაიწყო. თალიბების ტანგის ვიწრო გასასვლელთან დანაღმული და ძლიერ გამაგრებული პოზიციები ეკავით. მათ მოქმედებებს ზურგს

უმხატრებდა ჩვეულებრივი და საარტყლო არტილერია. მათი წინააღმდეგობის დასაძლევად ამერიკელი სპეცრაზმელები მოწინავე მოიერიშე ჯგუფებთან ერთად მიიწვედნენ წინ და საკუთარ ავიაციას მიზანმიმართული დარტყმების ობიექტების განლაგებას ზედმეტწინით ზუსტად გადასცემდნენ. მოიერიშეები ნაპოვ-ნაპოვ მიიწვედნენ წინ. თალიბების წინააღმდეგობა ავიაციის ყოველი დარტყმის შემდეგ სუსტდებოდა. ავიადარტყმები იმდენად ზუსტები იყო, რომ ვეცლა, ვისაც ეო მოძრაობა შეეძლო, ცდილობდა სასწრაფოდ გასცლიდა ბრძოლის ველს.

ტანგის გასასვლელის დამცველთა განადგურების ამის გაუგებრობა, თალიბების ჯარების უმრავლესობამ მაზარი-შარიფი დატოვა და კუნძულსა მიმართულებით დაიხია. ამერიკული ავიაცია მოსვენების არ აძლევდა უკან დახეულთა და დიდ ზანის აფრებას. 10 ნოემბრის შუადღისათვის ჩრდილოეთის ალიანსის ჯარის ნაწილები გათავისუფლებულ მაზარი-შარიფში შევიდა, სადაც მათ სიხარულით შეხვება მოქალაქეთა ბრძო.

ჩრდილოეთის ალიანსის ჯარების ერთდროულად სხვა პრიონციების მიმართულებით იერიშებმა და თალიბ მეთაურებთან მოლაპარაკებებმა შედეგი გამოიღო, დაიწყო ტყვედ მასობრივი ჩაბარება, რამაც ავლანეთის ჩრდილოეთში თალიბანური მოძრაობის თითქმის მთლიანი განადგურება გამოიწვია.

გადაჩრდილოეთის ნარჩენებმა და აღ-ქაიდის ქვედანაყოფებმა რომელი რიცხვი დაახლოებით ექვსასი იყო, საბრძოლო პოზიციები მუსლიმანთა სახელგანთქცილი სიწმინდის „ციცვერი მყვითის“ მახლობლად მდებარე ყოფილ ქალთა სკოლაში

დაიკავეს და საყრდენ პუნქტად აქციეს. მათ გაამარეს შენიბა და მოუხდავად იმისა, რომ ალაშაში იყვნენ, ტყვედ დაწებებზე უარი შემოთვალეს. იცნობდა რა ამერიკელების ტექნიკური შესაძლებლობების შესახებ, დაუსთუმმა მოითხოვა მოწინააღმდეგის პუნქტი ავაციის გამიხსნელი დარტყმებით განაღდგურებინათ, მოუხდავად „ციხეფერი მჭეთის“ სახსლოვისა და მწველიანი მოსასხლეობის სიმჭიდროვისა. სააეციაციო-სარაკეტო დარტყმა იმდენად ზუსტი და მძლავრი იყო, რომ ნაცარტყმად იქცა ქალთა სკოლის სამსართულიანი კაპიტალური შენობა, არც მჭეთი და არც მოსასხლეობა არ დაზიანებულა.

ასე დაეცხო ჩრდილოეთ ავღანეთში თალიბანის უკანასკნელი საყრდენი. დასმული ამოცანის შესრულებისათვის მიმდინარე მოქმედებების ანალიზის საფუძველზე, რომელიც სპეცდანიშნულების მებრძოლებმა ჩატარეს, ისინი შემდეგ დასკვნამდე მივიდნენ: მოუხდავად იმისა, რომ ერთი შეხედვით ამოცანა მარტივი და სწორხაზოვანი იყო და ავღანეთისთვის ნაწილობრივ მრეკელურ დაზმარებას ითვალისწინებდა, მისი პრაქტიკულად შეესაბამებულად ამერიკელებს ახალ სამხედრო პირობებთან შეფუება და გამოთქონებლობის უზარის მოხმობამ მოუწიათ.

ერთ-ერთი მთავარი პრობლემა, რომელსაც „შეკანე ბერეტები“ ავღანეთში წააწყდნენ, ალანისის შეიარაღებული ძალების მდგომარეობა იყო, რომელთან ერთად

ამერიკელებს ამოცანის შესრულება მოუხდა. უპირველეს ყოვლისა, ეს ავღანელებს სუსტ საჯარისო ორგანიზაციას, საბრძოლო მომზადებას, ზურვის უზრუნველყოფასა და მორალურ მდგომარეობას შეეხება.

სუსტი ორგანიზაცია რაზმების დასაქმებულობით იყო გამოწვეული. ისინი სხვა-დასხვა პარტიას მიეკუთვნებოდნენ, რის გამოც მათ შორის ერთობა არ იყო. მოუხდავად იმისა, რომ ფორმალურად ჩრდილოეთ ალანისში ირიცხებოდნენ, ეს თუ ის პარტია სინდისის ქეჩენის ვარემ გადადიოდა საწინააღმდეგე მხარეს, იმის მიხედვით, მიცემულ სიტუაციაში ვის მხარეზე იყო გამარჯვება. ამ ფაქტებს არ შეეგლო, ბრძოლის ორგანიზაციაში პრობლემები არ წარმოიშვა, მათი ადევნა კი ამერიკელებისა და დიპლომატიური ხელისუფლების გამოყენებასა და მუდმივ თვალთვალს მოითხოვდა.

მოუხდავად იმისა, რომ ჩრდილოეთის ალანისის ვარები თალიბებს რამდენიმე წლის განმავლობაში ებრძოდნენ, მის პირად შემადგენლობას ელემენტარული სამხედრო მომზადება არ ჰქონდა. ვარისკაცების ძირითად მასას გლეხები შეადგენდნენ, მათაც ცოტას თუ შეძლო წერა-კითხვა, ვარისკაცების სულ მცირე ნაწილმა იცნობდა კომანდისა და რუკის ხმარება. ზოგიერთი, განსაკუთრებით ისინი, ვისაც საომარი გამოცდილება ჰქონდა, კარგად ფლობდა საფრთხიდან თავდასხმის ხელოვნებას, კარგად ხმარობდნენ იარაღს, მაგრამ ამევე დროს აბსოლუტურად უსუსური იყვნენ ფართომასშტაბიანი ოპერაციებისას.

თალიბების მცირე წარმატებები და თავდაჯერებული მოქმედებები ადვილად აქარველებდა ალანისის ვარისკაცების საბრძოლო ულისკეთებას. როგორც უკვე ვთქვით, ამას ვარისკაცების მრეყობა მოსდევდა, რაც ერთიდან მეორე მხარეს გადასვლა-გადმოსვლით გამოიხატებოდა.

ყველა ზემოთ აღწერილი ფაქტორი არცთუ მოულოდნელი იყო „შეკანე ბერეტებისთვის“, რადგან ისინი სპეცრაზმების არატრადიციული მეთოდებით წარმოებულ ყველა საომარ მოქმედებას ახედავდნენ. დიდი გავლენა სპეცრაზმული მოქმედებზე და, საერთოდ, ამერიკულ ვარზე, მოახდინა კლიმატურმა პირობებმა, რაც მალაფთიანი რაიონებში საომარ შეუღლმონება გამოყენებას უშეიძლეოდა.

სპეცრაზმული მოქმედების ხასიათზე ასევე დიდი გავლენა მოახდინა დროის ფაქტორმაც. მასხარი-მარისთვის მიმართულებით სასწრაფო შეტევის აუცილე-

ბლობამ საშუალება არ მისცა უფრო დაწვრილებით გაენაწილებინათ მდგომარეობა და გამოქსრობინათ თვალში საცემი ხარვეზები ვარების მომზადების საქმეზე. ამერიკელებს ძლივს ეყოთ დრო ჩრდილოეთის ალანისის ლიდერებთან კავშირებისა და კონტაქტების უზრუნველსაყოფად, რათა მათი მეთოდური ხეობა მანც მოეპოვებინათ. ავღანელები ნამა პათილურებით უნდობლობით არიან შეპყრობილნი. ამერიკელების სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მათ მართლაც მოიპოვეს ავღანელთა ნდობა, რასაც ხელი შეუწყო „შეკანე ბერეტების“ მაღალი დინის პროფესიონალიზმმა. სიტყვები და საქმის ერთიანობით, საკუთარი ვარებისაგან მოწყვეტილად მოქმედების უნარი, სამედიცინო მომზადებით მე-2 ქვედანაყოფის სპეცრაზმელებმა ავღანელების დიდი პატივისცემა დაიმსახურეს.

„შეკანე ბერეტებს“ ავღანეთში არასაკმარისი აღჭურვულობითა და ტექნიკით მოუწიათ მოქმედება, მაგრამ ყველაფერ თვალში საცემი შეხრულება სატრანსპორტო საშუალების გამოყენებითა იყო, რომელიც ჩვეულებრივ პირობებში ამერიკული სპეცრაზმების მობილურობას ეთოლიდა ამავლებს. ნაწილობრივ ეს პრობლემა საკვამნი ტრანსპორტის (ჯოკოტი, ცხენები) საშუალებით იქნა გადალახული, რომლებსაც ჩრდილოეთის ალანისის ვარისკაცებსაგან ქობობდნენ, რაც ამერიკელებს კი ესმარებდა, მაგრამ თვით ავღანელებს ადარ ეძლეოდათ ტვირთის სწრაფად გადატანის საშუალება და მობილურობის ხასიისს კარგადენენ.

სპეცრაზმის ერთ-ერთმა შენაერთმა სამხედრო მოქმედებების რაიონში ორი ექსპლორაციული ტრანსპორტიორის აყვანა მოახერხა. მათი შეველდომენ MH-47-ში შეყვანაც შეიძლებოდა. ამ შემთხვევაში მათ ზურვის უზრუნველყოფა შეუძლიათ. მოუხდავად იმისა, რომ ტრანსპორტიორებს მარაგების გარდა მიმობრება არსად შეუძლიათ, ისინი შეტევის დროს წარმატებით ასრულებდნენ თავიანთ მიზანობობას მომარაგების საქმეში და მებრძოლებს დაეხმარნენ ოპერატიულად 100 კილომეტრის მანძილზე წაყვანა წინ.

მოუხდავად დიდი სიმედეებისა, რომლებსაც ამერიკის საგანგებო დანიშნულების რაზმები წააყვდნენ ავღანეთში, მცდარეციხოვანამა შენაერთებმა უკიდურესად მაღალ შედეგს მიაღწიეს. წარმატების სათაღმლო კი იმ პირადი შემაღენლობის მომზადებაში მდგომარობის, რომლითაც არის დაკომპლექტებული აშშ-ის საგანგებო დანიშნულების შენაერთები.

ქართული მსხვერპლები

ზღვისხიზობის განვითარების 3600-წლიან ისტორიაში ადამიანებს ყოველთვის ჰქონდათ მაღალი სიჩქარით ცურვის სურვილი. ამ სწრაფებს წინ მამობრავებული ძაღლის შწირი შესაძლებლობები ეძიებოდა. ნიშნობანი ხომალდი ფედაზე ბეჭი 6-7 კანძის, ხოლო აღქებით კი 12-13 კანძის განვითარება ხერხდებოდა. სიჩქარის ზრდის პერსპექტივა მხოლოდ მექანიკური ძრავების გამოჩენის შემდეგ განდა. თუმცა არც მექანიკური ძრავების შესაძლებლობები იყო განუსაზღვრელი და გამოგონებლებს გზების ძებნა დაიწყო.

ერთ-ერთი საინტერესო გზას რუსეთის მოქალაქეობის მქონე ფრანგმა მარლ დე ლამერგმა მიაგო. მისი აზრით, მაღალ სიჩქარის წყლის პილოდინამიკური წინააღმდეგობის შემცირება გამოიწვევდა, რისთვისაც წყალქვეშა ფრთების გამოყენებით ხომალდის კორპუსის წყალზე ამოწვევა იყო საჭირო.

ლამერგმა 1891 წელს გამოგონებაზე პატენტი აიღო და ექვსი წლის შემდეგ პარიზში სადასრულო წყალქვეშა ფრთებიანი კატარის დემონსტრირების შედეგად გამოცდა მარცხით დასრულდა. ორიოთხის ძრავებს წყალქვეშა ფრთები ცურვამდე გადავლილიათი აუცილებელი სიმძლავრე ვერ განვითარეს. შეწესებულმა გამომორეგებლმა გამსაბრუნებელი შეწყვიტა და საქმიანობა ავიკაობა გააგრძელა.

გვიდა რამდენიმე წელი და ლამერგის იდეას გატარებული იტალიაში გამოქრდა. აგრესიტების და დარიაკალების ინფორმაცია ერთი ფორლანდის 1,65 ტონა წყალწყვის კატარის საროლისტური წყალქვეშა ფრთები გაუკეთა, დაეცნა ბენზინის 75-ცენტისადიანი ძრავა და 1905 წელს ლავი-მავორის ტბაზე საცდელი ცურვისას 38,8 კანძი ოილად დასძლია. იმ დროისათვის იგი კატარისათვის რეკორდული სიჩქარე იყო.

კიდევ უფრო უკეთეს შედეგს ფორლანდის თანამებრძოლებმა, დორიაკალების კონსტრუქტორებს გაუტანო კროკომ და ლუიჯი რაკალდანი მიაცილეს. კროკომ-რაკალდონის კონსტრუქციის ორი V-ებური წყალქვეშა ფრთით დაზრუნული კატარამ, რომელიც მოძრაობაში 80 ცენტის ძაღის ძრავს მოჰყავდა, პირველად ცლაზე 37,8 კანძს აჩვენა. ძრავის 100 ცენტის ძაღლზე ფორსირების შემდეგ სიჩქარე 48,6 კანძამდე გაიზარდა.

წყალქვეშა ფრთებიანი მტურავი სამუ-

აღებების კონსტრუქციათა სრულიყოფის საქმეში დიდი როლი შეასრულა ამერიკელმა გამოგონებელმა უილიამ მონკემ. 1906 წელს გამოქვეყნდა მისი სტატია, სადაც წყალქვეშა ფრთებიანი ხომალდების შექმნისათვის აუცილებელი პრინციპები იყო ჩამოყალიბებული.

სტატიაში ცნობილი გამომორეგელი აღქმანდრე ბული დაინტერესდა. მან ვერ თვარული კვლევები ჩაატარა, შემდეგ კი კანადელ ფრედერიკ ბოლდვინთან ერთად წყალქვეშა ფრთებიანი ხომალდების მოდელები გამოცდა.

1910-11 წლებში ბული და ბოლდვინ იტალიაში ფორლანდის მუხედნ და ლავი-მავორის ტბაზე იტალიელი გამოგონებლის კატარით გაისვენეს, რომელმაც მთხე დიდი შთაბეჭდილება მოახდინა.

კანადაში დაბრუნებულმა გამოგონებლებმა წყალქვეშა ფრთების საროლისტური განლაგების სტრუქტურა რამდენიმე ექსპერიმენტულ კატარა ააგეს. გამოცდები კანადაში ბრა დორზუს ტბაზე ჩატარდა. 1919 წლის 9 სექტემბერს ბული მოხელმა 5 ტონა წყალწყვის PH-4-მა 700-ცენტისადიანი ორი საავიაციო ხნაზღობრავიანი დანაჯარით 70,86 კანძს (114 კილომეტრი/საათში) განვითარა. ეს იყო მაღლესი რეკორდი, რომელიც მსოფლიოში 10 წლის განმავლობაში ვერაზნე მოხსნა.

ბულის გარდაცვალებამ, ბუნებრივად, კვლევები გააჩინა, მაგრამ კონსტრუქციის დასახელებად მუშაობა გრძელდებოდა.

ევროპაში ამ საქმეში წარმატებით ვერმხედვებს ჰქონდათ. 1927 წელს პანს ფინ შერტლემ დადი მზიდი ფართის მქონე V-ებური ფრთა დააბრუნებდა. ამ გამოგონებში

ფრანს „ნაქსემბერ ვრედტროსლოუ“ ისარგებლა და 1940 წლის ბოლისა და 1941 წლის დასწყისში გერმანის ფლოტს პირველი სერიული წყალქვეშა ფრთებიანი 6 საატრული კატარა (წყალწყვა 6,3 ტონა სიჩქარე 40 კანძი, ორი 15 მმ-იანი ტყეამ ფრტველი) გადასცა.

გასული საუკუნის 50-ან წლებში დასავლეთ ევროპის ქვეყნებში სახმედრი დანაშრულების წყალქვეშა ფრთებიანი კატარისადიანი ინტერესმა იკლი მხოლოდ ამერიკელმა ატარტდენ ექსპერიმენტს და აგრძელდენ საცდელ-საცდელ სამუშაოებს.

1963 წელს „პონინგს“ ამერიკის ფლოტს პირველი საცდელი კატარა „პაი პონინგ“ გადასცა. ორი აირტურბინა, სერთო 4250 ცენტის ძაღის სიმძლავრით, 110 ტონის ხომალდს 48 კანძ სიჩქარეს ავითარებენ და „პაი პონინგთან“ ხომალდსაწინააღმდეგო რაკეტების სტრატეტი და საარტილერიო-სატრობელი სროლები დამუშავდა. მიუგანებით კატარადან შეთარაგება მოხსნა და მხოლოდ ტექნიკურ სახსლეთა აპრობირებისათვის გამოიყენებოდა.

მიმდევო შეკვეთა „ლოკჰიდმა“ და „გრუ-მანმა“ მიიღეს. ერთობლივი ექსპერიმენტული „პონინგოუ“ ამერიკის ფლოტს 1969 წელს გადაცა. 312 ტონა წყალწყვის ხომალდს 29000 ცენტის ძაღის მქონე ორი აირტურბინა 50 კანძ სიჩქარეს ანიჭებდა. წყალწყვით ცურვის 500-ცენტისადიანი ორი დიზელი უზრუნველყოფდა. „პონინგოუზე“ დიდ ხომალდებზე წყალქვეშა ფრთების გამოყენებასთან დაკავშირებული პილოდინამიკის ზოგიერთი საკითხი დამუშავდა.

1968 წელს „გრუ-მანმა“ და „პონინგს“ კონკურსის საფუძველზე ღრმად დაიბრული

ავტომატურად მართვად წყალქვეშა ერთე-
ბანი ორი ექსპერიმენტული კატარა აცეს.
„გრომისი“ კატარას „ფლექსტაიპი“
დურჯა. 3600 ცენტის ძალის მქონე არ-
ტურბინით 68 ტონა წყალწყვის კატარა
50 კანბით დაცურავდა წყალწვეთი ტუ-
რის კო წყალქვეშა ერთეის წყლის სივრ-
თე იცეკვიდა და კორპუსზე მგერვიდა. კ-
ტარლის შეარადებაში შევიდა 40 მმ-იანი
ავტომატი, შეწყვეტილებული 12,7 მმ-იანი ტყე-
პიფრეკევი და 81 მმ-იანი ნაწმსატყორცი.

მორე კატარა „ტუგუკარი“, რომელ-
იც „ბიზისი“ სვეცილისტებაში შექმნეს, ტე-
ქნიკური სახლით გამოჩრვდა. 3200-ცე-
ნისძალიანი არტურბანი წყალმტყორცი
ამბავის დანბრებით კატარას წყლისაგან
40 კანბს ანიჭებდა. 57,5 ტონა წყალწყვის
კატარლის შეარადებაში 40 მმ-იანი ავ-
ტომატი, 81 მმ-იანი ნაწმსატყორცი და ოთხი
12,7 მმ-იანი ტყვიამფრეკევი შევიდა.
საზღვროების „ტუგუკარი“ უფრო მორჩიანი,
მგრამ 1972 წელს კატარას ნახანრი გაურწდა
და ჩამოწერა. „ტუგუკარში“ გამოფრეხუ-
ლი ტექნიკური სახლები „ბიზისი“ ახალ
პროექტში აისახა, რომელიც ამერიკის ამო-
ცოური „100-კანბიანი ფლოტის“ პროგრამ-
ის ფარგლებში შეიქმნა.

ახალი კატარა „აგესუსი“ (წყალწვევა
235 ტონა, არტურბანი 18000 ცხმ, კორო-
მორი სელისათვის 2X800 ცხმ. დიხელი,
სიჩქარე 50 კანბს, შეარადება: ხომალდსაწ-
მადმდე 2X4 „პარპრა“ და ერთი 76
მმ-იანი ქვეშეში) 1977 წელს შეყობბში ჩავეა.
„აგესუსზე“ გამოფრეხული იყო ცეხარ-
ისა და კარის ღრმად დაბორული ავტომატ-
ურად მართვად წყალქვეშა ერთეის ევე-
ლით თანამფრეხვი სისტემა. „ბიზისს“ იმე-
დი ჰქონდა, რომ NATO-ს ქვეყნებთან დიდ
შეკვეთის მიღედა. მართლაც, შეერთებუ-
ლი შტატები 25, გერმანიის ფედერაციული
რესპუბლიკა 10 და იტალია 4 კატარლის
შეკვეთის გეგმავდა. დანტრევიტება იყო კანა-
დიან, ნორვეგიან, მოტანგიანად, საფრანგი-
ადან, შვედიან, ადანიიდან, ავსტრალიეან.
მგრამ, როცა ცნობილი გახდა კატარლის
ღირებულება და მომსახურების სირთულე,

მაშინ ყველა პოტენციურბს შექვეითბა უარი
განაცხვდა. აშშ-ის კონგრესი კო მხოლოდ 5
კატარლის დანბანბსუბს დანჯერდა. „აგესუს-
ის“ სერიის კატარლებბს ამერიკის ფლოტ-
ში 1993 წელის 30 ივლისამდე ომსახურეს
და ამბო ამერიული წყალქვეშა ერთეისანი
სარაკეტო კატარლების პროგრამას დასრულ-
და.

ევრობის ქვეყნებთან ინტერესი მხოლოდ
იტალიურ ფინანს „ალიანავის“ შემობრჩა.
იტალიელებბს ამერიკელების ტექნიკური
დახმარებით სარაკეტო კატარა „სპარფერის“
პროექტი შექმნეს.

„სპარფერი“ შეყობბში 1974 წელს ჩა-
ვეა, ხოლო იტალიის ფლოტს 1983 წლამდე
კოვედ 6 მსგავსი კატარა დავებტა. 63 ტონა
წყალწყვის „სპარფერი“ 5000-ცენტისძალიანი
არტურბინით 50 კანბს აწვენებდა და ორ
ხომალდსწინადადმდე რაკეტა „არბიმისტს“
ატარებდა.

დასავლეთის ქვეყნებთან წყალქვეშა
ერთეისანი სარაკეტო კატარლებბს მხოლოდ
აღბრბის ფლოტში დანტრევილი. იტალი-
ური „სპარფერის“ საფუძველზე აგებულბა 3
კატარადა საბრბილო შესაძლებლობათა
შესავსებლად ამბოვავლი მზის ქვეყნის
ფლოტბს 1993-95 წლებში მიიღო.

ბერ ქვეყანაში წყალქვეშა ერთეისანი
მცურავი საშულებების შეზღუდული სა-
ბრბილი შესაძლებლობების გამო საშუამო-
ბი საცდელი და მცირერიცხოვანი სერიების
აგებით დასრულდა გაკეთდა დასვენა, რომ იქ-
სადაც მაღალი სიჩქარეები იყო საჭირო, ავი-
აციას ვერანარი მცურავი საშუალება ვერ
აგებებდა. შესაბამისად, წყალქვეშა ერთეისანი
კატარლებბს მხოლოდ დამხმარე ფუნქცია
შემობრჩა.

სხვანირად ფიქრობდნტრ საბჭოთა კავ-
შირბში, რაც ცნობილი რუსი კონსტრუქ-
ტორის როსტისლავ ალექსევის დამსახ-
ურებად უნდა ჩაითვალბს. რამდენიმე ექს-
პერიმენტული კატარლის აგების შემდეგ მის
საშუალება მივეა კვლევების მუღეები საზღ-
ვაო პრბრბებში სირულ კატარლანზე მოუსინ-
ჯა.

ალექსევის პროექტი ქალაქ გორკის

ქარხანა „კრასნოე სობმოვიში“ სერიულ
123 ნიშ პროექტის სატორბელი კატარლას
ცხვირისა და კარის ნანჯერად დაბორული
ერთეის დურჯენე და გამოსაცდელად 1947
წელს სვესტიაბოლბში ჩაიტყნეს.

კატარლად წყალქვეშა ერთეისის სარჯზე
60 კანბს დასლავა და სრევილებბს შე-
დარებით 12 კანბით მეტი აწვენა. გაუმ-
ჯობესება მანჯერებლბა, შექმრება დღეღამბ
კავტრბითობე, მგრამ წყალქვეშა ერთეისი
კურვისას არამფრად აღბმწნდა.

შემდგომი მუშაობისათვის ორი მიამ-
როებლბა შეიქმნა: კატარლად ცხვირისა და
კარის წყალქვეშა ერთეისით და კატარლად
მხოლოდ ცხვირის წყალქვეშა ერთეისით.
შედარებით გამოცდების საფუძველზე აღექ-
სებება დასვენა, რომ ბოლი ვარიანტი საზღ-
ვაო პრბრბისათვის უფრო მისაღები იქნე-
ბოდა.

ბომდენი 123 K პროექტით აგებული
კატარლა ნაკლებად დაბორული ცხვირის
წყალქვეშა ერთეისით აღტურვეა გამოცდები
1953 წელს იხვე შვედეთს, სვესტიაბოლ-
ბთან ჩატყრდა. კატარლად 54 კანბს განავით-
არა და ზღვისსრბი თვისებების 4-ბალიან
ფლევამდე შეინაწურება. ერთეისის სარჯზე
წყალწვევა მხოლოდ 0,8 ტონბით ვაიზარდა,
ხოლო მანჯერებება დაზარალბური თვისე-
ბები გაუმჯობესება. სახლემპაჭვარა ფლევისს
სირულ კატარლებბთან შედარებით სიჩქარის
5-6 კანბით ბომტყება მიბტანა. წარმატებულ
ექსპერიმენტის სრეულე 5 სატორბელი კა-
ტარლის წყალქვეშა ერთეისით აღტურვეა მო-
კვეა.

1955-56 წლებში ფილიპინბს იხვე სქე-
მით ბომდენი 184 პროექტის ორი საცდე-
ლი კატარლა ავიო. 34 ტონა წყალწყვის
კატარლა 46 კანბს უჩვენებდა. შეარადებაში
2 სატორბელი აპარტი და ორი შეწყველე-
ბული 14,5 მმ-იანი საზნბრბი ავტომატი
შევიდა.

სამხედროებბს კატარლებბს დაწერეს და
სარბრეტო მსაღებო ჩინეთს გადაეცა. იმ
წლებში ჩინეი მრავალრიცხოვანი „სისკი-
ტურ ფლოტს“ ქმნიდა, ხოლო პატარა და
სრავი სატორბელი კატარლებბს მისთვის
მისწერბა იყო. 1966-80 წლებში შინაგარე
„პუდინგის“ ვერფზე „პოქინანის“ სერიის
დახლებლით 200-მდე წყალქვეშა ერთეის-
ანი სატორბელი კატარლა აშენდა. მწენელო-
ბის პროცესში პროექტბს ცვლილებები გან-
ცხვდა. წყალწვევა 48 ტონამდე და სიჩქარე
54 კანამდე ვაიზარდა, მგრამ შეარადება
იფვე დარჩა.

XX საუკუნის 60-იანი წლების მორე
ნანჯერებბს, როცა ზეჯაზე ობის სრესებბს და
ფორმებბს მნიშვნელოვანი ცვლილებები გან-
ცხვდა, საბჭოთა კავშირის სატორბელი კა-
ტარების მწენელობას იხვე აგრბტებდა.

206M პროექტის დიდ სატორბელი კა-
ტარლებბში უკვე კარგად დამუშავებული

**წყალქვეშა ერთეისანი კატარლის
ექსპლუატაციის შედეგები**

„კომეტა“ კავშირის
სანაპიროსთან ტურებისას

ცხვირის ნაკლებად დაბირული წყალქვეშა ფრთების სქემა იქნა გამოყენებული. პროექტი 1965-67 წლებში მომზადდა და გერმანულ კარნებს სეროლი მშენებლობისათვის გადაეცა.

კატარის წყალწყა 161 ტონის აღწყვდა, სამი დონეის მძავა, საერთო 15000 ცხენის ძალით, 44 კანონი უზრუნველყოფდა. წყალქვეშა ფრთები 4-ბაღიან დღევანე 40 კანონით და 5-ბაღიან დღევანე 35 კანონით შეუფერხებელ ცურვის საშუალებას იძლეოდა. სტანდარტულ შეარატებაში 4 სატორპედო აპარატი, შეწყვილებული 57 მ-იანი ქვეები და 25 მ-იანი ავტომატი შეედა.

სულ 206M პროექტის საბჭოთა ფლოტისათვის 1971-76 წლებში 24 კატარა აიგო.

ფეოდოსის ქარხანამ 1960 წელს ასალი თაობის 125 პროექტის ორი საცდელი კატარა აიგო. 56 ტონა წყალწყვის კატარალებს ცხვირისა და კონის წყალქვეშა ფრთები ჰქონდათ და წყარ აბინდში 68 კმ-ის უწყინებლენ, მაგრამ 4-ბაღიან დღევანე ზევაში ვერ გადიოდნენ. სამწუხაროა კატარალებზე უარი თქვას, მაგრამ მაღალმა სიჩქარეებს შესაძლებელი დაინტერესა.

გადამუშავებული 125A პროექტი აგებული კატარა მაქსიმალურ 62 კანონის უწყინებდა და ზევაისონური თვისებებით სასაზღვრო-საპატრულო სამსახურისათვის მისაღებად ჩაითავა. 1964-67 წლებში ბალტიისა და შავი ზღვების საზღვაო ძალები აღნიშნული პროექტის 16 კატარატი შეიკა.

1972 წელს სასაზღვრო ძალებისათვის უფრო თანამედროვე, მაგრამ ძლიერი საარტილერიო და სატორპედო იარაღით აღჭურვილი საპატრულო კატარის შექმნის საკითხი დადგა. პროექტი 133 „ანტარესი“ წყალქვეშა ფრთებიანი ხომალდების ცენტრალურ საკონსტრუქციო ბიუროში შეიქმნა და 1976 წლიდან კატარაების მშენებლობას ფეოდოსის ქარხანა „მორე“ შეუღდა.

კატარისათვის ნაკლებად დაბირული წყალქვეშა ფრთების როლი სქემა შეინარსა, რომელიც მოუზრუნებლობის გამო ზევაისონურ თვისებებზე მოქმედებდა. 220 ტონა წყალწყვის კატარის შეარატებაში 76 მ-იანი ქვეები, 30 მ-იანი ავტომატი და 2 სატორპედო აპარატი შეედა. 10.000-ცხენისძალიანი ორი არტილერიის „ანტარესი“ 50 კანონის სიჩქარის ანიჭებდა.

პირველი კატარის მშენებლობა 1979 წლის დეკემბერში დასრულდა და საბჭოთა კავშირის დამოუკიდებელ სულ 13 ერთეულის აგება მოესწრო.

„ანტარესი“ სამსახურისათვის ბალტიისა და შავი ზღვების საზღვაო შესაღებების გადაცემა. სერიის მეთორ კატარა ПКР-102 „ოჩინოტი“ 1980 წლიდან ოჩინოტის მე-6 საზღვაო პრივადში ირიცხებოდა.

პატარა კატარალებისაგან განსხვავებით

დიდი წყალწყვის ხომალდებზე წყალქვეშა ფრთები ეფექტიანი არ არის. ფრთების აწვევად მალა და ხომალდის მასის შორის წონასწორობის შესანარუნებლად, როცა ხომალდის ზიბზე და მას მატულობს, წყალქვეშა ფრთების ფართობი არაპროპორციულად დიდი ხარისხით უნდა გაიზარდოს. არანაკლებ პრობლემატური ჩრდეთეკული დანადგარები. 3000 ტონა წყალწყვის ხომალდის წყალქვეშა ფრთებით ცურვის რეჟიმზე გადასვანად 165 ათასი ცხენის ძალა ესაჭიროება, ხოლო წყალქვეშა ფრთების სისქეში შეიძლება 800 კვადრატულ მეტრს მაქსიმოს. სიჩქარის მუხუზავად, ასეთი ხომალდი საბრძოლო დიფერულბას კარგავს და ავაციის თილი სამინიხე ხდება. თავისებური სირთულეები ბუნარა წყალწყვის კატარალებსაც აქვს. პირველი რიგში ეს შეარატებისა და საწყვიტის მარჯვის მუხუზვლებით არის გამოწვეული.

საკეილისიტებმა ამ პრობლემათა დაძლევის გზები ამოწვევი ძალის ავტომატური მართვის მქონე დრმად დაბირულ წყალქვეშა ფრთებში დანახეს, რაც იმდროულად მსოუქეფიონიმორი და მძლავრ არტილერიის ძრავების მოთხოვნა.

წყალქვეშა ფრთებიანი ხომალდების მშენებლობაში ერთ-ერთი დიდი რეჟეანა საბჭოთა კავშირი იყო, სადაც საინტერესო სქემა დაბუზდა. კრიბო, დაბირი სვეტებში მოთავსებული რამდენიმესაფეურირიანი გადაცემა არტილერიიდან სიმძლავრის დრმად დაბირულ წყალქვეშა ფრთებზე დამავრებელ სანამავ ხრანხებზე მეტანის უზრუნველყოფდა. 1969 წლიდან სქემა შემოიწება 65 ტონა წყალწყვის სატორპედო თინამავლ „ტაოფინეზე“ გაიარა. ექსპლუატაციის პერიოდში სისტემა იმდენი სირთულე გამოავლინა, რომ საბჭოთა სატორპედო ფლოტში „ტაოფინე“ ერთ ცალად დარჩა.

მუხუზავად ამისა, მსგავსი სქემით აღჭურვილი საცდელი პატარა საარაკტო (პროექტი 1240) და წყალქვეშა ნაუების საწინააღმდეგო (პროექტი 1141) ხომალდების მშენებლობაზე გადაწყვეტილება მიიღო იქნა მიღებული.

შავი ზღვის ფლოტს 1977 წელს 1240 პროექტის ექსპერიმენტული შტეტიკი ხომალდი MPK-5 შეემატა. 432 ტონა წყალწყვის ხომალდის კორპუსი ალუმინ-მაგნიუმის შენადობის, ხოლო წყალქვეშა ფრთები კი - ტიტანისაგან დამზადდა. ორი 18000

ცხენის ძალის არტილერიის მაქსიმალურ 60 კანონს და კრივისურულ 50 კანონს უზრუნველყოფდა, რომლითაც 700 მელის მნიშობელი ცურვა შეიძლებოდა. შეარატებაში 4 ხომალდსწინააღმდეგო რაკეტა „მალაქტი“, სატორპედო საარაკტო კომპლექსი „ოსა-М“ და 30 მ-იანი ავტომატი შეედა.

წყალქვეშა ფრთების არასაბიჯალი სისტემაში გამო ხომალდის ექსპლუატაცია როული გამოდგა. 1990 წელს MPK-5 ჩამოწერა და ისტორიაში ყველაზე დიდ წყალქვეშა ფრთებანი საარაკტო ხომალდად შეედა. საარაკტო კატარალების სწრაფი შტეტიკით მოწინააღმდეგვის მსხვილი საბრძოლო ხომალდების განადგურების თიორიის საბჭოთაში კრისანს დიდი მნიშვნელობა ენიჭებოდა. ამ მიზნისათვის მაღალსიჩქარეანი წყალქვეშაფრთებიანი კატარალები მომზადვლად გამოიყურებოდა და გადაწყდა უკე შემოიწებოდა 206M პროექტის საარაკტო შეარატებაზე მოწეება.

სატორპედო ვარანტთან შედარებით საარაკტო კატარების სიჩქარე 43 კანამდე გაიზარდა, საბიჯიერო ეკონომიური სიჩქარით ცურვის სიმორე შესივრდა.

შავი ზღვის ფლოტის ვაგონის შემდეგ უკრანისა 206 M პროექტის 5 კატარა შეიხდა. კატარალებს უკრანისული სახელები „კონობო“, „კიროვანისკი“, „უშანი“, „პიროლუკი“ და „კახივკა“ დეარქვა. „კიროვანისკი“ და „უშანი“ უკეე ჩამოწერილია. „პიროლუკის“ და „კახივკის“ ჩამოწერა 2006 წლის ბოლისათვის იყო დაგეგმილი. მესოთი კატარა „კონობოში“ (ფიფალი P-15) კი საქართველოს სამწიფრო-საზღვაო ფლოტის შემადგენლობაშია.

P-15 შავი ზღვის ფლოტს 1981 წელს შეემატა და საბრძოლო დანიშნულებით გამოიყენებოდა. დაგეგმილ ვაგებში რემონტისა და დოკში შემოწმებას გადიოდა. 1993 წლის ნოემბერში დაწყებული ბოლო რემონტი დიფინანსებლობის გამო არ დასრულდა და კატარა დაშლილი მექანიზმებით 1997 წელს უკრანისა გადაცემა. იმავე წლის ბოლის საქართველოს თავდაცვის სამინისტრო „კონობოში“ დაინტერესდა. მაშინ ის დასალოებოდა 19 ათას დოლარად შეეხსიდა, როცა საწყვის ფასი შეარატების ვარეუთი 110 ათასი დოლარი იყო.

სეკსპიტობოში კაპიტალური რემონტის შემდეგ, 1999 წლის 30 ივნისს, კატარაზე

საქართველოს დროს ადინრთა და „თბილისი“ 4 ფელის ფოთში შუბოვდა.

წყალქვეშა ფრთხიანი კატარლის ციფრა თავდაცვის სამინისტროს მამინდელი ხელმძღვანელობის შუგდის იყო. ვერ ერთი, კატარლა ურანდინის ჩამწერეს და ვართში ჩასაბურთლად მოამზადეს. შორე - საქართველო მსუავესი მტურავი საშუალებების ექსპლუატაცი-გამოყენებისათვის მზად არ არის. გარდა ამისა, კატარლის ძალგანი დანადგარები ერთ საათში დაახლოებით 2,5 ტონა საწყევს მოიხმარს, რაც ცოტა არ არის.

2004 წლამდე „თბილისის“ სასმელო საშხური საკმაოდ აქტიური იყო. შუბდვ ორივე წყალქვეშა ფრთა დაკარგა თუ მოძარტერეს. ამის გამო მაქსიმალური სიჩქარით ცურვის ურანი დაკარგა და წყალქვეშაი ჩვეულებრივ კატარლა ვახდა, თუმცა დაბალი მასისათებლით.

სულ საბჭოთა კავშირში 1947 წლიდან 1992 წლამდე 12 პროექტზე 90-მდე წყალქვეშა ფრთხიანი საბრძოლო ხომალდი და კატარლა ავიო. აღბათი, დღეისათვის რამდენიმე მათგანი თუ იქნება დარჩენილი. ახალ, ორიგინალურ კონსტრუქციითა შუქმანდელ სასმელო დანიშნულებით წყალქვეშა ფრთხიანი მტურავი საშუალებების მშენებლობა თითქმის ყველა ქვეყანაში შუქრება.

საქართველოს გემოსაშენი საწარმოების წყალქვეშა ფრთხიანი საშუალება კატარლების მშენებლობის დიდი ტრადიციები აქვს. ბათუმის ქარხანა 1959-74 წლებში 343 პროექტის „ოვლგას“ ტიპის წყალქვეშა ფრთხიანი კატარლებს ამუშავებდა. 2 ტონა წყალქვეშის „ოვლგას“ 6 მტურავი გადასყავდა და 28 კანას ავითარებდა. კატარლები დაცურავდნ საბჭოთა კავშირის თითქმის ყველა ზღვაში. იგებოდა საექსპორტულიც. საექსპორტო „ოვლგას“ შვედური წარმოების „ოვლო-პენტას“ მრავლებს უყენებდნ.

ფოთის გემოსაშენის ქარხანაში 1961 წლის 342M პროექტის 116 მტურავზე გათვლილი წყალქვეშა ფრთხიანი თიხაფენი „კომეტების“ წარმოება ათავისა. ფოთში აბუბული 120-მდე „კომეტადან“ ასზე მტეი სასჯარფარო გათვდა. ფოთელებთან ერთად 1965 წლიდან „კომეტების“ ფეიცილისა ქარხანა „მორე“ აგებდა. 1980 წლამდე ფეიცილისაში 86 „კომეტა“ ავიო, 32 კა საექსპორტულ.

„კომეტა“ საბჭოთა გემოსაშენი მრეწვე-

ლობის ყველაზე საუკეთესო ნიმუში იყო. მის მიდერინგებულ ვარიანტზე დამუშავდა მარტევი და კონსტრუქციულად საიმელო ფიქსირებული წყალქვეშა ფრთხი, რომელიც 4-მალიან დღეობში ობმტრირანი ტალღებში ცურვის საშუალებს იძლეოდა.

„კომეტები“ კუბანი, ინდოეთსა და ბერძნეთში სასჯარო საზღვის ექსპერტებდნ, ხოლო ფრინოში, ავსტრალიაში, სუფრანგეთში, ბულგარეთში, ოფიოლიავასა და კავკას რამდენიმე ქვეყანაში მდინარეებსა და ტბებში დაცურავდნ.

ფოთის ქარხნის მიმდევრო მძლედი 155-აფელაიანი „კოლხიდა“ იყო, რომელიც მუე ზღვაში 1981 წელს გამოჩნდა. 70 ტონა წყალქვეშის თიხაფენი სხვადასხვა ვარიანტში 120-დან 140-მდე მტურავის იტყვდა და 34 კანაში დაცურავდა. ახალ თიხაფენში გაზრდილი იყო კონფორტულობა, ხოლო გერმანული MTU დობრის ძრავები ნაღებ ხმარს გამოიყენებნ.

ამჟამად ექსპლუატაციაში 30-მდე „კომეტა“ დარჩენილი. მათი ნაწილი შუე ზღვის პორტებს ექსაზურება. ქართული „კომეტა-51“ სოჭი-ბათუმი სასჯარო საზღვრ დაცურავდა და მტურავობის დრო ფოთში შუესლიო 6 საათი იყო.

აფხაზეთის კონფლიქტი წყალქვეშა ფრთხიანი მტურავი საშუალებების გამოყენების მხრივ ერთადერთია. კონფლიქტის მსდულობისა მტურავების გადასყავა წყალქვეშა ფრთხიანი კატარლებსა და თიხაფენებს მრავალფეროვანი ამოცანების გადაჭრა მოუხდა.

პირველივე დღეებში აფხაზეთის საბარბოზე დარჩენილი დამცვენების ექვეყანაში ქართულ გემებთან ერთად სოჭის პორტის „კომეტა-22“, „კომეტა-33“ და „კომეტა-42“ მოსაწილებოდა.

გაგარაში ქართული შვიდარბეული ფორმირებები 1992 წლის 13 აფვისტის ფოთის პორტის „კომეტა-50“-ს გადაყვანა. სუპრატრისტო კონტროლქვეშ დარჩენილი ტერიტორიებდნ ქართველების გამოსყავდა ბიჭვინთში ფოთის პორტის „კომეტა-50“ შუიდა. 1992 წლის 18 აფვისტის I რანვის კაკანტას აღექსნდნე ვავა-ახიშვილმა „კომეტა-50“ ბიჭვინთში გემოსაღმომთან მტურე ბიჭვიტებს თავი შუე ზღვის ფლოტის ოფიცად წარუდგანა და ამ ხე-

რბით სამშვიდობოზე 173 კაცი გამოყვანა.

„კომეტა-50“ 1992 წლის 14 სექტემბერს ბიჭვინთში ბიჭვიტებს დაიკავეს და სოჭიკაიანი ეკიპაჟი მძლედა აფენდა. სუბარაისტებს „კომეტის“ რეიდრად გამოყენება და ვავრის მიმართულებით სასმელო გადახილებების მოხლა სურდა. ფოთი „კომეტა“ შუად შუივება და ახალგამომცემი მტურავებს „კომეტის“ მძლედი 34-კანაიანი სიჩქარე დასუვლებლის იტეს ამძლედა. 20-21 სექტემბრის დამით ერთ-ერთი თავდასმის დროს ქართული გემებიდან გახსნილმა ცეცხლმა „კომეტა“ საფრუქლიანად დაზიანა, რის შედეგადაც წვედური გარიცა და ზღვაში ადარ გასულა.

სხვათა შორის, აფხაზეტმა წყალქვეშა ფრთხიანი კატარლები ზღვაზე ომს მაქსიმალური ეფექტანობით მარავეს. აფხაზეტის განკარგულებლის რამდენიმე ათეული სასმელო „ჩეკა“ (წყალქვეშა 5,4 ტონა, სიჩქარე 30 კანაში, შუეობა 14 კაცი) გადაყვანა და „ოვლგას“ დარმა ამ ტიპის კატარლები ზაზხეულობით დამცვენების საწაბარო ხოლას და რიწის ტანზე ექსაზურებდნ.

„ჩეკას“ პრელსტის-მინაფელსტის კორპუსი აქვს, რომელიც მტეინკური სიმტკიცით ლითონთან ვერ მოიღის. შუხლდული წყალქვეშა მხოლოდ მსუბუქი ცეცხლსაწროლი არაღის ტარების საშუალებას იძლეოდა.

1992 წლის 8 დეკემბრის რუსმა მრსაზურებმა სუპრატრისტო „ჩეკას“ იმ დროს დააკვირა, როცა სოჭის პორტის „კომეტა-45“-ის ამორავით აფენას ცდილობდა. ბევრის მანხელი რუსი მრსაზურეები „ჩეკას“ შვიდარებად გაოცა. კატარაზე ადომინდა კონტინერი 20 HYPC-ის ტიპის რაკეტით, ხელით გადასწავლილი საწვინო-სარაკეტო კომპლექსი, PIP-7 ტიპის ენერგოსტატორი 12 გასრლიო, 7,62 მ-იანი PPK ტიპის ტევიამტევეი, 4 AKM-ის სისტემის ავტომატ, ვანტეი, ბინოკლი, რადიოსაფერი. სრული სტეხით შვიდარებულ „ჩეკას“ პატარა სასმელო ხომალდთან ამ კატარასთან შერბილება და საფრენი აბარების ჩამოღებაც შუედიო. პატარა ზომების გამო მისი პოტენციალურება კა საკმაოდ როული იქნებოდა.

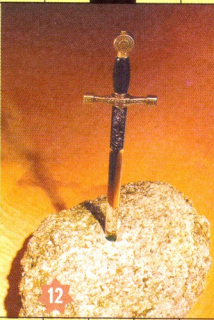
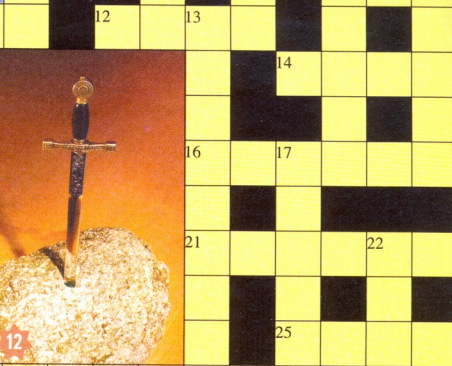
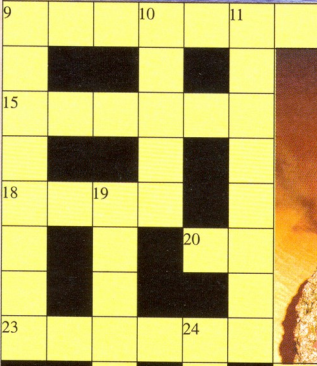
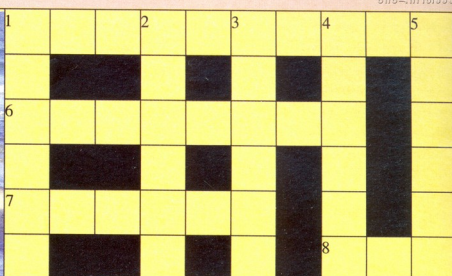
პერიოდულად აფხაზეტში „ოვლგასითა“ და „ჩეკებითა“ დამცემობით სოჭოზე თავდასსებეს აწყოებდნ. სოლოლიანის ოფინანსო-ურულიან HYPC-ის გასაშენებ დანადგარებსა და მსხვილკალიბრიან ტევიამტევეებს იყენებდნ. ცალკულ შუხეხევაში კატარებიდნ საფლანტო ვეჯუების გადმოსსმაც ხელებოდა.

კონფლიქტის შუბდვ „ოვლგასმა“ და „ჩეკებმა“ აფხაზთა ფლოტში კაცვე ერთმანის იქსაზურეს და სასჯარო სწავლებებზე მტურავიციზობანი, 7-12-კაციანი ვეჯუების დუნსტრირებისათვის გამოიყენებოდა.

თიხურ ჩარხნიძე

პარსენალი

თარგუმება: 1. მექსიკური ავტობატური შაშხანა; 6. საზღვაო ბრძოლა ძველ საბერძნეთში; 7. უნგრული პისტოლეტი; 8. „ფიატის“ მოდელი; 9. მექსიკის ეროვნული გმირი, გენერალისიმუსი; 12. ხმლის ტარი; 14. ინდოეთის დედაქალაქი; 15. ეროვნული სამხედრო ფორმის ქურთუკი; 16. ავსტრიის ფეხბურთის გუნდი; 18. გერმანული პისტოლეტი; 20. XIX საუკუნის ამერიკელი მწერალი; 21. იარაღის მწარმოებელი იტალიური ფირმა; 23. სწრაფი თაფლასმა, შეტყევა მოწინააღმდეგეზე; 25. მტაცებელი ცხოველი; 26.

ამერიკული რევოლვერი „პერინგტონ ენრიჩარდსონის“ მოდელი; 28. ქალაქის, სიმაგრის ან არმიის გარემოცვა მტრის ჯარების მიერ; 29. შუკავე შეხლა-შეხოხლა; 32. ბელგიური პისტოლეტი; 33. ისრაელის სამხედრო-საზღვაო ფლოტის ზომადლი.

პასუხები: 1. ჯარების გადაადგილება საომარ ვითარებაში; 2. ძველებური ხელის ცეცხლსასროლი იარაღი; 3. ჩრდილო-პოლარული მხარე; 4. ესპანური რევოლვერი; 5. თუგოსლავეური პისტოლეტი; 9. რუსული პისტოლეტი;

10. პროფესიონალი მონადირე; 11. ფრანგული პისტოლეტის „პირენეს“ მოდელი; 13. ბელგიური პისტოლეტი; 17. ზღვის მეკობრე; 19. ღია საორტული ავტომობილი; 22. სეციალური ნაგებობა ხელის ცეცხლსასროლი იარაღით მიზანში სროლისათვის; 24. გერმანული პისტოლეტი; 26. ააპონური ბრინჯის არაყი; 27. ჩეხური პისტოლეტის „ზბროიოვკას“ მოდელი; 28. ღამის ფრინველი; 30. ამერიკული პისტოლეტის „კოლტის“ მოდელი; 31. ზღვის პატარა ყურე.

კურნალის წინა ნიშნები გამოქვეყნებული „არსენალორდის“ პასუხები: **თარგუმება:** 1. დეტონატორი; 6. აგრესორი; 8. გენცივილი; 10. ავტობატია; 13. ტაში; 14. მირიკე; 16. ბაიონი; 17. ნავაზ; 19. ერმა; 22. დეუ; 23. ნეა; 24. სური; 26. პარნიკა 29. პრად ; 30. ნეა; 21. შუბი; 33. პაიჭაქ; 34. ილიოი; 35. ილიე. **პასუხები:** 1. დესანტი; 2. ტუარეგი; 3. ნელსონი; 4. ორლი; 5. თხიჯი; 7. რევიარი; 9. დომინი; 10. არმინიუსი; 11. ოტოვარი; 12. ეზე; 15. აბეგრა; 18. ალუა; 20. ანია; 21. მია; 25. რაიზნეგი; 26. პანარი; 27. რომული; 28. კრილია; 31. აპანი.

„არსენალი“ გთავაზობთ მარტის თვეში მომხდარი მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვანი და სინტერესო ისტორიული მოვლენების ჩამონათვალს.

არსენალის მარტის კალენდარი

1 მარტი

1812 წელი – სოფელ ჩუქლეთან მოხდა კასეთის აჯანყების გადაწყვეტი შეტაკება აფლონორიე აჯანყებულებას და მოავარ-მართებელ პაულუჩის ვარს შორის (გამარ-ჯვა ამ უკანასკნელს და 4 მარტს თელავში უბრძოლველად შევიდა).

1815 წელი – საფრანგეთში დაბრუნდა ექვხელ კლიზან გაქცეული ნაპოლეონი (მეფე ლუილავიო XVII-მ მისი შერევა მარმდ წყის უბრძნა, ისე დაპაჩრდა ყოფილი იმ-პერატორის პარიზში რკინის გალითი მფენ-სა, მფერამ როგორც კი ნაპოლეონის შეხვდა, დატყვევების ნაცვლად კვლავ სამასურში ჩაუვდა).

1922 წელი – დაიდა იცხაკ რაბინი – ისრაელის სახელმწიფო და სამხედრო მოღ-ვაწე გენერალ-ლეიტენანტი (სხვადასხვა დროს ცვახ ისრაელის გენერალური შტაბის უფროსი, პრეზერ-მინისტრის, თავდაცვის მინისტრის თან-მდებობის).

1950 წელი – ჩინეთის პრეზიდენტის პოსტზე კვლავ აღსდგა ჩან კაიში – ჩინელი ნაციონალისტი, შერეიებული ანტიკომუნის-ტი.

1954 წელი – ამერიკის შერეიებულმა შტატებმა წყნარი ოკეანის ცენტრალურ ნაწ-ილში, მარშალის კუჩხებებზე, ააგოეს 15-მეტეტრანაი წყაბადის ბოში, რომელიც სიმ-ბოლონი 1000-ჯერ აღესტებოდა ხროისი-ში აგეიქებულ ბოშს.

1992 წელი – შეიქმნა საქართველოს სამხედრო კომისარიატი.

2 მარტი

1793 წელი – დაიდა საძულ პოუსტონი – ტესასელი (აშშ) გენერალი (ვიჯაინი-ელი სამხედრო მოსამსხურისა და ამერიკის რევილიციის მონაწილის ოჯახში დადა-ბულმა პატრიოტმა მოხალისეთა მჭირე არმიით დაამარცხა მექსიკური პრეფესიული არმია და 1836 წლის 2 მარტს მაღწა ტესასის დამოუკიდებლობას).

1913 წელი – რუსმა ავიაკონსტრუქ-ტორმა, ივორ სკიორსკიმ (1919 წლიდან ენ-ფორკაში წაყიდა აშშ-ში) მოაწყო მძიმე, 2-მრეიანი თეიამერინგ „გრანდის“ პირველი საცვლი ფრენა.

1917 წელი – 90 წლის წინ დაიდა მირზა გელიოვანი – პოეტი და ოფიცერი (დაიღუპა 1944 წლის ბელიორსკაში).

3 მარტი

1878 წელი – სტამბოლის მახლობლად,

სან-სტეფანოში, გავირზდა სახეი ხელშე-რულება (პრედიხნარული, ანუ წინასწარი, სახეი დასრულდა რუსეი-ოსმალეთის 2-წლიანი ობი. ოსმალეთმა რუსეთის დავითი აზერეი ტერიტორიებზე, მათ შორის კავკასიური ქალაქებ: ბათუმზე, არტაბანი, ყარსი, ბაახილი).

4 მარტი

1784 წელი – იმერეთის მეფე სოლომონ I-მა (1752-84 წლებში) გალაშქრა ქობულეთ-ბათუმის შემსაერეთლად (უკან მობრუნებულს, 9 მარტს, ნაქიმკრეფთ ოსმალეტი ჩაუსა-ფრდინ და ლაშის დატყვევებს. სამწუხაროდ, ამ მარცხს მისი გარდაცვალება დააქარსა...).

5 მარტი

1798 წელი – საფრანგეთის დირექტორი-რამ ურეი თქვა დიდ პრეტენზიებზე შუქრსზე და მოიწინა ევეიპტის დაპრობის გეგმა (განხ-ორციელდა დედალა ახალაზნად გენერალ ნაპოლეონის).

1829 წელი – ქართველი და რუსთა გავრითებულმა ვარამ ლიბინან დაამარცხა ოსმალეტი.

1940 წელი – სსრ კავშირის შინაგან საქეთა სასახლი კობისარმა ლავრენტი ბერიამ გასაკა ბრძამება პოლიონეთის არმიის ბურეუაზიული წარმოშობის 25700 ოფიცე-რის დასერევის შესახებ.

6 მარტი

1913 წელი – დაიდა ალექსანდრ პოკოი-

კინი – სსრ კავშირის საშხის გპირი (განხ-ორციელდა 600-ზე მეტი საბრძოლო გაფრენა, ჩაება 156 საჰერეო ბრძილად და მათავლი მოწინააღმდეგის 59 თეიამერინაყი).

1922 წელი – დიდა პრეტენზიებ, აშშ-მა, საფრანგეთსა და იაპონიამ სხლი მოაწერეს შეთანხმების სახელი ბრძილების დროს წყ-ალექუმს ნადებების წინააღმდეგ მოაწამოდა არების გამოყენების აკრძალვის შესახებ.

1930 წელი – გარდაცვალა ალგერე ფონ ტრამეტი – გერმანელი ეროს-ადმირა-ლი (მუქნა გერმანიის დიდი ფლოტი, რომლი-თაც გერმანია ჩაება პირველ მსოფლიო ობში, თუქვა აღარ მტავა საშუალება ეხელმძღვანე-ლა ფლეთისაგანის, რომლის ორგანიზებას შევალა მიული ძალ-ღონე).

7 მარტი

1944 წელი – დაიდა ყოული მარტვაეა – სახელმწიფო მოღვაწე, გენერალ-მაიორი (1993 წ.).

8 მარტი

1827 წელი – ალექსანდრე ჰუვტვაიტი (პოეტი და გენერალი) დაინიშნა ულანთა მე-2 დივიზიის პირველი პრეიადის მთავრად (მონაწილეობდა რუსეი-ირანის ობში (1826-28 წწ.)).

1930 წელი – გარდაცვალა ულიამ ტაუტი – აშშ 27-ე პრეზიდენტი (1909-13 წლებში), ქვეყნის უფდესი მოსამართლე (1904-08 წლებში პრეზიდენტ თეორად რუსველ-ტის კანბენტს ცვახ სამხედრო მინისტრის თანამდებობის).

9 მარტი

1803 წელი – ქართველი და რუსთა ერთიანმა ვარამ დალაშქრა და დასარკა ჰერ-ბულაქთან.

1916 წელი – ამერიკელი გენერალი ვირ-ელიზერ ბერმინგი სადამსჯელი რაშითი შე-ქრა მექსიკაში აფლონორეი აჯანყებულებ-ის წინააღმდეგის პანი ულიამ წინააღმდეგ საბრძოლველად.

10 მარტი

1993 წელი – საქართველოს თავდაცვის უწყებაში შექმნა პირველი სახენტი-სარა-კტი მოვლა.

11 მარტი

1801 წელი – რუსეთის სახელმწიფო სენატმა საქართველოს გენერალ-გუბერნატორ-ად დანიშნა კავკასიაში განლაგებული ვარების სარდალი, გენერალი ქორინგი, ხოლი სამო-ქალაქო გუბერნატორად – გენერალი გრიოლ ორბელიანი.

12 მარტი

1289 წელი – მიხლილემბა სიცილიით დასაქცე დემეტრე II თავდადებულთ – საქართველოს მეფე 1271-89 წლებში (საქარე-ლის ლაშქრით მიხლილემბა ცვლა ლაშქრობაში მონაწილეობდა. 1277, 1280 და 1281 წლებში ევეიპტის სულიანის წინააღმდეგ ლაშქრობებ-ში ათასობით ქართველი მუშობინ დაღუპა).

1605 წელი – სოფელ ძაქუმში (დღეს-სხ-ლეოი კასეთი) სპარსეთში გაზრდილმა

ივორ სკიორსკი

მარშალი
მთხვარეშვილი

უფლისწულმა კონსტანტინე მარშალ დასოცა მამ და მამ, ალექსანდრე II და გიორგი.

1881 წელი - დაიდა მუსტაფა ქაქელი ათათურქი - თურქი მხედრობითაგარი, პოლიტიკური მოღვაწე (რუსუბელის პირველი პრეზიდენტი 1923 წლიდან გარდაცვლულამდე - 1938).

1940 წელი - მოსკოვში ხელი მოეწერა სასაოკო ხელშეკრულებას საბჭოთა კავშირსა და ფინეთს შორის (ბარდოქიას, მდგრამ კაპიტულაციურულმა ფინეთმა დახლოებით 25 ათასი კაცი დაკარგა, საბჭოეთმა კი თითქმის 10-ჯერ მეტი!).

13 მარტი

1815 წელი - ვრობის ქვეყნების მოგრობათა შეთავაზება მიღეს დეკლარაცია, რითაც ნაპოლეონ ბონაპარტი კანონიერულად გამოაცხადეს (ფაქტობრივად, ეს ნიშნავდა მთელი ვრობის იმს საფრანგეთთან).

1936 წელი - გარდაიცვალა დედო ბიტი - ბრიტანელი ადმირალი, პირველი მსოფლიო ომის პერიოდის ბრიტანელი ფლოტის ყველაზე თვალსაჩინო ფიგურა.

14 მარტი

1996 წელი - გაიხსნა საქართველოს ალექსანდრე რამიშვილის სახელობის ცენტრალური კლინიკური სამხედრო კოსპიტალი.

15 მარტი

1767 წელი - დაიდა ენდრე ვეკონი - აშშ-ის მე-7 პრეზიდენტი (1829-37 წლებში), გენერალი (ინგლისის ვარებზე პირველი გამარჯვების მოპოვებელი).

1995 წელი - ქართული საარტილერიო შეჭრის შეწყლის მტოე წლისთავზე საქართველოს თავდაცვის მინისტრის ბრძანებით, 15 მარტი გამოცხადდა არტილერიის დღე.

16 მარტი

1926 წელი - აშშ-ში განხორციელდა ოხეჯდრეკტული მრავანი რაკეტის პირველი გაფრენა (გამომგონებელი - ინჟინერი რ. კოლარდი).

17 მარტი

1923 წელი - დაიდა ვარი მეტეველაძე

- ავიაციის გენერალ-მაიორი (1966 წ.), საბჭოთა კავშირის გმირი (1945 წ.). (საბჭოთა კავშირში პირველმა ჩამავალი ფანსისტური გერმანიის რეაქტული გამანადგურებელი).

19 მარტი

1879 წელი - ვარის ობერაციის გმირი, პოპოლარული არმილ ჭაჭუვაძე დანიშნეს ადვოტის პირველი ცხენისანი რეგულარული ლეგიონის მეთაურად (მისი სახელი იმდენად პოპულარული გახდა, რომ დავისტრანტი XX საუკუნის 20-იან წლებამდე პირველად მის საღვინებლოს წარმოთქამდნენ).

19 მარტი

1849 წელი - დაიდა ადვინდე ფონ ტრაბიცი - გერმანელი ადმირალი.

1961 წელი - 40 წლის შესრულებამდე 2 დიდი ადრე გარდაიცვალა ვახლე სტალინი - ავიაციის გენერალ-ლეიტენანტი (1949 წ.), ოსიეს სტალინის ვაჟი (დაიბნოდალია ვაჩანში).

20 მარტი

1413 წელი - გარდაიცვალა ჰენრი IV - ინგლისის მეფე (1399 წლიდან), უხადლი მემორი, ლანკასტერის დინასტიის დამარცხებელი.

1996 წელი - ქვერუხე სასახლური ძეგლის საკონსტრუქციო-გამაშენებ პუნქტზე, გაიძარია შედგენა საქართველოსა და აფხაზეთის მხარეთს შორის, დღელი შეთანხმება სასახლური ტყეებისა და მტეგების გაკვლის პროექტის დაწყების თაობაზე.

21 მარტი

1614 წელი - კახეთში შაჰ-აბასის პირველი შემოსევის დროს ვლადის ახლის ერთმანეთს შეტაკებენ ქართველთა და ვახლბაშთა ვარკები.

1883 წელი - გარდაიცვალა გრიგოლ ობოლანი - ცნობილი ქართველი პოეტური-რომანტიკოსი, სახელმწიფო და საზოგადო მოღვაწე გენერალ-ადოტანტი (1859 წ.).

1999 წელი - საქართველოში პირველად აღინიშნა მუსახერის დღე.

25 მარტი

1625 წელი - ხარება დღეს გამართული მარტოცივის ბრძოლაში ქართველებს, ვიოევი საკახის სარდლობით, ამოწეფეტეს სპარსთა ვიოევი (ეს იყო ქართლ-კახეთის ავანტიის ერთ-ერთი ეპიზოდი, ვახლბაშთა ბანაკში იყო ოსახლეს ვიოევი საკახეჲ და მისმა თანმდელებმა პირველმა 30 ათასი ორახლიდან თავს გაუქვეთი მოხლოდა 3 ათასმა უფელმა). (2001 წლიდან აღინიშნება „ქართველი მეომრის დღე“).

1738 წელი - შეიქმნა ქართველ ჰუსართა პოლეკი (არსებობდა 1769 წლამდე, მოსკოვის ლეგიონთან შეერთებამდე, ჰუსარ თავყებისა და ანხორების საცხოვრებლად მიწებს სამურაში მფლობელობაში გადაცეთ უკრანაში).

1809 წელი - ჰეტერე ბაგრატიონმა ლაშქრობა დაიწყო შვეციის დედაქალაქ

სტოკოლმზე 17 ათასი მებრძოლი ვახლე ბოტანიის ვიოის ვიოევი, აღინიშნა კენჭულეზი - წარმტებისათვის ინჟინტრის ვიოევილობა (გენერლის სრული ჩინი) ებოდა.

1976 წელი - გარდაიცვალა ბერნარდ ლეუ მიხტევიტერი - ბრიტანელი მარშალი (NATO-ს შეარადებული ძალების მეთაური 1951-58 წლებში).

26 მარტი

1737 წელი - გარდაიცვალა მეფე ვახტანგ VI (სამხედრო პოლიტიკური კავშირი ჰქონდა პეტრე I-თან, მის სტამაში პირველად დაიბეგდა „ვეფხისტყაოსანი“, დარბაზული ასტრანახანი).

27 მარტი

1184 წელი - გარდაიცვალა მეფე ვიოევი III - დიოევი IV აღმშენებლის შველიშვილი, ოამარ მეფის მამა (თავისი ლაშქრობებით გამაშტევა საქართველოს სერთამოიროსი ავტონომიუტეტი).

1814 წელი - აშშ-ინგლისის ომის მსე-ლელობისას, ტეტისის შტატის პოლიციის უფროსის, გენერალ-მაიორს ენდრე ვეკონსმა (ქვეყნის მოპოვების პრეზიდენტმა), რომლმაც მთელი მარტი ფიქსელე ბრძოლებში ვარკები (15-ზე 47 წლისა შესრულდა). ამ დღეს ინდელითა ავანტიის ჩასაქონება გადაიშტერა, დამარცხდა ოსინი და მოახრესა ეწ. ადრეკონის ხელშეკრულების დადება, რითაც ვიოევითა და ინდელითა აღბაბის ტერიტორია გაათავისუფლდა ინდელიებისაგან.

28 მარტი

1752 წელი - ქართლოსა და კახეთის მეფეებს, თეშტარას მტოევი და ერეკლე მტოევი შეტრბილენენ ნუქის ხან ავთანიალამს; განდის ახლის დილიდან საღამომდე გაგრძელებული ბრძოლა ქართველთა ლაშქრის მარცხით დამთავრდა.

1969 წელი - 79 წლის ასაკში ვარდაცვალა დეიკტ დედო ეიხენბერგი - ატირეკელი მხედრობითაგარი, ქვეყნის 34-ე პრეზიდენტი (სამხედრო ოსტრობაში მტოევირება ყველაზე მრავალდღეობივან მრავალდღეობურულ ძალების უდიდესსაშტაბთან საბრძოლო მიქედებებში).

29 მარტი

1899 წელი - დაიდა ვაფერენტი ბერია - საბჭოთა კავშირის მარშალი (1945 წ.) სოციალისტური შრომის გმირი (წოდება მტეხივა 1943 წლის მარტში).

1972 წელი - სამხედრო ვიოევიანს დატოევა უკანასკნელმა ატირეკელმა ვარისკაცმა.

31 მარტი

1814 წელი - მარშალმა ნეემ, სხევა მარშალითა პირით, ნაპოლეონს ურჩია ტახტის დაბოძება არბის შესანარჩუნებლად და საფრანგეთის საყოველთაოდ.

1939 წელი - დაიდა ვარდოკო ნადიაიძე - გენერალ-ლეიტენანტი (1993 წ.), საქართველოს თავდაცვის მინისტრი 1994-98 წლებში.

დამოკლებული „კალაშნიკოვი“

მედესანტებისთვის შექმნილი მოკლელულიანი ავტომატი მილიციელებს დარჩათ

ეს ავტომატი პირველად ავღანეთში გამოჩნდა გასული საუკუნის 80-იან წლების დასაწყისში და როგორც საზღვარგარეთის სპეცსამსახურების, ისე საბჭოთა იარაღის მიყვარულთა ყურადღება მიიპყრო.

ვისაც საბჭოთა არმიის რიგებში უმსახურა, მხოლოდ ორი სახეობის „კალაშნიკოვის“ ავტომატი თუ ენახა: 7,62 მმ კალიბრანი AKM და 5,45 მმ-იანი AK-74.

ახალი მოკლე ავტომატი კი წინამორბედებისგან განსხვავდებოდა, თუნდაც ლულის უცნაური კომპლექსიონით. ეს იარაღი რაღაცთა შეყვდა დასავლურ პისტოლეტ-ტყეაზრევეებს (მაგალითად, გერმანულ MP-5-ს), მაგრამ საკმარისი იყო მისი მჭიდვანახა, რომ მიმწვდომიყო – ის გათვლილი იყო ავტომატისა და არა პისტოლეტის ვანებზე.

ავღანეთში მოკლელულიანი ავტომატი თავდაპირველად საბჭოთა მედენსანტების შეარაღებამ გამოჩნდა. ცოტა ხანში კი ამ ავტომატებით ტანკებისა და ჯავშანმანქანების ეკიპაჟებზე შეიარაღეს. დროთა განმავლობაში ავღანელმა მოჯაჰედებმა ნაალაფვი ეს უცნაური იარაღი ამერიკულ და პოიტანულ სპეცსამსახურებს გადასცეს. ასე გახდა დასავლეთისთვის ცნობილი, რას წარმოადგენდა დამოკლებული „კალაშნიკოვი“ AK-74 Y, რომლის სახელწოდება ასე იმზერება – „კალაშნიკოვის დასაკეცკონდახიანი

დამოკლებული ავტომატი“.

საბჭოთა კავშირში „პერესტროიკის“ დაწყებისთანავე ძალზე გაიზარდა ორგანიზებული დანაშაულის მასშტაბები. თითონაკეთი იარაღის ნაცვლად დანაშაულებს სამხედრო საწვებებიდან მოპარული ან გატაცებული საარმიო იარაღი – „მაკაროვის“ პისტოლეტები და „კალაშნიკოვის“ ავტომატები ჩაუვარდათ ხელი. საბჭოთა მილიცია ამ დროს მხოლოდ „მაკაროვებით“ იყო შეიარაღებული და უფრო მძლავრი იარაღი სჭირდებოდა ორგანიზებულ დანაშაულებთან დასაპირისპირებლად.

ასე გამოჩნდა AKC-74Y საბჭოთა მილიციისა და ათასწარი „კომინის“ შეიარაღებაში. ამას იმანვე შეუწყო ხელი, რომ საბჭოთა არმიის მედენსანტებმა, ფაქტობრივად, უარი თქვეს მის გამოყენებაზე და არჩევანი დასაკეცკონდახიან AKC-74-ზე შეაჩერეს. ეს შეზღუდვებით არ ყოფილა, რადგან ავღანეთში მძიმდინარე ბრძოლებს ცხადყო, რომ მოკლელულიანი AKC-74Y სერიოზული საარმიო ოპერაციისთვის ნაკლებად გამოდგება.

ამას რამდენიმე მიზეზი ჰქონდა. AKC-74Y-ის ლულა მისი წინამორბედის – AK-74-ის ლულაზე თითქმის ორჯერ მოკლეა, 415 მმ-დან 206,5 მმ-მდე. შესაბამისად, იკლო დამხრებით სროლის მანძილმა. თუკი AK-74-დან სროლისას მიზანში მოხედვის

ფეკტანი მანძილი დაახლოებით 500 მ-ით განისაზღვრება, AKC-74Y-ის შეზღუდვამ ეს მანძილი 200 მ-ით მაინც იკლებს. ასე რომ, AKC-74Y ფეკტანობას პრაქტიკულად 150-200 მეტრზე იმარჩრებს. წარმოიდგინეთ, რამე გამოადგებიდა საბჭოთა მედენსანტებს მოკლელულიანი „კალაშნიკოვი“, როდესაც ავღანელ მოჯაჰედებს უფრო შორი მანძილიდან 7,62 მმ-იანი „კალაშნიკოვებით“ (თუნდაც ჩინური წარმოების) შეეძლიათ მათი მოტერება.

სამაგიეროდ მოკლელულიანი AKC-74Y ფეკტანობა მალადა ჭალაქის პირობებში ბრძოლის დროს, სადაც საძინებ იშვიათადაა 50-100 მ-ზე მეტად დამორბეული. მოკლელულიანი და დასაკეცკონდახიანი AKC-74Y (ასეთი დროს მისი სიგრძე 49 სმ-ს არ აღემატება) მეტობის საშუალებას აძლევს, შერობში უფრო მარჯვედ იმოქმედოს, ვიდრე იმავე AK-74-ით, რომლის სიგრძე თითქმის ერთი მეტრია (93,3 სმ).

თუკი ამას გათვითალისწინებთ, მაშინ საბჭოთა მილიციელებს (და მეტყვობ, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, სუერ-

ეს სურათი „არსენალი“
ქართული მეცხოზღვრების
AKC-74Y-ებს ზღვის დონიდან
დაახლოებით
3000მ-ზე,
დადესტინის
გაბაღვარზე
საბაზადლო

AKC-74 და მისი
„დამოკიდებული
შვილობილი“
AKC-74Y

ქული ქვეყნების სამართალდამცვეებს) მოკლულულიანი AKC-74Y-ები მართლაც რომ საგმირო საქმეები უნდა ჩაედინათ. თავიდან თითქოს ასეც ჩანდა, — კომპაქტური და მისხანე ავტომატი სამართალდამცვეებს დიდ უპირატესობას ანიჭებდა დამნაშავესთან ბრძოლისას, თუნდაც ამ უკანასკნელს ჯავშანთიღებტიც კი სცმოდა. სინამდვილეში კი სულ სხვანაირად

აღმოჩნდა: AKC-74Y-ით ნასროლ 5,45 მმ კალიბრთან ტყვიას ერთი საშინელი თვისება აქვს — როგორც კი პატარა დაბრკოლება შეხვდება ფრენისას, მამნივე რიკოშეტირდება (იცვლის მიმართულებას).

თავად წარმოიდგინეთ, ქალაქის ქუჩებში, სადაც უამრავი ნაგებობაა, რა მოხდება ამ მცირეკალიბრანი ტყვიის სროლისა და მისი რიკოშეტირების შემდეგ.

მაგურჩიანი AKC-74Y
უნმაბურო ყუმბარასატ-
ყორცნთან ერთად

AKC-74Y-ზე დაყენებ-
ულია ღამის ხედვის
ოპტიკური სამიზნე

განვიღო 25 წელიწადში (მას შემდეგ, რაც AKC-74Y სამართალდამცველებს დაურიგეს) ასეთი შეთხვევები ხშირი იყო, მათ შორის საქართველოშიც, რაცა მლიციველის თუ პოლიციელის მერ AKC-74Y-ით (ან AKC-74-ით) ნასროლმა და რიკოშეტირებულმა 5,45 მმ კალიბრის ტყვიამ ბოროტმოქმედის ნაცვლად უდანაშაულო გამკლავი იმსვენრალა.

დაეუბრუნდეთ AKC-74Y-ს ტაქტიკურ-ტექნიკურ შესაძლებლობებს. გარდა იმისა, რომ სროლის მცირე მანძილი არ მოსწონდათ შედესანტეებს, ამ ავტომატის ლულა ორი-სამი მჭიდის დაცლის შემდეგ ისე ხურვებდა, რომ ტყვიებს ღამის „აფურთხება“, რამდენიმე ათეულ მეტრში ისროდა.

ამის მიხეზი ისიც დია, რომ ლულის დამოკლების შემდეგ მისი ღია ნაწილი ადარ მოჩანს, რაც ლულის გაგრძელებას ართულებს. დამოკლებულულიანი ავტომატი სროლისას უფრო მჭახე ხმას გამოსცემს და ცაცხასებს, რაც იმითაცა გამოწვეული, რომ სროლის ტემპი წუთში 700 გასროლამდე გაიზარდა (AK-74-ით სროლის ტემპია 600-650 გასროლა წუთში). სროლის ტემპის გაზრდა კი თავის მხრივ არიდუვისთვის ღერისდა და არგამოსარიდეგული მილის დამოკლებამ განაპირობა. შესაბამისად, შემცირდა ავტომატიკის მოქმედების ციკლიც.

მოკლე ლულიდან გასროლილი ტყვის სტაბილიზება რომ შენარჩუნებინათ (ანუ ტყვიის მოკლე ლულამი გასვლისას ბრუნვას იცივე სიხშირე რომ „აეკრიფა“, როგორც გრძელ ლულაში გასვლისას), ლულის შვინიო ხნახნების დახრილობა გაზარდეს, ხნახნების სვლის სიგრძე 200-დან 160 მმ-მდე შეამცირეს. ამან კი შენარჩუნა ტყვის სტაბილიზაცია, მაგრამ სამაციეოროდ გაიზარდა ტყვიის შიდა-წხვევა ლულაში გავლისას.

„არსენალი“ არაერთხელ გამოცავდა AKC-74Y და დახლოებით ასეთი შთაბეჭდილება დარჩა – ეს არ არის საარმიო ოპერაციებში გამოსადევი ავტომატური იარაღი, უფრო სპეცოპერაციებისთვის გამოდგება ან შეიძლება გამოიყენონ იქნეს როგორც დამხმარე შეიარაღებული ძალებისთვის, ყუმბარამტყორცნელებისთვის, არტილერიისთვის, ტანკისტებისთვის თუ მურინავებისთვის (სხვათა შორის, აფხაზეთის ომში რამდენიმე ქართველი პილდტი სწორედ AKC-74Y-ის იმედი დაფრინავდა).

რაც შეეხება სპეცოპერაციებს, დივიზიონების შექმნის AKC-74Y-ის სპეციალური მოდიფიკაცია AKC-74YB, რომელსაც ლულის ბოლოში კომპენსატორ-ცეცხლმქობის ნაცვლად ПБС-ის (უხმა და უცეცხლო სროლის მოწყობის) დაუყენეს (შესაბამისად, გამოიყენება სპეციალური 5,45 მმ-იანი ვაზნები, რომლებზეც შეყვარებულია დენისის რაოდენობა, რაც სროლის საწყის სიჩქარეს ატმოსფეროში ბერის გაუცვლელის სიჩქარეზე დახლოებით 300 მ/წმ-ზე დაბლა სწევს). ამ სპეციალურ ვარიანტს ლულის ქვეშ ძალზე ორიგინალური კონსტრუქციის ასევე უხმაური ყუმბარასატყორცი აქვს, უცნაური სახელწოდებით – КАНАРЕЙКА. უხმაური ყუმბარასატყორციდან 30 მმ კალიბრის ყუმულაციურ ყუმბარას (ეს ყუმბარა კუმულაციური ჭავლის მეოხებით 400 მ მანძილზე სროლისას 15 მმ სისქის ვაგენის ზერტში) 5,45 მმ ფუჭი ვაზნის გასროლისას წარმოქმნილი აირების წნევა ადგებს. ვაზნებისა და ყუმბარის გარეშე ავტომატისა და ყუმბარასატყორცის ეს „ალუბრე“ 5,43 კგ-ს იწონის, სიგრძე მაყურსა და გამოიღო კონდახთან ერთად 90 სმ-ს აღწევს.

დამოკლებული კალაშნიკოვის მოტრფივალეებზე პოლიფუდშიც მომრავალდნენ. ვეიშს ბონდისა და ზანგი ნარკობარონების ხელში ავტომატი გაკვირვებას აღარ იწვევს... ადერ, ვეიზიფერ გაბრნის ნაზი გმირის ხელშიც კი მირსხანდ გამოიყურება...

ჩვენი	დღისი	მოკლე-
ლულიანი	ავტომატი	AKC-74Y
ვაზნების	გარეშე	2, 485 კგ-
ინონის,	30 ცალი	5,45
88-იან	ვაზნასთან	ერთად
მისა	3 კგ-მდე	იზრდება.
გაშლილი	კონდახით	ავტომატის
სიგრძე	73 სმ-ია,	დავე-
ცილით	კი — 49 სმ.	ლუ-
ლის	სიგრძე	20,65 სმ-ია.
საწყის	სიჩქარე	735 მ/წმ,
სროლის	ტემპი	700 გას-
როდა	ნუთში,	პირდაპირი
როლის	მანძილი	— 3508.

მეორე არანაკლებად უცნაური და გეზტიკური მოდიფიკაცია, რომელიც AKC-74Y-ის საფუძველზე შეიქმნა ეწ. კეის ავტომატი. ჩვეულებრივ დაპოლიტში მოთავსებულია AKC-74Y. დაპოლიტის სახელური ავტომატზეა დამყარებული. საკმარისაა დილაკზე თითის დაჭერა, რომ დაპოლიტი იხსნება და დაბლა ვარდება, ხოლო ადამიანის ხელში სასროლად გამართული AKC-74Y რჩება. კეის-ავტომატს,

ძირითადად, პრეზიდენტის პირად დავეყენება, როდესაც ხალხში გასულ ქვეყნის პირველ პირს იცავდნენ.

მახალ კალაშნიკოვის შეიღმა, ასევე იარაღის კონსტრუქტორმა, მამის AKC-74Y-ის პაპზე პისტოლეტ-ტყვიამურტყვევი БИЗОН-2 შექმნა. იგი პისტოლეტის (როგორც „მაკაოვის“, ისე „პარაბოლუმის“) ვაზნაზეა გათვლილი. სხვა მხრივ, თითქმის იმერებს AKC-74Y-ს. „პიზონს“ ძალზე ორიგინალური, ცილინდრული ფორმის მჭდე უკეთება ლულის ქვეშ, რომელზეც 64 ცალი პისტოლეტის ვაზნა თავსდება.

არსებობს AKC-74Y-ის კიდევ ერთი მოდიფიკაცია, რომელიც ასევე 9 მმ კალიბრის ვაზნაზეა გათვლილი, ოღონდ არა პისტოლეტის, არამედ სპეციალურ СП-5 და СП-6-ზე (სწორედ ამ ვაზნებს მოხმარს სპეციალური ავტომატი აიხ და სნაიპერული შაშხანა ВИНТОРЕЗ-ი).

ბოლო პერიოდში შექმნეს AKC-74Y-ის მორიგი მოდიფიკაცია, პისტოლეტ-ტყვიამურტყვევი ВИТЯЗЬ-ი. ისევე როგორც „პიზონი“, ის პისტოლეტის ვაზნაზეა გათვლილი და ამით უახლოვდება მსოფლიოში პოპულარულ გერმანულ MP5-ს. თუმცა „პიზონისგან“ განსხვავებით „ვიტაისს“ ჩვეულებრივ სტრქტორში მჭდე აქვს, რაც ადვილეს მის ექსლუატაციას.

ისე, სიმართლე ითქვას, რუსმა კონსტრუქტორებმა 1966 წელს, გერმანული MP5-ის შექმნიდან მხოლოდ 40 წლის შემდეგ, შემდგეს შექმნათ რაღაც მისი მსგავსი „ვიტაისის“ სახით.

თუმცა ყველაფერი სხვანაირად იქნებოდა, 70-იან წლებში კალაშნიკოვის ორიენტაცია პისტოლეტის და არა ავტომატის მცირეკალიბრის ვაზნაზე რომ აეღო, რაღაც თვადანვე პისტოლეტ-ტყვიამურტყვევად შექმნილი AKC-74Y დღეს ბევრად უფრო პოპულარული და ფეკტიანი იქნებოდა სამართალდამცველებზეც და სპეცსამსახურებშიც.

9-88-იან სპეციალურ ვაზნებზე (СП-5 და СП-6) გათვლილი AKC-74Y მოდიფიკაცია

ეს პისტოლეტ-ტყვიამურტყვევი БИЗОН-2-ი კალაშნიკოვის ვაზის ტყვიანობაა

ირაკლი ალაფავილი

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹԱՆՈՒՅՑՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏԵՐԱՆ

621/10

AKC-74Y